

notan

BROJ 0 2 OŽUJAK 2017

NOTAN - STUDENTSKI E-ČASOPIS ODJELA ZA KULTUROLOGIJU SVEUČILIŠTA JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

kulturologija.unios.hr

43

Prema znanosti

Emily Dobutović, Irena Jurić, Roberta Subjak, Sara Goll, Veronika Kranjčević, Katarina Petković

75

Prema umjetnosti

Mislav Bartoš, Marijana Kaurin, Mirta Kustec

84

Okom kritike

Marko Kaselj, Karolina Teklić, Ivana Džaja, Michael Kucharski, Tihomir Živić, Vanja Basarić, Valentina Stantić...

90

Carpe Diem

Manuela Polak, Damir Časar, Izabela Filipović, Ivana Rajić, Tomislav Marijanović, Tina Škrljac...

Temat:

BITI KNJIŽNIČAR - ODGOVORNOST I IZAZOVI

Notan

STUDENTSKI E-ČASOPIS ODJELA ZA KULTUROLOGIJU SVEUČILIŠTA JOSIPA

JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

GOD. I., BR. 2., 2016.

Za izdavača:

doc dr. sc. Ivana Žužul

Studentsko uredništvo:

Vanja Basarić

Ivana Džaja – glavna i odgovorna urednica

Dora Jurić

Manuela Polak

Roko Poljak

Daniel Sedlar

Karolina Teklić

Adriana Vulić

Filip Živaljić

Dorotea Horvat

Mentorsko uredništvo:

dr. sc. Marina Đukić

dr. sc. Marija Erl Šafar

dr. sc. Tatjana Ileš – izvršna urednica

dr. sc. Marija Mihaljević

Vizualno oblikovanje i identitet:

mr. sc. Luka Alebić

Lektura i korektura:

dr. sc. Borko Baraban

Adresa uredništva:

Odjel za kulturologiju, Trg Sv. Trojstva 3, 31000 Osijek

kulturologija.unios.hr

notan.urednistvo@gmail.com

ISSN (e-časopis)

RIJEČ UREDNIŠTVA.

Drago naše svekoliko, nestrpljivo čitateljstvo!

Notan vol. 2 upravo je ugledao svjetlost dana, što nas kao urednike veoma veseli, ali i stavlja u poziciju iščekivanja reakcija na raznolik i isrcpan sadržaj još jedne kulturnoške poslastice spremne za intelektualnu i inu konzumaciju.

Ovaj broj časopisa posvetili smo jednom od znanstvenih područja kojim se bavimo pri Odjelu za kulturologiju, a to je knjižničarstvo. Ono je, i kao znanost, ukorijenjeno duboko u ljudskoj kulturi. Tim je tragom, urednica temata ovoga broja dr. sc. Marina Vinaj koja nam je predstavila svoj izbor ponajboljih seminarskih radova nastalih u sklopu kolegija Baštinske knjižnice. U tom okviru možete naći informacije koje su inače teško dostupne, a koje su studentice svojim istraživačkim radom prikupili i zaokružili u iznimno zanimljive cjeline, od one o vinkovačkoj knjižnici pa do knjižnice obitelji Pejačević u Našicama. Knjižničarskim istraživanjem hodamo kroz različite prostore, ali i različita vremena te upoznajemo naša kulturna blaga. Nadalje se odmičemo od Temata i idemo Prema znanosti, gdje imate priliku zaviriti dublje u vrlo aktualnu sociološku problematiku za koju su se zainteresirale studentice medijske kulture te istražile imidž Zdravka Mamića među osječkom populacijom, dok vam s druge strane donosimo priču o drevnoj Aleksandrijskoj knjižnici ispričanu u konceptu završnog rada. Nakon što ste utrošili nešto intelektualnog napora u zamjenu za nove ili zanoljene informacije, možete upaliti onaj dio moždanog sustava koji je zadužen za probavljanje umjetničkih konstrukcija te (ne)kritički posvetiti nešto pozornosti poeziji najnovijeg kova; svježe ispod čekića! Nadalje, podsjećamo i vas i sebe kako njegovati kritički duh u prostorima kulture te se pitamo što je to Orson Welles radio u Hvaru?! Polako dolazimo i do krajobitog krajolika u kojemu se skupio zamašan broj tekstova u kojima naši studenti predstavljaju svoje interese, pištaju se što je to u Osijeku što ga čini možebitnom (iako sad već znamo da on to ipak nije!) europskom prijestolnicom kulture, predstavljaju vlastite projekte, upućuju na značajne događaje iz svoje neposredne ili posredne blizine, putuju u Vukovar i Dalj kako bi vam servirali svježe reportaže kulturnoškoga karaktera te obogatili vlastiti i identitet Drugoga!

Dragi Drugi, prepušten si Notanu.

za uredništvo

Ivana Džaja

SADRŽAJ.**2**

Impresum
Riječ uredništva

3

Sadržaj

4

Temat: Biti knjižničar-
odgovornost i izazov

8

Književna ostavština obitelji
Khuen-Belasi
Žana Amidžić

17

Knjižnica Franjevačkog
samostana u Slavonskom
Brodu

Valentina Tekić

22

Knjižnica obitelji Pejačević
u Našicama
Ivana Rebić

25

Knjižnica franjevačkog
samostana u Iloku
Željka Đerić

28

Vinkovačka knjižnica / čita-
onica i Memorijalna knjižni-
ca Ivana Vanje Radauša
Ivana Grubišić

32

Knjižnica Zavičajnog muzeja
Stjepana Grubera u Županji
Tena Parmać, Maja Pavičić

36

Knjižnica J. Kempfa i F.
Cirakija unutar fonda Gradske
knjižnice i čitaonice Požega
Bernarda Mautner

43

Prema znanosti

44

Organizacije koje uče –
studija slučaja Regionalna
razvojna agencija Osijek
Emily Dobutović, Irena Jurić

52

Aleksandrijska knjižnica i
mitovi o njoj
Roberta Subjak

62

Istraživanje imidža Z.
Mamića među građanima
Grada Osijeka
Sara Goll, Veronika Kranjčević,
Katarina Petković

75

Prema umjetnosti

76

Naći ćemo se
Mislav Bartoš

79

Možda ako pogledaš s kra-
jnog ruba spektra
Marijana Kaurin

80

?????
Mislav Bartoš

82

Nove pobjede (27.12.14)
Mirta Kustec

84

Okom kritike

86

Orson Welles u Hvaru
Marko Kaselj

89

The danish girl (Dankinja)
Karolina Teklić

90

Carpe diem

92

Kako je Gradski muzej Vu-
kovar osvojio Europu
Ivana Džaja

94

Poljska škola filma – inspira-
cije, izvori, teme, nastavci
Michał Kucharski

100

Knjižničari u „Gradu s 200
imena“, drugi put
Tihomir Živić

102

Sređivanje knjižnica
franjevačkih samostana u
Osijek i Subotici
Vanja Basarić i Valentina Stantić

105

Festival znanosti 2016.
– “Maleni pomoćnici
profesora Baltazara”
Manuela Polak

106

Udruga KultAkt
Andrijana Katava

107

Groblje horora
Bruno Koić

108

Door Deal
Damir Časar

113

AIESEC: još jedna
studenska organizacija ili
nešto više?
Dora Jurić

118

Mala kuća velikog čovjeka
Roko Poljak

120

Noć knjige. Zrinski. GISKO
Ivana Domac

122

Osijek – europska
prijestolnica kulture?

Adriana Vulić

125

O Notanu

Biti knjižničar- odgovornost i izazov

Od čuvara baštine do mrežnih pretraživača i sastavljača...

Sedam studentskih eseja koje je odabrala i priredila dr. sc. Marina Vinaj¹ nastali su u okviru kolegija Baštinske knjižnice. Ti eseji problematiziraju današnju ulogu knjižničara, obiteljskih ili samostanskih knjižnih zbirki: što nam te baštinske književne zbirke mogu reći danas ili mogu li uopće išta reći skupljačima pokémona; kojim bi nam se jezikom trebale obratiti kako bismo ih čuli u vremenu svenadirućeg interdisciplinarnog polja digitalna humanistika (engl. digital

humanities) koje je uvelike promijenilo način govora o tradicionalnom pristupu baštini. Budući da je Marina Vinaj svoj dugogodišnji rad posvetila hrvatskoj spomeničkoj knjižnoj baštini, a od ute-meljenja Odjela za kulturologiju predaje i svoja znanja informacijskog stručnjaka dijeli s već osmom generacijom kulturologa, temat ovog broja Notana naslovili smo Biti knjižničar – odgovornost i iza-zov.

Da su toga mota itekako svjesni

- 1 Marina Vinaj rođena je u Osijeku 1963. godine gdje je završila osnovnu i srednju školu. 1987. diplomirala je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu – smjer jugoslavenski jezici i književnost. Na istom fakultetu upisala je dodiplomski studij bibliotekarstva na kojem je diplomom stekla zvanje diplomiranog bibliotekara 1989. godine. Na poslijediplomskom Studiju informacijskih znanosti – knjižničarstvo, na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 2001. godine obranila je magistarski rad pod naslovom Građa za bibliografiju osječkih novina 1848.-1945., te stekla akademski stupanj magistra društvenih znanosti – polje informacijskih znanosti, a u prosincu 2012. godine, na istom studiju, obranila sam doktorsku radnju pod naslovom Knjižna zbirka Prandau-Normann kao muzeološki fenomen i stekla naziv doktora znanosti informacijskih i komunikacijskih znanosti, grana muzeologija i knjižničarstvo. Na temelju Rješenja Ministarstva kulture 2001. godine promaknuta je u zvanje višeg knjižničara, dok je u zvanje knjižničarskog savjetnika promaknuta 2009. godine. Vanjski je suradnik Odjela za kulturologiju pri Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera od njegova osnutka Na smjeru knjižničarstva izvodila je ove kolegije: Organizacija knjižnične građe, Katalogizacija, Povijest knjige i knjižnica, Hrvatska periodika kao medij, Digitalna knjižnica, Digitalizacija baštinske kulture, Baštinske knjižnica. Rezultat iznimno kvalitetnih seminarskih radova studenata knjižničarstva je i tiskani zbornik – Periodi hrvatske periodike. Dugogodišnja je mentorica studenata pri izradi završnih i diplomske radova. Godine 2013. izabrana je u naslovno nastavno zvanje višeg predavača iz znanstvenog područja Društvenih znanosti, znanstvenog polja informacijske i komunikacijske znanosti, znanstvene grane knjižničarstvo na Odjelu za kul-turologiju u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Objavila je više desetaka radova u stručnim i znanstvenim publikacijama. Recenzirani radovi objavljeni su joj u Osječkom zborniku, Zborniku Dana specijalnih i visokoškolskih knjižnica, Zborniku seminara Arhivi, knjižnice i muzeji, Glasniku arhiva, Informatici museologici, Muzeologiji, Analima Centra za znan-stveni i umjetnički rad HAZU Osijek, recenziranoj monografiji Secesija slobodnog i kraljevskog grada Osijeka, Kolu. Dugi niz godina glavna je urednica Osječkog zbornika, renomiranog glasila osječkoga muzeja koje izlazi već sedam desetljeća. Bila je i urednica Glasnika slavonskih muzeja – glasila Muzejske udruge istočne Hrvatske te Knjižničarstva – glasila Društva knjižničara Slavonije i Baranje. Bila je predsjednica Društva knjižničara Slavonije i Baranje u dva mandata (2010.-2014.). U isto vrijeme bila je i potpredsjednica Hrvatskog knjižničarskog društva i članica njegova Izvršnog i Glavnog odbora. Dugogodišnja je članica Komisije za muzejske i galerijske knjižnice pri Hrvatskom knjižničarskom društvu i predsjednica u dva mandata. Članica je Muzejske udruge istočne Hrvatske u kojemu sam u dva mandata bila i tajnica. Predsjednica je Pov- jeranstva za dodjelu zvanja u knjižničarskoj struci pri Ministarstvu kulture Republike Hrvatske (u drugom mandatu).
- U dva mandata bila je članica Kulturnoga vijeća Gradske poglavarstva Osijeka.

“The librarian's mission should be, not like up to now, a mere handling of the book as an object, but rather a know how (mise au point) of the book as a vital function”

JOSE ORTEGA Y GASSET (1883-1955)
Mission del Bibliotecario

“Information can tell us everything. It has all the answers. But they are answers to questions we have not asked, and which doubtless don't even arise”

JEAN BAUDRILLARD

nije jednostavno i da taj poziv povlači za sobom i društvenu i etičku odgovornost te u konačnici ima učinke na cijelokupnu hrvatsku kulturnu povijest.

U prvom izabranom eseju Književna ostavština obitelji Khuen Belasi Žana Amidžić otkriva do sada nepoznate činjenice o toj obiteljskoj zbirci. Valentina Tekić nas uvodi u bogatu knjižnicu Franjevačkog samostana u Slavonskom Brodu čiji se dragocjeni fond nužno treba digitalizati kako bismo ga sačuvali od zaborava. Ivana Rebić svoj tekst posvećuje knjižnici obitelji Pejačević u Našicama, a Željka Đerić knjižnici franjevačkog samostana u Iluku, obje istražuju ulogu tih knjižnica u širem kulturološkom kontekstu. Ivana Grubišić na istom tragu iscrpno obrađuje vinkovačku knjižnicu/čitaonicu i memorijalnu knjižnicu Ivana Vanje Radauša. Tena Parmač i Maja Pavičić predstavile su knjižnicu zavičajnog muzeja Stjepana Grubera u Županiji, a Bernarda Mautner Knjižnice Julija Kempfa i Franje Cirakija unutar fonda Gradske knjižnice i čitaonice Požega.

studenti sa smjera knjižničarstva Odjela za kulturologiju, potvrđuje i ovih sedam izabranih eseja koji iskazuju njihov nesumnjiv interes za nova ili ponovljena čitanja zavičajno-muzejskih, obiteljskih, samostanskih i drugih knjižnih zbirki koje veoma slikovito pričaju priče o svojim vlasnicima ili npr. korisnicima. Osim toga, iz svih je tekstova vidljivo koliko su studenti knjižničarstva predani ideji i svjesni činjenice kako biti knjižničar danas i sutra

Temat Biti knjižničar sve nas podsjeća kako su knjižničari pogonsko gorivo društva i nastroje potaknuti obrazovne i znanstvene institucije u Hrvatskoj, ali i u međunarodnom okruženju, nastrojeći očuvati i istražiti bogate knjižne riznice jer one svjedoče o povijesti knjige, ali i šire kulturne povijesti. Također, studenti tematom nastroje pokazati kako biti knjižničarom ne znači biti okružen prašnjavim knjigama ili izoliran od suvremenog svijeta. Biti zaronjen u neistražene fondove muzeja, arhiva i samostanskih knjižnica znači ne samo nostalgično rekonstruirati prošlost, digitalizacijom je očuvati, nego i živjeti ju punim plućima, danas i sutra. Zato je studentima u tematu bilo stalo pokazati kako je svojevrsna misija knjižničara uporno osvjećivati širu javnost o važnosti knjižne građe pohranjene u muzejima, arhivima i samostanskim knjižnicama. I kako ta građa može biti uzbudljiva te joj se može pristupiti na brojne načine...

Baštinske ustanove u fondovima svojih zbirki čuvaju i vrijednu knjižnu građu negdašnjih društava, ustanova, kao i obiteljske knjižnice ili tek njihove dijelove. Dragocjenost ovih riznica nije samo u raritetnoj, rijetkoj građi, iznimnoj u bibliofilskim okvirima, već i u cijelokupnosti spoznaje dijela prošlosti određenog kraja. Iščitavanje stranica obiteljske knjižnice umnogome je i otkrivanje njezine prošlosti, navika i interesa njezinih članova. One predstavljaju osobitu spomeničku građu koja ravno pravno s drugim baštinskim ostacima svjedoči o vremenima u kojima je nastajala, sadržajem i raznolikošću vrijednosti i posebnosti – uvezima, ukrasima, ex librisima, posvetama, bilješkama na marginama – oslikava društvena i kulturna zbivanja koja su ju oblikovala. Pojedinačni primjeri, a još i više čitava knjižna cjelina, preuzimaju ulogu svjedoka protoka vremena i promjena u društvu i prostoru. Jednom riječju, postaju svojevrsnom muzejskom građom ne gubeći ni trena svoju sadržajnu vrijednost. Išči-

tavanje ovih knjižnica zasigurno podrazumijeva i kulturno-povijesnu analizu tiskanog gradiva u kontekstu vremena.

Kolegijem Baštinske knjižnice namjera je iskoračiti iz uvriježenog bilježenja knjižnice kao skupine pojedinačnih bibliografskih jedinica i promišljati ih kao zbirke koje nude dragocjene kulturno-povijesne izvore vezane za svoje stvaratelje, imatelje i čitatelje.

Primjer Knjižnice Valpovačkog vlastelinstva u Muzeju Slavonije, s kojom su se studenti upoznali u sklopu kolegija, poslužio je kao ishodište pronalaženja i analiziranja sličnih baštinskih zbirki. Odabrani radovi svjedoče o zanimanju studenata za spomeničku knjižnu građu i iznimnu svijest o potrebi njezine valjane prezentacije.

Knjižnica valpovačkog vlastelinstva

Djelovanjem Komisije za sakupljanje i zaštitu spomeničkih dobara (KOMZA) dopremljena je u osječki Muzej knjižnica iz valpovačkog dvorca grofovske obitelji Prandau-Normann. Uz fond od više tisuća svezaka knjižne građe, glazbenu, uglavnom rukopisnu notnu zbirku, kataloge i knjige inventara, dopremljeno je i dosta predmeta umjetničkog obrta i slika.

Izniman knjižni fond, brižno prikupljan generacijama, sadržajno raznolik, od beletristike, klasične literature, kulturno-umjetničkih priručnika, bibliofilskih i raritetnih izdanja, ističe se širinom zanimanja i kulturološkim usmjerenjem.

Koliki je uistinu fond knjižnice bio, ne možemo sa sigurnošću ustvrditi. Naime, popisi KOMZA-e pohranjeni u Muzeju Slavonije, marno i detaljno bilježe građe koja je dolazila u Muzej tijekom 1946. – namještaj, slike, ukrasne predmete, no o knjigama se govori približno – okvirno, oko dvije, potom oko tri tisuće.

Dio građe ostao je u Valpovu, a zasigurno su dio građe, napose one najvrjednije – inkunabule – vlasnici ponijeli sa sobom.

Knjižnična građa izdvojena je danas u prostorima VIII. Bastiona koji koristi Muzej Slavonije. Ovaj jedinstveni fond ističe se širinom zanimanja i sadržaja te kulturno-umjetničkim usmjerenjem te je stoga vrlo često, uz znanstveno-istraživačke interese i dio izložbenih projekata.

Kuhač u svojim putopisnim bilješkama Valpovo i njegovi gospodari, objavljenih u nekoliko nastavaka Vijenca i ne bez razloga s podnaslovom Puka, govori o knjižnici smještenoj na katu, spominjući da je tada imala preko 6000 svezaka. Zasigurno su novi gospodari Valpova prenijeli u svoj novi dom i dio svoga knjižnoga blaga, bogateći ga i nadopunjavajući generacijama, sluhom pravih bibliofila, širokih interesa i znanja.

Sadržajno raznolik fond, otkriva i bibliofilsku i rari-tenu građu, rijetka i čak zabranjena izdanja, iznimne primjerke tzv. divot izdanja od početka 16. stoljeća do početka 20. stoljeća, renesansne uveze i barokne ukrase, ex librise – obitelji, no i ranijih vlasnika. Najbrojnija su djela na njemačkom jeziku, no velik broj je na francuskom, engleskom, mađarskom te hrvatskome jeziku. Dojmljive su i brojne posvete pojedinim članovima obitelji, posebno kada je riječ o poznatim autorima.

Unutar sagledavanja muzealnosti, odnosno dodanih vrijednosti u unutrašnjosti korica, valja spomenuti ex librise članova obitelji, ali i ranijih vlasnika. Uz njih svakako idu zanimljive i brojne posvete pojedinim članovima obitelji. Njihovo značenje raste posebno kada je riječ o posvetama poznatih autora, a ima i takvih primjera. Uočavanje svega toga, prepoznavanje i tumačenje toga specifičnog znakovlja, uostalom kao i drugih elemenata muzealnosti, predstavlja svojevrnu knjižničnu arheologiju.

Zanimljivo je, stoga, prepostaviti kako se do knjiga dolazilo. Prema detaljnim finansijskim zapisima, pohranjenima u Državnom arhivu u Osijeku u sklopu Arhiva Valpovačkog vlastelinstva, iščitavamo redovita izdavanja za nabavku knjiga te pretplatu na brojnu periodiku redovito nabavljanu i brižno uvezanu.

Književna ostavština obitelji Khuen-Belasi

Žana Amidžić

Sažetak

U Knjižnici Muzeja Slavonije u Osijeku pronađene su dvije kutije koje dokazuju da je obitelj Khuen posjedovala knjižnicu u kojoj su se nalazile rijetke i zanimljive knjige. U kutu korica knjiga stajala je oznaka Bibliothek Nuštar čime počinje oživljavanje uspomena na nušarsko vlastelinstvo. Pronađene knjige su razvrstane na dva dijela – knjige koje su pripadale obitelji Khuen, njih 69 i one koje nisu pripadale vremenskom slijedu kada je obitelj živjela u Nuštru. U Spomen knjizi Župe nušarske nalazi se relevantna povijest Nuštra, kao i grofova, a Florijan Činček, pretpostavlja se, bio je odgovaran za bogatu knjižničnu zbirku knjiga koja se danas nalazi u crkvenoj knjižnici.

Uvod

U radu smo kroz samo nekoliko povjesnih činjenica pokušali na najbolji način objasniti za naše krajeve veliku važnost tek nedavno otkrivene, pomalo zaboravljene književne ostavštine vlastelina Khuen-Belasi. Ovo bi otkriće moglo rasvijetliti svakodnevnicu i navike, ne samo vlastelina, nego i navike mještana Nuštra, kao i omogućiti pogled na povjesne činjenice iz novoga kuta, jer slika povijest često i nije baš onakva kakvu su nam tumačili tijekom školovanja. Ovaj rad također vidimo i kao doprinos u nastojanjima budućega predstavljanja pronađenih knjiga široj javnosti, ali i zaštiti od različitih utjecaja koji prijete tiskanoj gradi, osobito staroj gradi koja je ujedno vrijedno i materijalno i nematerijalno dobro.

- 1 Hrvatski državni arhiv, Fond Obitelji Khuen-Héderváry-Belasi. www.arhinet.hr (26. ožujka 2015.)
- 2 Grof Antun Khuen je reviziju obiteljskog arhiva proveo 1818. godine. HDA je gradivo ovog fonda primio u dva navrata: 1983. godine predajom po službenoj dužnosti od Nacionalne i sveučilišne biblioteke u Zagrebu (akov. br. 36//1983) i 1994. godine naknadnom pohranom od strane Mathiasa Khuena-Belasija (radi se o gradivu koje je NSK-i bilo depozit obitelji Khuen). Hrvatski državni arhiv, Fond Obitelji Khuen-Héderváry-Belasi. www.arhinet.hr (26. ožujka 2015. godine)

Rodoslovje¹ nušarskog plemstva: obitelj Khuen-Belasi

Nikola Berzete, Gorjanski koji prvi podižu vlastelinsku utvrdu, barun Mihajlo Sándor, Miximilliene Gosseau d'Heneff, barun Trenk i Sándor de Szlavnica, su zasluzni za razvoj Nuštra kao gospodarskog i duhovnog središta, no najveću zaslugu pridajemo plemenitaškoj obitelji koja je ostavila svoje tragove u istočnoj Slavoniji. Obiteljska povijest grofova Khuen-Belasi seže sve do 1111. godine, kada se prvi put pojavljuje ime Egon Tramin Khuen. Njegov unuk, Arnulf Khuen u 13. stoljeću se ženi Elisabethom von Belasy, posljednjom nasljednicom Bełasyja. Tim vjenčanjem su se dva gospodstva ujedinila u jedno, te od kasnog srednjeg vijeka svi nasljednici će nositi prezime Khuen von Belasy. Nisu imali svoj grb sve do 16. stoljeća kada Hans Jakob Khuen von Lichtenberg und Bełasy ženidbom s Margarethom von Niederthor ujedinjuje grbove Donjeg Thora sa simbolom tornja s otvorenim vratima, te grbom Khuena-Belasija s lavom koji stoji.

Stoljećima se njihova obitelj raseljava po cijeloj Europi. Khuen-Belasi je vrlo stara plemićka obitelj podrijetlom iz austrijskog Tirola. Originalno Khuen, Khuon, Khun znači dem Kühnen, što u prijevodu glasi ljutit. Prilikom istraživanja u Hrvatskom državnom arhivu smo naišle na Fond² obitelji Khuen-Héderváry-Belasi čija se građa najvećim dijelom odnosi na granu obitelji koja je obitavala u Nuštru. Pa tako možemo pronaći njihova rodoslovija i rodbinske povezanosti s drugim velikašima s ovih područja poput Esterhazyja, Eltzovih, Pejačevića i drugih. Tek godine 1811., grofovi Khuen-Belasi nasljeđuju vlastelinstvo Nuštar, koji će kao vlasnici sela ostati 135 godina,

FOTOGRAFIJA 1

Prikaz oznaka po kojima se prepozna knjige koje pripadaju obitelji Khuen-Belasi

sve do kraja 2. svjetskog rata. Loza počinje brakom Josephe Sandor de Slavnicza i Antonom Khuena u kojem su imali troje djece, od kojih je samo dvoje naslijedilo njezino imanje u Nuštru. Godine 1810., njihov se sin Anton II. ženi ugarskom groficom Carolinom Viczay Héderváry, s kojom ima šestero djece, ali samo trojica sinova nasleđuju i dijeli imanje. A to su: Heinrich³ – kasniji vlasnik paromlina i pilane (1858. godine imala pogon od 10 KS) na posjedu; Karl – suvlasnik posjeda s braćom do 1871. godine kada im prepisuje svoj dio i Anton III. Anton III. Khuen-Belasi 1847. godine stupa u brak s Angelikom Izdenczy von Monostor et Komlós, s kojom ima sedmero⁴ djece, od kojih se najstariji sin najviše istaknuo. Postao je hrvatski ban, a iako je odrastao u Slavoniji i govorio hrvatskim jezikom, nije bio prihvaćen od strane hrvatskoga naroda jer je vodio politiku mađarskih interesa. Njegovo ime je Dragutin Karl Khuen- Héderváry. Heinrich III. je bio posljednji vlasnik nuštarskoga posjeda jer su 8. rujna 1945. godine morali pobjeći pred partizanima i njihovim pustošenjem, dok su žene i djeca pobegli godinu dana prije, točnije u ljeto 1944. godine. Bili su veliki vjernici i dobrotvori. Njihovo poniznosti svjedoče i rječi jednog od grofova, koji je uputio Nikoli Piljašu, svom kočijašu (prema rječima bake Mare Pandurović⁵ koja je radila u kuhinji dvorca), prije nego su pobegli iz Hrvatske: Mi moramo otiti kao vojnici... čuvaj svoje zdravlje, nemoj dvor čuvati! Nažalost, njihova se obitelj prisilno rastala s Nuštrrom još sredinom prošloga stoljeća, a po rječima onih koji

su ih susretali još 90-ih godina 20. stoljeća, saznajemo da žale za svojim domom gledajući kako ga vrijeme nagriza.

Pronalazak i obrada književne ostavštine obitelji Khuen-Belasi

Čarobno putovanje je započelo otvaranjem dviju kutija koje su se nalazile u spremištu Knjižnice Muzeja Slavonije u Osijeku, te posezanjem za prvom knjigom koja je skrivala dokaz kako su Khueni imali knjižnicu, te posjedovali zanimljive i rijetke knjige koje su čekale dan kada će ponovno biti prelistane. Obiteljska je oznaka otisnuta točno u kutu korice knjiga s oznakom BIBLIOTHEK NUŠTAR. Tim događajem započinje priča oko istraživanja obitelji i pokušajem oživljavanja uspomene na nuštarsko vlastelinstvo. Kroz nekoliko mjeseci imale priliku obraditi obje kutije koje su se igrom sudbine našle u Muzeju Slavonije za vrijeme Domovinskoga rata, kao i onih koje smo pronašli u župnoj knjižnici u Nuštru, za koje također imamo dokaze kako su pripadale dvorskoj knjižnici.

Analiza fonda pronađenog u knjižnici Muzeja Slavonije u Osijeku

Knjige u Knjižnici MSO-a smo uspjele obraditi zahvaljujući, dr. sc. Marini Vinaj, koja je pomogla i oko njihova pronašlaženja. Riječ je o velikom broju primjeraka koji su tiskani od 18. stoljeća pa sve do 1980-ih, točnije sveukupno su te dvije kutije sadržavale 260 knjiga. Knjige su nakon II. svjetskoga rata najvjero-

- 3 Član Obrtnog odjela Trgovačko-Obrtničke komore u Osijeku. Zaslužan za izgradnju pruge kroz Nuštar uz podršku nećaka bana Khuena- Héderváryja. Nije se nikada ženio, a zanimljivo je da je s bratom Antonom III. 1867. godine, imenovan za počasnog člana grada Osijeka.
- 4 Porodično stanje žitelja iz 1891. godine / Arhiv Župe Duha Svetoga Nuštar
- 5 Pandurović, Mara.
Osobni intervju. 17. 2. 2015.

jatnije pripale školskoj knjižnici koja je u drugoj polovici 20. stoljeća bila smještena u prostorijama dvorca. Pronađene knjige smo prvo podijelile na dva dijela, one koje su pripadale obitelji i one koje nisu pripadale vremenskome razdoblju kada je obitelj živjela u Nuštru. Od pronađenih 260 knjiga, 69 ih je po navedenim odrednicama smješteno u razdoblje za vrijeme Khuena.

Njihovu vrijednost iščitavamo u tematskim sadržajima knjiga, u jezičnim i pismenim odrednicama, datumom tiskanja koji se proteže kroz tri stoljeća, te mjestima izdanja koja su u vrijeme njihova tiskanja bile tadašnje europske sile tiskarstva. Ove četiri podjele možemo vidjeti u tablicama koje slijede.

I. PODJELA

Tablica 1. Prikaz tiskanih knjiga u postotcima po određenim stoljećima

Nepoznato stoljeće (nema godine tiskanja)	6 knjiga	8,70%
18.stoljeće	18 knjiga	26,09%
19.stoljeće	35 knjiga	50,72%
20.stoljeće	10 knjiga	14,49%
UKUPNO KNJIGA:	69 knjiga	100%

II. PODJELA

Tablica 2. Podjela knjiga po jezicima i pismima na kojima su tiskane

HRVATSKI JEZIK – LATINICA	20 knjiga
NJEMAČKI JEZIK – LATINICA	2 knjige
NJEMAČKI JEZIK – LATINICA	39 knjiga
STAROHRVATSKI – LATINICA	2 knjige
LATINSKI JEZIK – LATINICA	2 knjige
FRANCUSKI JEZIK – LATINICA	1 knjiga
NJEMAČKI JEZIK – POLUGOTICA/POLULATINICA	1 knjiga
NJEMAČKO-TALIJANSKI JEZIK – LATINICA	1 knjiga
NJEMAČKO-FRANCUSKO-TALIJANSKI JEZIK/ LATINICA I GOTICA	1 knjiga
UKUPNO:	69 knjiga

III. PODJELA

Tablica 3. Podjela prema tematskoj, odnosno sadržajnoj odrednici knjiga

NEPOZNATO ?	1 knjiga
PRAVO	1 knjiga
GRAĐEVINARSTVO	1 knjiga
GEOLOGIJA	1 knjiga
PRIPOVIJETKA	9 knjiga
KRATKI ROMANI	2 knjige
NOVINE	1 knjiga
JEZIK/RJEČNIK	2 knjige
GEOGRAFIJA/POVIJEST/GRAMATIKA	1 knjiga
EKONOMIJA/POLJOPRIVREDA	1 knjiga
EKONOMIJA	2 knjige
MEDICINA	5 knjiga
POVIJEST	8 knjiga
ZAKONI	2 knjige
POLITIKA	2 knjige
POLITIČKA POVIJEST	5 knjiga
DRAMA/IGROKAZ	2 knjige
OBRAZOVANJE	6 knjiga
ZNANOST/TEHNIKA	1 knjiga
POVIJEST/OBRAZOVANJE/BIOGRAFIJA	4 knjige
POVIJEST/BIOGRAFIJA	5 knjiga
POLJOPRIVREDA	4 knjige
GEOGRAFIJA	1 knjiga
UKUPNO:	69 knjiga

IV. PODJELA

Tablica 4. Posljednja podjela je razvrstavanje po mjestima izdanja/tiskanja knjiga. Veliki gradovi Europe su u to vrijeme bili Meke tiskarstva, pogotovo glavni gradovi tadašnje Austro-Ugarske, među kojima se najviše isticao Beč (Wien).

ZAGREB	20
AGRAM (Zagreb)	1
WIEN (Beč)	20
MITROVICA	1
SANDERBAUFEN	1
OSIJEK-VINKOVCI	1
LEIPZIG	4
HANNOVER	1
PESTINI, BUDAE ET CASSOVIAE	1
(danas Budimpešta u Mađarskoj i Košice u Slovačkoj)	
PEST (Pešta)	1
ULM	3
SANDERHAUSEN (Njemačka)	1
ULM/WIEN (Beč)	7
TYRNAVIAE (Trnava – Slovačka)	1
STUTTGART	4
PARIZ	1
Nepoznato	1

Nakon iscrpnog istraživanja, zaključak je kako su vlastelini imali svoju privatnu knjižnicu, a to je i intervju s bakom Marom Pandurović i potvrdio. Prema njezinim riječima cijela jedna strana dvorca bila knjižnica. Osim toga, samo su grofovi imali pristup knjigama jer su knjižnicu zaključavali ključem koji su samo oni imali, dok je ona kao kuharica i čistačica čistila knjižnicu jednom tjedno.

Analiza fonda pronađenog u župnoj knjižnici Duha Svetoga u Nuštru

Nakon detaljne razrade knjiga pronađenih u knjižnici MSO-a, okrećemo se analizi dvorskih knjiga koje su svoje mjesto pronašle na policama župne knjižnice u Nuštru. Po riječima župnika Župe Duha Svetoga u Nuštru Slavka Vranjkovića⁶, dio knjiga se za vrijeme rata nalazio u Vođincima. Nakon Domovinskoga rata su se nalazile u kutijama na tavanu sve dok 1998. godine sadašnji župnik za njih nije dao izraditi police u župnoj knjižnici. Tijekom razgovora ispričao je neke detalje koje su njemu pričali o dvorskim knjigama i grofovima. Kao i baka Mara, natuknuo je kako su partizani, za vrijeme ulaska u Nuštar i pustošenja dvorca, bacali knjige s kata zajedno sa stvarima i namještajem, kao i to da je jedan od grofova Eltz umro baš u nuštarskom dvorcu. Knjige koje su pripadale dvorcu smo prepoznale po potpisu tadašnjeg župnika, koji je služio misu u dvorskoj kapeli, jer Nuštar u to vrijeme nije imao svoju župnu crkvu. On je živio u dvorcu, pa time dolazimo do zaključka kako su i teološke knjige pronašle svoje mjesto na dvorskim policama. Svećenik i knjižničar čiji potpis

6 Vranjković, Slavko.

Osobni intervju. 13. 2. 2015.

dominira jest Ivan Zuznig, a koji je od 1833. do 1852. godine bio župnik u Nuštru. Tijekom pet dana obradivanja knjiga u župnoj knjižnici i obrade dvorskih knjiga, moglo bismo reći kako nam je preko ruku prešlo oko 600 knjiga i to samo s godinom izdanja do 1940. godine, a od toga njih 213 po svim odrednicama koje smo navele, pripadaju grofovskoj knjižnici. Njih smo, poput knjiga pronađenih u MSO-u, obradili u četiri segmenta.

I. PODJELA

Tablica 5. Prikaz broja tiskanih knjiga po određenim stoljećima

Nepoznato stoljeće (nema godine tiskanja)	2 knjige
17. stoljeće	39 knjiga
18. stoljeće	165 knjiga
19. stoljeće	3 knjige
20. stoljeće	4 knjige
UKUPNO:	213 knjiga

II. PODJELA

Tablica 6. Podjela knjiga po jezicima i pismima na kojima su tiskane

STAROHRVATSKI - LATINICA	22 knjige
LATINSKO- FRANCUSKI JEZIK / LATINICA	1 knjiga
LATINSKI JEZIK – LATINICA	85 knjiga
LATINSKO – TALIJANSKI JEZIK / LATINICA	1 knjiga
TALIJANSKI JEZIK – LATINICA	13 knjiga
NJEMAČKI JEZIK – GOTICA	71 knjiga
GRČKO – LATINSKI JEZIK	1 knjiga
NJEMAČKI JEZIK/ LATINICA I GOTICA	3 knjige
NJEMAČKO – LATINSKI JEZIK/ GOTICA-LATINICA	1 knjiga
HRVATSKI JEZIK / LATINICA	12 knjiga
MAĐARSKI JEZIK / LATINICA	3 knjige
UKUPNO:	213 knjiga

III. PODJELA

Tablica 7. Tematski/sadržajni prikaz najzastupljenijih knjiga

TEOLOGIJA	139 knjiga
ROMANI	13 knjiga
BIBLIA	6 knjiga
RJEČNIK	2 knjige
FILOZOFIJA	5 knjiga
NOVINE	2 knjige
ZAKONI	6 knjiga
ETIKA	4 knjige
JEZIK – GRAMATIKA	8 knjiga
ENCIKLOPEDIJA	9 knjiga
PRAVO	3 knjige
POVIJEST	4 knjige
NEPOZNATO	3 knjige
SAMOPOMOĆ	2 knjige

IV. PODJELA

Tablica 8. Po mjestima izdanja/tiskanja knjiga

VENECIJA (Venetiis, Bassani, Bnezi)	14 knjiga
REGENSBURG, NEW YORK & CINCINNATI	2 knjige
GRAZ (Graecij, Grätz, Gräsz)	7 knjiga
BUDIM (Budae)	26 knjiga
WIEN (Vindobonae, Viennae)	20 knjiga
REGENSBURG (Ratisbonae)	39 knjiga
PEŠTA (Pesthini, Pécsett. Peshta)	19 knjiga
RIM (Romae)	4 knjige
NEPOZNATO	5 knjiga
OENIPONTI (Innsbruck)	2 knjige
OXONII (London)	1 knjiga
STRIGONII	3 knjige
AUGUSTAE VINDELICORUM (Augsburg)	9 knjiga
MILANO	11 knjiga
LINZ	5 knjiga
ZAGREB	9 knjiga
FRANKFURT am MAIN	11 knjiga

⁷ Spomen knjiga Župe nuštarske/
Arhiv Župe Duha Svetoga Nuštar: 1951.
godina

U ranije spomenutoj Spomen knjizi Župe nuštarske⁷, naknadno smo pronašle još jednu zanimljivu zapisku, koju do sada nismo pronašle niti u jednoj literaturi (iako većina literature kojom smo se služile nije relevantna). Autor nije naveden u tekstu,

međutim prepostavljamo da je to bio jedan od svećenika u to vrijeme, a odломak glasi: „Khueni su u Nuštru sagradili novi dvor pored staroga (...) U dvoru je bila bogata arhiva od 1715. godine do 1860., golema zbirka katastralnih mapa kao i mali muzej s dva Kacijanerova topa, koja su izvukli iz rijeke Vuke. Ova arhiva i katastralna zbirka uništeni su u ratnim operacijama 1945.“ U Spomen knjizi se nalazi relevantna povijest Nuštra, kao i grofova, gdje autori/svećenici pomnom opisuju presvjetlu obitelj grofova. Jedan od župnika u njihovo vrijeme, Florijan Činček⁸, bio je narodni zastupnik u hrvatskom saboru, ali i delegat u ugarsko-hrvatskom saboru i to sve jer je bio jako dobar s obitelji Khuen, a posebno s Dragutinom Karlom Khuenom-Héderváryjem. Prepostavljamo kako je on bio odgovoran za bogatu knjižničnu zbirku knjiga koja se danas nalazi u crkvenoj knjižnici.

Iščitavajući pregledе ostalih plemenitaških obitelji poput Prandau-Normann, Pejačevića i Eltzovih, čije su knjige već predstavljene javnosti i koje su već pronaše svoje mjesto među knjižničarskom strukom, kao i brigom o njima, prepostavljamo da su i ove tek pronađene knjige samo dijelovi nekadašnje bogate knjižnice Khuena-Belasija. Smatramo i kako je ova knjižnica bila dobro organizirana, a dokaz tome su naljepnice na knjigama s brojevima, što je označavalo njihovo mjesto na pojedinoj polici, kao i zapis unutar knjiga koji označuje policu i broj knjige u određenom redu. Zaključak nakon svega jest da je ovaj novo-pronađeni fond sličan fondovima ostalih velikaša u to vrijeme i da je jednakov vrijedan.

Što i kako dalje?

Ne možemo početi govoriti o novi književne ostavštine ako se u to ne uključi i obnova dvorca, koji je kao cjelina bitan za svaku vrstu projekta obnove.

Stanje zatećeno 2011. godine, kada su se provodile arhitektonske provjere⁹ za-tečenog stanja te povjesna studija, nisu dali zadovoljavajuće rezultate. Povjesno naslijede dvorca i ljetnikovaca važan je čimbenik lokalnoga identiteta. U svakom razgovoru koji se može čuti među Nuštar-cima, čim se dotaknemo teme dvorca, svi se slažu kako je sadašnje stanje sra-motno, te kako ga treba obnoviti. Gotovo svugdje u svijetu i u najrazvijenijim sre-dinama ovakav problem zaštite i obnove jest učestao. Poznato je kako je ovakva obnova iznimno skupa te kako je potrebno prikupiti i mnogobrojne dozvole. Zamisli su bile kako bi se u njega mogao smjestiti muzejsko-galerijski prostor s etnografskim i ratnim postavom, premještanje knjižnice u komforniji kulturno-baštinski prostor dvorca, potom bi se tu vršilo uslužno arhiviranje građe jer mnoge institucije muči nedostatak pro-spora. Nakon pronalaska pisane kulturne ostavštine obitelji Khuen-Belasi, dolazi-mo do glavnog pitanja: a što s knjigama? Pronađene su i obrađene, a nitko ne zna za njih. Nigdje nemaju svoje stalno mjesto, a javlja se i problem njihove zaštite. Prvotno bi trebalo voditi računa o njihovoj zaštiti, jer su knjige oronule, stoljetno prenošenje iz ruke u ruku, kao i ratovi su ih skoro pa uništili. Potom je potrebno uključiti i mještane, te sve koji su upoznati s ovakvom vrstom građe na aktivno sudjelovanje prikupljanja ostata-ka građe koja nedostaje. Tko zna, možda se na tavanim ili ormarima mještana krije kakva knjigu iz dvorca. Digitalizacija, izrada centralnog kataloga, informacijsko-edukacijske ploče i plakati, stva-ranje zavičajne zbirke i stalnog postava su samo neke od zadataka koje bismo pokušale ostvariti kako bi na kraju izgu-bljeno blago bilo smješteno na jednom mjestu, kao i prije stotinu i više godina. Razgovarali smo s već ranije spomenu-tom knjižničarkom MSO-a, dr. Marinom Vinaj, te nam je predstavila ideju kako bi bilo zanimljivo stvoriti jedinstveni virtual-

8 Spomen knjiga Župe nušatarske/
Arhiv Župe Duha Svetoga Nuštar: 1951.
godina
9 Vranjković, Slavko.
Osobni intervju. 13. 2. 2015.

ni repozitorij o razasutoj građi nekadašnjih plemičkih vlastelinstava Slavonije. Pejačevići, Eltzovi, Prandau-Normanni, Khueni su samo neke od obitelji koje bi bile uključene u ovaj projekt. Kada se konačno definira sadržaj – zamisao svakog projekta, pa tako i ovoga o obnovi književne ostavštine obitelji Khuen-Belasi, tek tada može početi potraga za investorima. U raspravu o problemu moraju se uključiti svi zainteresirani, kao i njihove ideje, jer to je lokalni problem, koji može uvelike utjecati na kulturni razvoj zajednice.

Zaključak

Benediktinski redovnici su izgradnjom samostana snažno i kulturno uspostavili temelje promicanja seoskog umjetničkog izričaja na samim počecima širenja kršćanstva. Povodom toga događaja širi se pismenost, tiskarstvo i naseljavanja naroda. U konačnici, popis tih naroda možemo pronaći u Spomen knjizi Župe nuštarske, koja se nalazi u župnom Arhivu Nuštar, a k tome u prilog idu i dokazni materijali iz pojedinih obrađenih knjiga grofova Khuena, koji su nam ove knjige, igrom slučaja, predali kao dokaz o jedinstvu svih naroda u jednoj zajednici. Zbog toga se ove knjige moraju zaštititi i čuvati za budućnost, za one koji dolaze i kojima možda više ovakav način čitanja i učenja iz papirnatih izvora neće biti poznat. Kao što su oni prije sto godina ostavljali svoje oznake/ex-librise u znak sjećanja za daljnje generacije, tako ćemo se i mi, ne samo knjižničari nego i svi ljubitelji knjige, morati potruditi i staviti svoje oznake u povijesti pisane riječi.

Literatura

- Hrvatski državni arhiv, Fond Obitelji Khuen-Héderváry-Belasi . www.arhinet.hr (26. ožujka 2015. godine)
- Karaman, Igor. Nuštarsko naselje, vlastelinstvo i žiteljstvo// U Nuštar: Zbornik/Collected texts/ ur.Marina Ljubišić, 55- 82. Vinkovci: Hrvatsko američko društvo/Croatian- American Society, 2007. Str. 55- 82.
- Miller J., Nicholas. Between Nation and State: Serbian Politics in Croatia Before the First World War (Pitt Russian East European). 1st ed. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 1997. str. 36
- Pandurović, Mara. Osobni intervju. 17. 2. 2015.
- Porodično stanje žitelja iz 1891. godine / Arhiv Župe Duha Svetoga Nuštar
- Spomen knjiga Župe nuštarske/Arhiv Župe Duha Svetoga Nuštar
- Vranjković, Slavko. Osobni intervju. 13. 2. 2015.

Knjižnica Franjevačkog samostana u Slavonskom Brodu

Valentina Tekić

Sažetak

Franjevački samostan i crkva Presvetog Trojstva u Slavonskom Brodu jedan je od najvećih baroknih samostanskih sklopova u Slavoniji. Otac Jeronim Bačić prvi je knjižničar u Knjižnici brodskog franjevačkog samostana koji je napravio prvi popis knjiga (inventar knjiga) u knjižnici. Na svakoj je knjizi tintom na naslovnom listu zapisao uz broj Conventus Brodii. Knjižnični fond čini oko 13 800 svezaka knjiga, 5 000 svezaka periodike i oko 1 000 rukopisa. Knjižnica posjeduje i dvije inkunabule: BIBLIA. Basileae, Johannes Amerbach te BIBLIA. Cum Glossa ordinaria Walafredi Strabonis et aliorum et cum postillis Nicolaj de Lyra... Venetiis, Paganinus de Paganinis, 1103.-1397.¹

Uvod

Crkva Presvetog Trojstva i Franjevački samostan u Slavonskom Brodu nalaze se na obali rijeke Save, a kraj njega je uređen mali park te je u blizini šetalište – kej kraj Save. Crkva i samostan oduvijek su simbol obrazovanja, vjere i kulture te su Brođanima pa tako i meni dio njihova identiteta. Samostan i pripadajuća knjižnica su čuvari naše kulture i stoga su nam dragocjeni. Pisanim ove radnje počašćena sam što sam smjela stupiti u njihove prostore. Kad sam prošla kroz masivna drvena samostanska vrata te se penjala kamenim stepenicama prema knjižnici i ušla u prostor knjižnice, gdje me je gospoda Mirna Ijubazno primila, osjetila sam uzbuđenje vidjevši prostoriju od dna do vrha ispunjenu drvenim policama i knjigama te hrpe knjiga naslagane na stolovima knjižnice.

Zaista sam uživala radeći na ovom seminarskom radu. Saznala sam mnoge zanimljive informacije te sam uvelike proširila svoje vidike i obogatila se, kulturno i duhovno, a to su najvažnije čovjekove dimenzije.

Crkva Presvetog Trojstva i franjevački samostan te djelovanje franjevaca u Slavonskom Brodu

Franjevački samostan i crkva Presvetog Trojstva u Slavonskom Brodu jedan je od najvećih baroknih samostanskih sklopova u Slavoniji, smješten na lijevoj obali rijeke Save. Barokni je sklop u cijelosti građen od opeke. Čine ga jednobrodna crkva Presvetog Trojstva s tri para bočnih kapela, niski zvonik uz sjevernu stranu svetišta te četverokrilni jednokatni samostan smješten uz južnu stranu crkve.¹

O. Dominik Mandić u svojim istraživanjima kaže da su franjevci prisutni u brodskim krajevima već u prvoj polovici 13. stoljeća, a u 14. stoljeću su prisutni i u Bosni.

Godine 1623. zabilježeno je prvo pisano svjedočanstvo o djelovanju franjevaca u župi Brod iz njihovog samostana u Velikoj, što znači da su bili prisutni i ranije. Franjevci su u Brodu vodili dušebrižničku službu i, vrlo vjerojatno, imali svoju kuću (gostinjac) i crkvu.

Gradnja franjevačkog zidanog sklopa započinje 1727. godine i odvijala se u fazama te trajala dulji niz godina jer je ovisila o dobročinstvima i milodarima Brođana te o trudu i strpljivosti braće franjevaca. Kao godina završetka gradnje u kronici se spominje 1749. godina.²

Ukinućem redovničke zajednice dekretom cara Josipa II., 1787. godine, ukinut je i brodski franjevački samostan. Kao razlozi njegova ukinuća navedeni su potreba za prikladnjim smještajem

- 1 Usp. Crkva Presvetog Trojstva i franjevački samostan u Slavonskom Brodu, Izdavač: Franjevački samostan u Slavonskom Brodu
- 2 Usp. Crkva Presvetog Trojstva i franjevački samostan u Slavonskom Brodu, Izdavač: Franjevački samostan u Slavonskom Brodu

- 3 Isto.
- 4 Usp. Crkva Presvetog Trojstva i franjevački samostan u Slavonskom Brodu, Izdavač: Franjevački samostan u Slavonskom Brodu
- 5 Crkva Presvetog Trojstva i franjevački samostan u Slavonskom Brodu
- 6 Usp. Isto, str. 239-240.
- 7 Kronika Franjevačkog samostana u Brodu na Savi, knj. 1 (1706-1787). Slavonski Brod, 1995, str. 205.
- 8 Isto, str. 207

brodskog zapovjednika, nedostatak prostora za učionice i smještaj učitelja. Stoga je samostan do 1806. godine služio prvenstveno u prosvjetne i gospodarske svrhe, a crkva je postala župna. U južno krilo samostana su smješteni učionica i učiteljski stanovi, a u istočnom je dijelu skladištena sol. Na službi vjernicima ostala su dvojica braće, a ostali su redovnici razmješteni po ostalim samostanima Provincije. Sve su pokretnine podijeljene susjednim samostanima u Našicama, Đakovu, Osijeku i Vukovaru. Samostan je ponovno uspostavljen 1805. godine. Za vrijeme Prvoga svjetskog rata, između 1914. i 1918., samostan se koristio kao vojna bolnica, a nakon odlaska vojske ostavljen je u vrlo lošem stanju. 1919. godine uslijedila je veća obnova samostana koja je uključila i obnovu baroknog inventara.³

Fra Đuro Tuzlak dobiva 1586. godine dozvolu pape Siksta V. za misionarenje u Slavoniji i Ugarskoj. Isti papa, dozvolu misionarenja daje i fra Bernardinu Dubrovčaninu 1587., a papa Klement VIII. 1595. fra Luki Jurišiću. Ova trojica franjevaca dušebržnički djeluju u Slavoniji i Ugarskoj. Godine 1623. fra Jure Neretvanin podnosi Propagandi u ime Provincije Bosne Srebreničke popis samostana koje vodi u Slavoniji. „Samostan u Velikoj ima 23 franjevca, služi župe: Požega, Pleternica, Rakov Potok (Ratkovica), Brod, Sv. Benedikt (Dubovik), Sv. Mihail (Vrbovina), Kutjevo Cernik, Posavina“. Dakle, možemo reći da su franjevci kao župnici već 1623. godine u Brodu. (Frkin 2012: 239)

O. Petar Nikolić, generalni vikar zagrebačkog biskupa Petra Petretića za Slavoniju, iz samostana u Našicama 28. svibnja 1660. opisuje župu u Brodu. Crkva je posvećena sv. Ivanu (nekoć sv. Marku). Njom upravlja o. Đuro iz Kaptola i fra Pavao Bošnjak. Uz crkvu je gostinjac u kojem borave spomenuti franjevci. Zaslugom o. Augustina Jarića brodski franjevački gostinjac proglašen

je 1694. godine kućom-rezidencijom, a prvim poglavarom-predstojnikom o. Augustin Jarić. Do 30. listopada 1708. godine brodskom rezidencijom upravljaju slijedeći predstojnici: o. Augustin Jarić, o. Ivan Stipić, o. Ivan Šimić, i o. Bartol Petrović. Na kapitulu u Našicama 30. listopada 1708. godine brodska rezidencija proglašena je formalnim samostanom i izabran je o. Ivan iz Bijele prvim gvardijanom.⁴

Samostanska knjižnica

Samostan, od svoga osnutka do današnjih dana, ima ulogu stvaratelja i naslijedovatelja ne samo religijskog nego i kulturno-povjesnog blaga, o čemu svjedoče i bogata knjižnica, arhiv i zbirka umjetnina.⁵

Početak knjižnice brodskog franjevačkog samostana treba tražiti u vremenu od 1697 – 1708. godine. Iz Kronike Franjevačkog samostana u Brodu na Savi saznajemo da samostan već 1772. ima svog knjižničara. To je o. Jeronim Bačić, on je prvi knjižničar, koji je u isto vrijeme bio samostanski kroničar.⁶ On nam donosi najstariji zapis o knjižnici: „Odavno je već na diskretoriju završena rasprava o knjižnici ovoga samostana Presvetog Trojstva u Brodu. Određena je bila prostorija s desne strane kako se uzlazi stubama, a njezin prozor gleda na zapadnu stranu. Njezino je uređenje započelo stolarskim radovima ovaj mjesec (rujan 1772.). Glavni razlog bila je peć čiji bi dimnjak lako mogao izazvati požar na podu gornje sobe. Ona je bila srušena, a prostorija preuređena za spremište knjiga.“⁷ O. Jeronim Bačić piše dalje o knjižnici u zapisu za mjesec listopad 1772.: „Početkom ovoga mjeseca završeni su stolarski radovi na knjižnici, o kojoj je gore bilo riječi, no ona još nije obijeljena.“⁸ O. Jeronim Bačić je knjižničar u Brodu od 1772. do 1777. prema brojevima (rimski i arapski) na knjigama samostanske knjižnice 17. i 18. stoljeća saznajemo da je prvi popis (in-

ventar knjiga) napravio o. Jeronim Bačić. Na svakoj knjizi je tintom na naslovnom listu zapisao uz broj Conventus Brodii. Prema Bačićevim oznakama-signaturnama na samim knjigama, knjižnica u Brodu je prije ukinuća samostana 1787. godine imala oko 500 svezaka. Nakon 19 godina, tj. 1806. godine, o. Marijan Lanosović prima natrag brodski samostan. Prvi se nastanio sam Lanosović 13. kolovoza 1806. godine s bratom Šimunom Sanglom.⁹ Samostan opet počinje živjeti punim zamahom u siječnju 1807. godine, kad je po Tabuli za Brod na Savi određeno 9 svećenika, 5 studenata filozofije i 5 braće neklerika. Uspostavlja se opet knjižnica, a o. Klement Oriovčanin imenovan je knjižničarom. (Frkin 2012)

Kao što su franjevci ukinućem samostana 1787. raseljeni iz Broda, tako su i knjige prebačene u obližnje samostane. Nalazimo ih čak i u Našicama. Koliko ih je nestalo, teško je reći. Uglavnom, sadašnja samostanska knjižnica u Slavonskom Brodu ima djela iz mnogih naših knjižnica, što se vidi već na naslovnim stranicama, a i po pečatima na knjigama. Velika količina knjiga prema sačuvanom popisu u samostanskom arhivu, došla je iz Đakova. Kapistranska je provincija preko Lanosovića i u dogоворu s đakovačkim biskupom Antunom Mandićem napravila zamjenu đakovačkog i brodskog samostana. Đakovačkom biskupu je dobro došao naš samostan u Đakovu da mu bude sjemenište i dom za stare svećenike. Braća su željela povratak u Brod, što je dogovorom riješeno. Tako je kompletna knjižnica bivšeg franjevačkog samostana iz Đakova došla u Brod gdje je i danas. O tome obilno svjedoče zapisi na knjigama od 16. do 19. stoljeća. Gdje je tada smještena knjižnica u samostanu nije kroničar smatrao važnim pa zbog toga nije ništa ni zapisao. Konačno, knjižnica je tijekom tri stoljeća više puta katalogizirana, što potvrđuju stare etikete kao i signature na koricama i naslovima knjiga. Zadnje preseljenje kn-

jižnice iz prizemlja – sobe kraj sakristije – u prvi kat istočnog krila, bilo je 70-tih godina 20. stoljeća. Sada knjižnica i arhiv imaju četiri prostorije. Katalogizacija knjiga 20. stoljeća je u tijeku. Potrebno je katalogizirati i starija djela, zbog kojih ova knjižnica i jest spomenik kulture.¹⁰

Knjižnični fond, bogato nasljeđe franjevaštva, kulturno-povijesnog i duhovnog života Slavonskog Broda, čini oko 13 800 svezaka knjiga, 5 000 svezaka periodike i oko 1000 rukopisa. Posebnu vrijednost predstavljaju dvije inkunabule iz 15. st. tiskane na gotici i četverojezični njemačko-hrvatsko-latinsko-mađarski rječnik fra Marijana Lanosovića, u rukopisu iz druge polovice 18. stoljeća. Od rukopisne građe iz glazbenog fonda treba istaknuti bilježnicu fra Marka Oriovčanina iz 1765. godine, kao i Aiae Dueae, rukopisne note Christophora Kellerera iz 1767. godine. Knjižnica i arhiv franjevačkog samostana preventivno su zaštićeno kulturno dobro.¹¹

U samostanskoj zbirci umjetnina pohranjena su brojna kiparska i slikarska djela, brižno sakupljana tijekom tri posljednja stoljeća. Iz 18. st. sačuvano je nekoliko raspela s korpusom te drvene skulpture svetaca. Od liturgijskog posuda koje se čuva u samostanu, vrijedno je istaknuti nekoliko kaleža, monstrancu i relikvijar koji su nastali tijekom 17. i 18. st. Među slikama najbrojnije su one sa sakralnim motivima, većinom iz 18. i 19. stoljeća. Veličinom i kvalitetom ističu se dvije koje krase zidove refektorija (blagovaonice): Poklonstvo kraljeva i Isus na gozbi kod Šimuna farizeja iz druge polovine 18. stoljeća, nepoznatoga autora. U zbirci se također nalazi i slika Majke Božje Pomoćnice, omiljene teme franjevačkih zajednica koja je naslikana 1747. godine. Zatim, tu je niz portreta franjevaca iz 18. i 19. stoljeća, zaslužnih za duhovni i kulturni život samostana i grada.¹²

Inkunabule franjevačkog samostana

- 9 Kronika Franjevačkog samostana u Brodu na Savi, sv. II (1806-1833).
Slavonski Brod, 1997, str. 11.
- 10 Kronika Franjevačkog samostana u Brodu na Savi, sv. II (1806-1833).
Slavonski Brod, 1997, str. 241.
- 11 Crkva Presvetog Trojstva i franjevački samostan u Slavonskom Brodu
- 12 Isto.

u Slavonskom Brodu

Za vrijeme Turaka, franjevci su dobili dopuštenje da se nasele u Velikoj. Odatle su krenuli u osnivanje župa po Slavoniji. Sastavni dio osnovnog inventara svake župe su biblijski tekstovi. Tako možemo pretpostaviti da su prve Biblije (knjige) došle u Brod i ostale u njemu u prvoj polovici 17. stoljeća. Kako se razvijala brodska župa, tako je i rasla potreba za većim brojem knjiga. (Vuksanović 2001)

Knjiga je oduvijek smatrana mjerilom kulture određene sredine te se pretpostavlja da je to došlo do izražaja u prvim godinama slobode u gradu Brodu. Kad je rezidencija franjevaca 1708. godine postala Franjevački samostan, mnogi pridošli franjevci sa sobom su donosili i najveću dragocjenost koju su imali, a to su bile crkvene knjige. Najveću potrebu za knjižnicom samostan je imao od 1712. do 1720. godine kada je bio proglašen kućom novicijata, gdje su klerici dobar dio vremena provodili uz knjige. Pored knjiga, zna se da je knjižnica imala nekoliko svezaka notnog materijala, jer je glazbena izobrazba kod franjevaca veoma njegovana. U vrijeme dok je Jeronim Bačić bio knjižničar nabavljen je mnogo knjiga među kojima i dvije inkunabule:

- BIBLIA. Basileae, Johannes Amerbach, oko 1492.-1494.
- BIBLIA. Cum Glossa ordinaria Walafridi Strabonis et aliorum et cum postillis Nicolaj de Lyra... Venetiis, Paganinus de Paganinis, 1103.-1397. 1. Gotica

I danas se, gotovo tristo godina nakon toga, te dvije inkunabule čuvaju na istome mjestu. Vrijednost im, kao svjedocima jednog povijesnog razdoblja, svakim danom sve više raste pa s pravom možemo tvrditi da se ubrajaju među najvrjednije knjige Franjevačkog samostana, ali i grada Broda. Pisane su njemačkom gothicom.¹³

Pod oznakom RI – 2 katalogizirana je u bogatoj samostanskoj knjižnici

inkunabula koju je u razdoblju između 1492. i 1494. godine izdao Johannes Amerbach. Dimenzije su joj 29 x 20.5 cm. Sadrži 300 listova (= 600 stranica) na kojima je otisнутa Biblia. Biblia je, nažalost nepotpuna. Na samom početku nedostaje Petoknjižje (Knjiga Postanka, Knjiga Izlaska, Levitski zakonik, Knjiga Brojeva i Ponovljeni zakon). Tekst je otisnut u dva stupca, slova su veličine oko 4 mm. Tisk je dvobojan – crveni i crni. Inicijali prve riječi svakog poglavlja otisnuti su crvenom bojom i veći su od ostalih slova tiskanih crnom bojom. Naziv svake knjige Starog i Novog zavjeta otisnut je debljim slovima na vrhu stranice.¹⁴

Posebnu pažnju prilikom prelistavanja knjige privlače rukom pisane bilješke pokraj teksta u obliku rečenica ili u obliku naznaka. Bilješke su pisane na latinskom jeziku i potječu od onoga tko se ovom knjigom nekada služio. Osim toga, neki dijelovi teksta su posebno podvučeni i pored se nalazi natcrtni znak koji na njih ukazuje.¹⁵

Druga inkunabula, dimenzija 35 x 25 cm, katalogizirana je pod oznakom RI – 3. na 384 lista (= 768 stranica) otisnut je tekst Novoga zavjeta. Ova inkunabula je posebno zanimljiva jer osim biblijskog teksta sadrži i tumačenje (Glossa). Tiskana je u Veneciji 1493. – 1497. godine. Tekst Novoga zavjeta podijeljen je u dva stupca i otisnut na sredini stranice. Tumačenje Nikolaya de Lyra (njegovo ime susreće se na svakoj stranici knjige) također je tiskano u dva stupca i to oko novozavjetnoga teksta. Novozavjetni tekst je znatno kraći od tumačenja.¹⁶

Tisk je jednobojan. Inicijal svakog poglavlja otisnut je većim slovima. Naziv svake knjige nalazi se na vrhu stranice. Prvih sedam i posljednjih osam listova znatno su oštećeni. Obje inkunabule su restaurirane 1987. godine u Sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.¹⁷

Digitalizacija i budućnost

Ova je samostanska knjižnica djelomično otvorena za javnost, i to uglavnom za potrebe znanstvenih

13 Isto, str. 263-264.

14 Usp. Isto, str. 264.-265.

15 Usp. Isto, str. 264.-265.

16 Usp. Isto, str. 266-267.

17 Isto, str. 267.

istraživanja, pisanja seminarskih, diplomskih, doktorskih i sl. radnji. Digitalizacija je djelomično provedena na način da se na stranicu postavilo digitalno fotografirano naslovnicu određene knjige te njezin opis. Trenutno se radi na digitalizaciji. Poveznica kataloga „Knjižnice HPF sv. Ćirila i Metoda“ (kojima pripada i ova knjižnica) stavljena je u izbornik poveznica franjevačkih knjižnica na službenim elektroničkim stranicama uglednog franjevačkog visokog učilišta „Biblioteca Pontificia Universitá Antonianum“, kako bi i taj katalog mogli koristiti svi korisnici ove knjižnice. Ova knjižnica svakako ima budućnost, trenutni prostori su joj isuviše skučeni i nedovoljni pa su u pregovorima s Gradom kako bi se pronašlo i dobilo prikladnije prostore.

Zaista sam uživala istražujući i pišući ovu radnju. Bilo je inspirativno „družiti se“ s tihim i poniznim čuvarima tolikih stoljeća kulture hrvatskoga naroda. Kad sam ovo sve vidjela, zaključila sam da smo mi Hrvati zaista bogat narod, ali mislim da toga često nismo svjesni ili smo to zaboravili. Zadovoljna sam krajnjim rezultatom ove radnje. Ali mislim da ovdje ima zaista puno materijala i voljela bih se u budućnosti na neki način tome možda i više posvetiti.

Literatura

- Crkva Presvetog Trojstva i franjevački samostan u Slavonskom Brodu, Izdavač: Franjevački samostan u Slavonskom Brodu
- Frkin, V. Povijest samostanske knjižnice u Brodu na Savi i djela franjevaca u njoj // Franjevcu u Slavonskom Brodu : Zbornik radova znanstvenog skupa / urednik Dino Mujadžević. Slavonski Brod : Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Slavonski Brod i Franjevački samostan u Slavonskom Brodu, 2012. Str. 237-251.
- Kronika Franjevačkog samostana u Brodu na Savi, knj. I (1706-1787). Slavonski Brod, 1995.
- Kronika Franjevačkog samostana u Brodu na Savi, sv. II (1806-1833). Slavonski Brod, 1997.
- Vuksanović, M. Inkunabule Franjevačkog samostana u Slavonskom Brodu // Godišnjak 2000. / urednica Jasna Ažman. Slavonski Brod : Matice hrvatske Slavonski Brod, 2001. Str. 253-268.

Knjižnica obitelji Pejačević u Našicama

Ivana Rebić

Sažetak

Za utemeljenje knjižnice zaslužan je Ferdinand Karlo Rajner grof Pejačević. Knjige obitelji Pejačević 2002. godine ustupljene su Zavičajnom muzeju Našice na trajno korištenje. Knjižna je građa posložena prema jeziku kojom je pisana (5 svjetskih jezika: njemački, francuski, talijanski, engleski te mađarski). Uz veliki broj knjiga, sačuvan je i katalog popisanih knjiga iz 1935. godine. Najviše je knjiga iz područja književnosti, no postoji i priručnika, časopisa, dječjih knjiga te ostale stručne i referalne građe.

Uvod

U sklopu jednoga kolegija na trećoj godini prediplomskog studija, imali smo priliku posjetiti dvorac Pejačević, gdje smo se i sami uvjerili u posebnost knjižnice koju je obitelj Pejačević posjedovala i koja je nastala u krugu njihove obitelji. Zavičajni muzej u Našicama predstavio je javnosti 2003. godine knjižničnu baštinu Pejačevićih, a samo otvorenje popratila je izložba i katalog „Knjižnica Pejačević u Našicama.“

O povijesti obitelji Pejačević

„Porijeklo obitelji Pejačević zasniva se na genealogiji, koju zbog legendi i neprovjerenih izvora neki smatraju neutemeljenom, a obradio ju je obiteljski kroničar Julijan grof Pejačević u svom rukopisnom djelu *Forschung über die Famillie der Freiherren und Grafen Pejacsevich*.“ (Bošnjaković 2003: 4) Gledamo li tu predaju kao valjanu, Pejačevići potječu od bosanskoga kralja Stjepana Dabiše Kneževića. Njegov sin Parčija,

zbog sudjelovanja u urobi protiv Turaka pobjegao je u Bugarsku i tamo je postao praotac obitelji Parčevića iz roda Kneževića. Drugom polovicom 15. stoljeća, Ivan Gyoni barun Parčević podijelio je svoje imanje na četiri sina koji su zapravo i utemeljitelji novih obitelji. Jedan od Ivanovih sinova, gradu Pejačevu Dmitar, provao se po gradu Pejačevu u Bugarskoj i tako postao praotac obitelji Pejačević. Iz Bugarske Pejačevići odlaze krajem 17. stoljeća i dolaze u Ugarsku te početkom 18. stoljeća kupuju kuću u osječkoj Tvrđi. Dakle, po ovim saznanjima možemo vidjeti da korijeni Pejačevićevih potječu iz Bugarske.

Godine 1734. našičko vlastelinstvo kupuje barun Josip II. Pejačević. Našice su od tog vremena pa sve do 1945. godine bile pod vlašću obitelji Pejačević.

Obitelj je kupila posjed koji je bio površinom velik, no nije bio dovoljno naseljen. Napornim i dugogodišnjim radom našički je posjed uzdignut među najuglednije i najbogatije posjede toga vremena, kao i sam ugled obitelji Pejačević na kulturnoj, političkoj i javnoj sceni. „Do gradnje našičkoga dvorca Pejačevići su živjeli u Virovitici i na svojim drugim posjedima. Dvorac je od svoga nastanka nekoliko puta mijenjao izgled, osobito u doba grofa Ladislava (1824.-1901.), oko 1850. godine, kada je dvorac poljepšan.“¹

Prvi ban bio je Ladislav, a njegovo vladanje trajalo je od 1880. do 1883. godine. Njegova je supruga Gabrijela bila istaknuta članica Crvenoga križa i pokroviteljica Hrvatskog glazbenog zavoda. Ladislavov najstariji sin, Teodor grof Pejačević, također je obnašao dužnost hrvatskog bana, a bio je oženjen Elizabetom (Lilom) barunicom Vay de Vaya.

¹ www.tznašice.hr/destinacije/dvorac-pejacevic/
(19. 2. 2016.)

Teodor je bio jedan od najbogatijih velikaša u Hrvatskoj i Ugarskoj: gospodar majorata u Našicama i naslijedni gospodar Zomba imanja u Tolnajskoj županiji u Mađarskoj. (Bošnjaković 2004: 19) Teodorova kći, Dora Pejačević, bila je uspješna glazbenica i prva hrvatska skladateljica. Posljednji vlasnik našičkog posjeda, bio je Petar grof Pejačević. On napušta Našice tijekom Drugog svjetskog rata, te se seli s obitelji u Španjolsku.

Obitelj Pejačević ostavila je neizbrisiv trag u svim porama društvenog, gospodarskog i kulturnog života Našica. Gradnjom svojih objekata, te pomažući izgradnju javnih zgrada, stvorila je povjesnu jezgru središta Našica i ostavila u naslijeđe građevine koje su i danas glavno obilježje Našica. Pridonijela je razvoju gospodarstva našičkoga kraja čiji su temelji stvoreni na dobro vođenom vlastelinstvu. Svojom nazočnošću dala je poseban građanski „štih“ malom slavonskom mjestu, a humanitarnim i socijalnim akcijama uvelike je pomagala žitelje Našica. (Bošnjaković 2003: 5)

Obiteljska knjižnica

Za utemeljenje knjižnice zaslужan je Ferdinand Karlo Rajner grof Pejačević. On je inicirao proširenje i preoblikovanje dvorca sredinom 19. stoljeća. Smatra se da je u dvorcu postojalo već nešto knjiga, a i samim je preseljenjem Pejačevićevih iz virovitičkog dvorca, zasigurno donesena određena količina knjižne građe koju su tada posjedovali. Za njih je tada izrađen i poseban namještaj, u duhu historicizma, kojim je opremljen interijer dvorca. Od 19. stoljeća pa do 1942. godine knjižnica je intenzivno korištena kao prostor za učenje i zabavu, ali i kao mjesto pohrane obiteljskih uspomena. Početak Drugog svjetskog rata prekida njezinu izvornu funkciju i od tada ona dijeli sudbinu svojih vlasnika. (Bošnjaković 2004)

Kada je 1942. godine obitelj napustila dvorac, knjige su premještene iz originalnog prostora. Smatra se da preostale knjige koje su uspjеле preživjeti ratna zbivanja, više nisu napuštale dvorac. Svjedočenje potvrđuje da su se knjige 1958. godine nalazile u Dvorcu Pejačević. Jedan dio se nalazio u originalnim ormarima u prizemlju Dvorca, a drugi dio na tavanu. (Bošnjaković 2003)

Knjige obitelji Pejačević Zavičajnom muzeju Našice ustupila je Hrvatska narodna knjižnica i čitaonica 2002. godine na trajno korištenje. Knjige su smještene na sjevernoj strani Dvorca, uz nekadašnji takozvani žuti salon. Knjižna građa je posložena prema jeziku kojom je pisana, te spremljena u deset sačuvanih originalnih ormara obitelji Pejačević. Neki pokazatelji govore da je knjižnica sadržavala između 4000 i 5000 knjiga. U Našicama je sačuvano više od 1000 svezaka, a neki od njih su oštećeni, te ih treba ponovno uvezati. Može se reći da je broj sačuvanih knjiga i mnogo veći, uzme li se u obzir da se određeni dio knjiga nalazi i u Muzeju Slavonije u Osijeku.

Katalog knjiga obitelji Pejačević

Uz veliki broj knjiga, sačuvan je i katalog popisanih knjiga iz 1935. godine. Dao ga je sastaviti Petar grof Pejačević, a autor kataloga bio je Josephus Verboy, privatni učitelj djece obitelji Pejačević. „Katalog, koji broji 173 požutjele i djelomično oštećene stranice, može se podjeliti u dva dijela. Prvi dio na 103 stranice donosi knjige popisane prema prostoru gdje su se nalazile, a unutar pojedinog prostora prema ormarima. U tom dijelu svaka knjiga nosi svoj inventarni broj (u nizu od broja 1 do 3.333). U drugom se dijelu nalazi abecedni popis autora i broj stranice na kojoj se nalazi knjiga u prvom dijelu kataloga“. (Bošnjaković 2003: 13)

Između prvog i drugog dijela kataloga nedostaje 36 stranica, pa je vrlo vjerojatno da je sastavljač kataloga pret-

postavio dovoljno prostora za unošenje novih knjiga ili onih koje nije stigao popisati do kraja.

Godine 2002. počela je stručna obrada knjiga, katalogizacija knjižne građe. „Za potrebe kataloga izložbe i stalnog postava, provedeno je pregledavanje svakog pojedinog sveska kako bi se utvrdile specifičnosti te knjižnice (jezik, pečati, godina izdanja, korice te sadržaj knjiga)“. (Bošnjaković 2004: 21)

Jezik (pismo), pečati, godina izdanja, korice i uvez

Knjige iz knjižnice obitelji Pejačević pisane su na pet svjetskih jezika: njemačkom, francuskom, talijanskom, engleskom i mađarskom jeziku. Ipak, najviše je među knjigama dominirao sadržaj na njemačkom jeziku. Prilikom pretraživanja i obradom građe utvrđeno je da knjige pisane na hrvatskom jeziku nisu sačuvane, no katalog iz 1935. godine pokazuje da su i one bile u knjižnici. Naslovnice i početna slova u knjigama koje su pronađene u knjižnici, pisane su ukrasnim gotičkim slovima. S obzirom da je tada njemački jezik bio službeni, logično je da su i knjige najviše bile pisane upravo tim jezikom, no ne može se sa sigurnošću reći kakva je bila zastupljenost ostalih jezika. Međutim, s obzirom da su se Pejačevići najviše povezivali s mađarskim plemstvom, jer su isključivo ženili mađarske plemkinje, može se zaključiti da se uz njemački najviše koristilo upravo mađarskim jezikom. O tome govore i činjenice da je i velik dio knjiga pisan upravo tim jezikom, točnije 169 svezaka je na mađarskom jeziku.

Važno je spomenuti i pečate (ex-libris) koji su se nalazili na knjigama. „Ex-libris je oznaka vlasništva u knjizi koja može imati različit oblik. To može biti natpis ex libris i vlasnikovo ime u formi vinjete, naljepnice ili pečata, a ponekad je to jednostavan monogram vlasnikovog imena ili neki drugi znak vlasnika ili bib-

lioteke“. (Bošnjaković 2003: 15) Pečati na knjigama iz obiteljske knjižnice pokazuju vlasništvo knjiga nekih od članova obitelji Pejačević, dok neki pečati ukazuju na neke osobe za koje se još nije utvrdilo u kakvoj su vezi bili s obitelji Pejačević. Što se tiče godine izdanja, većinom su tiskane u 19. stoljeću, a najstarija knjiga iz obiteljske knjižnice je iz 1809. Godine, dok posljednja koja je nabavljena datira iz 1941. Mjesta izdavanja knjiga su bila Beč, Berlin, Pariz, Budimpešta, New York, London, Leipzig, München.

Korice na knjigama su zaista raznolike. Od kartonskih do kožnatih korica koje su veoma lijepo ukrašene i oslikane te odišu različitim stilovima kao što su secesija ili historicizam.

Vrste knjiga prema sadržaju koje su u posjedu knjižnice

Tijekom obrade i pregledavanja knjižne građe, moglo se vidjeti da je obitelj posjedovala različite vrste publikacija, te su na taj način zadovoljavali različite potrebe i ukuse ove mnogobrojne obitelji. Ipak, najviše je knjiga iz područja književnosti, no uz ovu vrstu građe, prisutni su i priručnici, časopisi, dječje knjige, te ostala stručna i referentna građa. Posebnu vrijednost imaju knjige kojima su autori upravo članovi obitelji, a najviše se mogu istaknuti djela poznatog obiteljskog kroničara Julijana grofa Pejačevića. Kako je već ranije navedeno, mnogo knjiga je pisano na mađarskom jeziku, stoga se mora spomenuti i velik broj knjiga poznatih mađarskih autora. Tu se mogu naći predstavnici različitih razdoblja kao što su barok i romantizam, a najviše se ističe posebna skupina unutar književnosti, a to su dječje knjige koje su posebno popisane i u katalogu iz 1935. godine.

Sve u svemu, knjižnica obitelji Pejačević posjeduje zaista veoma vrijednu i bogatu knjižnu građu za koju sa sig-

urnošću možemo reći da je bila značajan dio njihova života.

Zaključak

Kroz ovaj rad i proučavanje knjižnice obitelji Pejačević, može se vidjeti da je knjižnica zaista posjedovala raznoliku vrstu građe s ciljem da zadovolji sve potrebe članova obitelji koji su bili svih uzrasta s različitim obrazovanima i osobnim ukusima i interesima. Sačuvana kulturna baština obitelji Pejačević zasigurno puno znači Zavičajnom muzeju u Našicama, ali ne samo njemu. Naime, ova knjižnica piše povijest, ova knjižnica podsjeća na neke davno zaboravljene dane, govori o mnogim neispričanim pričama i podsjeća na mnoga već pomalo izbrisana vremena. Obitelj Pejačević je ostavila dubok trag u hrvatskoj povijesti, te je stoga i kulturološki i historiografski veoma bitno sve ono što su iz sebe ostavili.

Literatura

- Bošnjaković, Renata: Knjižnica Pejačević u Našicama : katalog izložbe : Zavičajni muzej Našice, studeni/prosinac 2003. Našice : Zavičajni muzej, 2003.
- Bošnjaković, Renata: Knjižnica obitelji Pejačević u Našicama i hrvatsko-mađarske kulturne veze. // Knjižničarstvo: Glasnik Društva knjižničara Slavonije i Baranje, 2004.
- Dvorac Pejačević. Turistička zajednica grada Našica.
- URL: <http://www.tznašice.hr/destinacije/dvorac-pejacevic/> (19. 2. 2016.)

Knjižnica franjevačkog samostana u Iloku

Željka Đerić

Sažetak

Knjižnica franjevačkog samostana u Iloku datira iz 18. stoljeća, a njezina građa smještena je u tri velika trezora. Fra Vatroslav Frkin popisao je sve rijetke knjige i stare udžbenike koji su pisani na hrvatskom jeziku, a ostala građa još uvijek nije popisana i zbog tog razloga Knjižnica nije dostupna za javnost.

Uvod

Tijekom povijesti knjige i knjižnica pravi čuvari kulturne baštine upravo su samostanske knjižnice koje su tijekom svih stoljeća oblikovale i čuvale knjižnu baštinu mnogih kultura. Upravo je zahvaljujući Crkvi očuvan i velik dio spomenika kulturne baštine o kojima Crkva i danas brine. Hrvatska kultura je usko vezana uz Crkvu i upravo zbog toga se ne može zanemariti utjecaj svećenika, među kojima su i franjevci na razvoj školstva, prirodoslovnih i humanističkih znanosti. Takve knjižnice su osnovane u sklopu svojih samostana i prvenstveno su služile franjevcima koji su kasnije svoje knjižnice polako otvarale i za širu javnost.

Pošto sam ja rođena u Iloku upoznata sam s kulturnom baštinom franjevaca u Iloku uz koje su rasle sve generacije pa tako i moja zainteresiranost za staru i kulturnu baštinu zapisanu u knjigama. Samostan sv. Ivana Kapistrana u Iloku pravi je primjer očuvanja društvenih, kulturnih i povijesnih događanja grada pod vodstvom mnogih franjevaca.

pistrana nalazi se u malome gradu Iloku na krajnjem istoku lijepe naše, koji se smjestio na desnoj obali Dunava na zapadnim obroncima Fruške gore. Crkva je smještena i stoljećima čuvana unutar starih zidina koje je sagradio Nikola Iločki za obranu od Turaka te ju obnovio i produžio poslije smrti zaštitnika sv. Ivana Kapistrana (1386.-1456.). Za vrijeme okupacije, Turci su od franjevačke crkve napravili staju, a gubi se i svaki trag tijelu sv. Ivana Kapistrana kao i pisanoj baštini grada Iloka. Nakon oslobođenja od Turaka prognani franjevci se vraćaju iz Olova u Bosni u Ilok te nakon povratka, iločki franjevci započinju s obnovom samostana gdje ostaju do danas. Za vrijeme Drugog svjetskog rata crkva i samostan su oštećeni, pa su uz 500. obljetnicu smrti sv. Ivana Kapistrana, godine 1956., obnovljeni oštećeni dijelovi.¹ Uz samu crkvu se nalazi i soba u kojoj je umro sv. Ivan Kapistran², a koja je pretvorena u kapelu gdje leži ikona sv. Ivana Kapistrana. Za vrijeme Domovinskoga rata u samostanu je boravio fra Marko Malović koji je primjer pravog čuvara kulturne baštine te zahvaljujući upravo njemu srpsko miniranje crkve i samostana nije uspjelo.

SLIKA 1. Crkva sv. Ivana Kapistrana u Iloku³

Knjižnica samostana sv. Ivana Kapistrana

Knjižnica samostana sv. Ivana Ka-

- 1 Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda
URL: <http://www.ofm.hr/index.php/prisutnost/hrvatska/56-ilok> (11. 12. 2015.)
- 2 Franjevci Hrvatske provincije sv. Ćirila i Metoda.
Zagreb : Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda, 1992. str. 93.
*Sv. Ivan Kapistran – u želji da ostavi trajni pečat katoličanstva i franjevačkog reda na granici Istoka i Zapada, Kapistran je 1456. godine, nakon uspješne obrane od Turaka zajedno sa Sibinjaninom Jankom (Ivan Hunjadi) na beogradskoj tvrđavi došao svoje zadnje dane provesti upravo u iločkom samostanu i crkvi, koji ponosno stoje ponad Dunava, između čvrstih zidina tvrđave Bana Slavonije i Kralja Bosne – Nikole Iločkog. Tijekom njegova boravka u Iloku, ali i nakon smrti, na njegovu grobu događala su se brojna preobraćenja i čudesa. Svecem je proglašen 1690. godine. Od 1700. godine crkva je posvećena upravo Papinom izaslaniku Ivanu Kapistranu.
- 3 Turistička zajednica grada Iloka
URL: www.ilok.hr/index.php/home/povijest (9. 12. 2015.)

SLIKA 2. Prikaz unutrašnjosti knjižnice samostana u Iloku⁴

Knjižnica franjevačkog samostana u Iloku datira iz 18. stoljeća i simbol je srca same kulture jer se u njoj sastoje svi bitni pisani zapisi o kulturnoj baštini grada Iloka. Tijekom obnove cjelokupnog samostana knjižnica se 1986. godine privremeno preselila u drugi prostor radi očuvanja pisane baštine tijekom radova.

Njezina stara i vrijedna građa smještena je u tri velika trezora koji se nalaze ispred kule također sa knjigama i novog suvremenijeg doba. Unutar kule koja je uređena povjesno i kronološki s detaljima simbola kulturne baštine knjige su poslagane po stoljećima radi lakšeg snalaženja franjevaca koji se njome služe.

Na samom početku knjižnice nalazi se jedan dio slika koje tematiziraju dolazak franjevaca u Ilok. Dok u hodniku koji vodi do srednjovjekovne kule, izložene su umjetničke slike koje prikazuju život sv. Ivana Kapistrana, a prije ulaska u kulu nalaze se crkvena ruha staklenim vitrinama koje su izložene. Kula nosi naziv kula sv. Ivana Kapistrana.

U kuli su također izložene povjesne fotografije, geografske karte, umjetničke slike i dokumenti koje govorile o životu sv. Ivana Kapistrana i njegov-

im spomenicima u svijetu. Izložene su i fotografije koje prikazuju Iločku crkvu i samostan u Domovinskom ratu te posjet političkih i crkvenih predstavnika. Osim fotografija i slika, izložena su i vojna obilježja vojske koja je djelovala na području Iloka za vrijeme Domovinskog rata, a izloženi su i predmeti koji su pronađeni u samostanu poput starih samostanskih vrata, isповједaonice, klecalja, brod na sredini prostorije koji predstavlja dolazak sv. Ivana Kapistrana. (Frkin 1993)

U knjižnici ne postoji regulacija relativne vlažnosti zraka, temperature, zagađenosti zraka, kao ni zaštita od sunčeva svjetla. U vitrinama su izložena crkvena ruha i vojna obilježja. Vitrine u kojima se nalaze crkvena ruha kućne su izrade i ne predstavljaju nikakvu zaštitu osim barijere gdje također možemo uočiti nepovoljne uvjete izloženih primjeraka.

Franjevačka knjižnica još uvijek nije dostupna za javnost zbog nepopisane gradiće koja još uvijek čeka na svoja autora kako bi se knjige oslobostile za javnost. No, to ne znači da nitko nije do danas radio na popisivanju knjiga, naime prvi autor koji je započeo popisivanje knjiga je fra Vatroslav Frkin koji je pop-

- 4 Turistička zajednica grada Iloka
URL: www.ilok.hr/index.php/home/povijest (9. 12. 2015.)

isao sve rijetke knjige i stare udžbenike koji su pisani na hrvatskome jeziku.

SLIKA 3. Prikaz stare i rijetke knjige sa neadekvatnom zaštitom⁵

Sva stara i vrijedna građa, kao što sam već napomenula, čuva se u trezorima, dok ostala građa, iako je zaštićena od vlage, sunčeve svjetlosti, topline, nije zaštićena od vlage koja ju polako uništava tako da bi se knjige što prije trebale preseliti na bolju i pogodniju lokaciju. Sam proces priprema za otvaranje knjižnice dugotrajan je i zahtjeva puno rada i finansijskih sredstava. Kao i u ostalim samostanima, popravci i renoviranja rade se prema prioritetu, pa se trenutno ne može reći kada će na red doći samostanska knjižnica. Sama oprema potrebna koja je potrebna za rad, računala, stolovi, stolice, pripremljeni su i čekaju svoje korištenje. Promatrajući stanje u ostalim samostanskim knjižnicama, jedino u samostanskoj knjižnici u Iloku zaštita građe nije nažalost nije adekvatna.

Iločki samostanski i župni arhiv odvojeni su i složeni, a sama nabava novije građe ide isključivo kroz donacije, jer samostan trenutno nema finansijskih sredstava za nabavu novih knjiga. Za građu se za sada ne brine stručna osoba i smatram upravo taj nedostatak na-

jštetnjim za samu građu te se nadam kako će se u skoroj budućnosti taj veliki nedostatak popraviti dolaskom stručne osobe, a koja je od velike potrebe samostanskoj knjižnici.

Zaključak

Knjižnice su u franjevačkim samostanima nastajale spontano, najprije isključivo zbog potrebe franjevaca. Da su im prvotno knjige služile samo za pastoralni rad, dokazuju najstariji primjeri knjiga koje samostanske knjižnice posjeduju, a to su Biblije, misali i brevijari (časoslovi) bez kojih njihova služba ne bi bila moguća. Pomagali su svojim radom i u zajednici tako što su osnivali i vodili škole, organizirali razna društva i poticali kulturne, društvene i gospodarske djelatnosti. Također su pisali knjige na hrvatskom jeziku te je tako rastao i knjižni fond u knjižnicama koja je najveće blago svakoga maloga mjesta pa tako i grada Iloka.

Iskreno se nadam kako će upravo baštinske knjižnice zaživjeti punim plućima zajedno sa svojim čuvarima, čuvarima svekolike kulturne baštine svoga kraja.

Literatura

- Franjevc Hrvatske provincije sv. Ćirila i Metoda. Zagreb : Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda, 1992.
- Frkin, V. Inkunabule franjevačkog samostana u Iloku. // Zbornik muzeja grada Iloka / Mato Batorović. Zagreb : Muzej grada Iloka, 1993.

Internetski izvori

- Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda
- URL: <http://www.ofm.hr/index.php/pri-sutnost/hrvatska/56-ilok>
- Turistička zajednica grada Iloka
- URL: [www.ilok.hr/index.php/home/po-vijest \(19. 2. 2016.\)](http://www.ilok.hr/index.php/home/po-vijest (19. 2. 2016.))

5 Turistička zajednica grada Iloka
URL: [www.ilok.hr/index.php/home/po-vijest \(9. 12. 2015.\)](http://www.ilok.hr/index.php/home/po-vijest (9. 12. 2015.))

Vinkovačka knjižnica / čitaonica i Memorijalna knjižnica Ivana Vanje Radauša Ivana Grubišić

Sažetak

Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci najstarija je kulturna ustanova u Vinkovcima. Zbirka knjiga Memorijalne knjižnice Ivana Vanje Radauša zatvorenog je tipa, a sadrži 10 000 svezaka knjižnične građe. Uz djela poznatih stranih pisaca, u knjižnici se mogu naći i izdanja naših zavičajnih pisaca (Reljkovićeva izdanja, Kozarčeva izdanja). Zanimljive i rijetke knjige iz raznovrsnih ljudskih djelatnosti opisuju zanimljivu, svestranu i rijetku osobnost Ivana Vanje Radauša.

Uvod

Zbirka knjiga Memorijalne knjižnice Ivana Vanje Radauša zatvorenog je tipa. Sadrži 10 000 svezaka od kojih posebnu vrijednost imaju stare i rijetke knjige (tiskane do 1850. godine) te knjige iz zavičajne književnosti. U Zbirci se mogu pronaći: knjige iz svih područja znanosti, periodika, katalozi izložbi, arhivska građa na mnogim svjetskim jezicima, što govori o širokom spektru interesa našega zavičajnika, a posebno se ističu pojedini raritetni primjeri knjiga: izdanja Reljkovićeva Satira iz 1779., 1857. i 1871. godine, Kuchnik Stipana Josipa Relkovića iz 1796., rana izdanja Ilike Okruglića, Kosora i Kozarca. Vrijedno je spomenuti i više od 30 izdanja Ilijade i Odiseje na raznim evropskim jezicima.

Spomeničke knjižnice u Hrvatskoj, među kojima je i Memorijalna knjižnica Vanje Radauša imaju tradiciju i značajno utječe na sve segmente društva, te oblikuju i obogaćuju naš život.

Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci

Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci najstarija je kulturna ustanova u Vinkovcima i ishodište nastanka svih drugih kulturnih i znanstvenih institucija u gradu. Knjižnica je samostalna javna ustanova koja organizira i pruža javnosti informacije i usluge, obrazovnog i kulturnog sadržaja koje zasniva na sustavnom odabiru, prikupljanju, stručnoj obradi, pohranjivanju, zaštiti, davanju na korištenje knjižnične građe i omogućavanju pristupa drugim izvorima. Imala funkciju matičnosti za narodne i školske knjižnice Vukovarsko-srijemske županije od 1995. godine, što znači da skrbi o razvoju knjižničarstva u Županiji i koordinira rad navedenih knjižnica.¹

Knjižnica izgrađuje kvalitetne i raznolike zbirke na različitim medijima te potiče korištenje mrežnih izvora i usluga, posebice oblikovanjem i održavanjem vlastitih mrežnih stranica: www.gkvk.hr. Mrežne stranice obogaćujemo digitalnim sadržajima. Digitalizirani su svi brojevi Vinkovačkog lista od 1952. godine zaključno s 2009. godinom te monografija Cibalae – Vinkovci, spomen-spis hrvatskih kulturnih i humanitarnih društava grada Vinkovaca, tiskana 1938. godine. „Upravo završavamo digitalizaciju starih vinkovačkih novina Svjetlost, Cibalis i Hrvatski branik“ – objavljaju knjižničari. Zahvaljujući digitalizaciji, na internetu se može isčitavati povijest Vinkovaca od najstarijih vremena do danas. (Pezer 2010)

U knjižnici djeluju sljedeći Odjeli:

- Dječja knjižnica mira s igraonicom,
- Posudbeni odjel za odrasle s čitaonicom dnevnog tiska,

¹ Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci.
URL: <http://www.gkvk.hr> (2016-11-01)

- Studijski odjel s čitaonicom, zavičajnom zbirkom i zbirkom Radauš,
 - Odjel nabave i obrade knjižnične građe
 - Matična služba
 - Bibliobusna služba
- Postoje i dva knjižnična stacionara u:
- Domu za stare i nemoćne osobe i
 - Domu sv. Terezije gdje su smještene osobe s posebnim potrebama.

Život i rad Ivana Vanje Radauša

Znameniti i svestrani Vinkovčanin, umjetnik univerzalnih vrednota, humanist, zaljubljenik u Slavoniju i njezinu baštinu Ivan Vanja Radauš rođen je 29. travnja 1906. godine u Vinkovcima. Godine 1913. Vanja Radauš krenuo je u osnovnu školu pokraj koje se, za vrijeme Prvog svjetskog rata, nalazila zgrada pretvorena u bolnicu. U vinkovačku gimnaziju upisuje se godine 1917. Po prirodi inteligentan mladić, najviše se posvećivao predmetima koje je volio, zanemarivši tako latinski jezik iz kojega je u trećem razredu dobio zaključnu negativnu ocjenu. Otac Franjo razočaran neuspjehom sina, ispisuje Vanju iz škole i zapošljava u svojoj obrtničkoj radionici.

No Radauš ne zapostavlja svoje obrazovanje. Skrivajući se od oca, posuđuje knjige od svojih gimnazijskih kolega. Iz tog razdoblja potječe njegove prve skulpture. Majka Terezija, sklona umjetnosti, dopušta sinu da na tavanu obiteljske kuće nesmetano modelira, a sestre i brat kradomice mu donose svježu, bosutsku ilovaču. Upisuje se na likovnu akademiju 1924. godine. Zbog košulje s ruskom kragnom, koju je nosio iskazujući svoje ideološko opredjeljenje, studijske kolege dodjeljuju mu nadimak Vanja (ruska inačica imena Ivan). Diplomirao je 1930. godine na Akademiji u Zagrebu u klasi Ivana Meštrovića. Godine 1931-1932. boravio je u Parizu dobivši od francuske vlade, kao najbolji student, stipendiju za jednogodišnji boravak u

Parizu.²

Godine 1932. postaje članom grupe Zemlja, u koju ulaze svi napredni mladi simpatizeri Komunističke partije, zbog čega nikako ne pronalazi primjereno posao. Kao profesor u Obrtničkoj školi u Zagrebu zapošljava se 1939. godine. Iste godine izrađuje za groblje Mirogoj, u suradnji s arhitektom Zemljakom, prvi javni spomenik – Spomenik borcima Prvog svjetskog rata, a u galeriji Ulrich u Zagrebu postavlja i prvu samostalnu izložbu skulptura, crteža i akvarela. Pridružuje se hrvatskom partizanskom pokretu 1943. godine te odlazi na Žumberak, a potom u Liku, na Baniju i Kordun. U tom razdoblju nastaje i mapa ligure ratne tematike Mi pamtim.³

Redovnim profesorom na Akademiji likovnih umjetnosti postaje 1945. godine, a dvije godine kasnije, član je Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti i dobiva naslov majstora lika. Posljednjih četrnaest godina života provodi sa suprugom dr. Jelkom Ribarić Radauš. 24. travnja 1975. godine u atelijeru na Zmajevcu, tragično završava život velikoga umjetnika, dobitnika brojnih nagrada i priznanja.

Memorijalna knjižnica Ivana Vanje Radauša

Naziv spomenička knjižnica vuče svoje podrijetlo iz prijevoda lat. riječi memorialis liber (podsjetnik, spomenica, pismeni podnesak, predstavka...) pa mu je stoga uobičajena sinonimna sintagma memorijalna knjižnica.

Često su u fond takve knjižnice uključeni i vrijedni primjeri knjižne i arhivske građe koji je neki uglednik brižljivo prikupljao tijekom svojega života.

Godine 1998. dr. sc. Jelka Ribarić – Radauš, supruga Vanje Radauša, i njegove tri kćeri, Tatjana, Mirjam i Ranka, darovale su Gradskoj knjižnici i čitaonici Vinkovci 10 000 svezaka knjiga, 4 305 naslova, koje je taj strastveni kolekcio-

2 Radauš, Vanja. // Hrvatska enciklopedija. 9 Pri – Sk. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2007, str. 142.

3 Radauš, Vanja. Budenje snova. Zagreb: Naklada Ljevak d.o.o., 2000, str. 5-6.

nar prikuplja, bogateći svoju privatnu knjižnicu.⁴ O načinu sakupljanja knjiga za svoju Knjižnicu najbolje govore riječi Radauševe supruge Jelke: „Vanja nije kupovao knjige radi lijepog uveza, daleko više od forme, zanima ga je sadržaj knjige. Imajući veliku potrebu za knjigama, za njih je izdvajao veliku količinu finansijskih sredstava. Svaki je dan obilazio tri zagrebačka antikvarijata (u Ilici i Gundulićevoj ulici) te Matice hrvatske. Kad god bi u antikvarijate stigla nečija privatna ostavština, Radauš je imao čast prvi je pregledati i otkupiti knjige za svoju zbirku. Poznati antikvarijat u Grazu, također mu je bio izvor nabave starih i rijetkih knjiga. Za knjige se, u stanu supružnika Radauš, uvijek moralo naći mesta. Police s knjigama su bile smještene duž cijelog stana, a čak je i jedan prozor bio njima zatvoren.

Darovani je fond raznovrstan, što govori o kolekcionarevu širokom spektru zanimanja, a čine ga: knjige, periodika, katalozi izložbi, arhivska građa na svim svjetskim jezicima, iz književnosti i svih grana znanosti i umjetnosti. Posebnu vrijednost imaju stare i rijetke knjige (tiskane do 1850. godine) te zavičajna izdanja.

S knjigama je u Memorijalnu knjižnicu stigao i njihov popis na kojemu se nalaze stare i rijetke knjige, tiskane do 1850. godine. Iz popisa je vidljivo kojim su redoslijedom knjige bile složene na policama Radauševa stana i atelijera.

Knjižni fond ove knjižnice se može upotrebljavati samo u njezinim prostorima, pod nadzorom knjižničara.

O sadržaju Radauševe knjižnice

Raznoliko znanje i interes odrazili su se na sadržaj građe. Među brojnim naslovima nalaze se djela svjetske i domaće književnosti te znanosti (posebice povijesti, povijesti umjetnosti, arheologije, etnologije, prava, matematike, biologije itd.). Najveći dio fonda sastoji

se od starih i rijetkih knjiga, a čak 41% odnosi se na geografiju (18%), biografiju (27%) i povijest (55%). Među starim i rijetkim knjigama 19% ih je iz područja pravnih znanosti, a najviše je zastupljeno mađarsko pravo. Nakon pravne građe najbrojnija je građa iz književnosti, a najmanji broj jedinica postoji i iz područja retorike te leksikografije.

Uz djela poznatih stranih pisaca, u knjižnici se mogu naći i izdanja naših zavičajnih pisaca. Imao je sva izdanja Reljkovića. Jako su mu bili dragi Kozarci, i jednom i drugom je napravio spomenik. Kada je počeo raditi spomenik Josipu Kozarcu, potudio se naći sve što je ikada o njemu napisano. Ako nije mogao imati knjige, trudio se barem ih pročitati. Vanjin je interes za matematiku i prirodne znanosti bio također velik, iako one čine tek 5% fonda.

Matematiku je izjednačavao sa skladom prirode, a portrete je poznatih matematičara izložio, zajedno s portretima grčkih bogova, u gornjem dijelu svog atelijera na Zmajevcu. U njemu je pohranjivao i velik broj knjiga iz matematike i prirodoslovja. Zainteresiran za onaj najsitniji, prostorom oku nevidljivi, biljni i životinjski svijet, svestrani se Vanja bavio i mikroskopijom. Gospoda Jelku i danas u stanu, na samom vrhu police s knjigama, u zelenim kutijicama čuva uzorke mikroskopske analize.

Od vremena kada su objelodane pa sve do danas, kada se zaslugom Vanjine obitelji nalaze na policama Memorijalne knjižnice, knjige su mijenjale svoje vlasnike. Ex librissi (autografski, slikovni, pečati na papiru i vosku), kojima je ukrašen velik broj starih i rijetkih knjiga, otkrivaju nam imena njihovih prijašnjih vlasnika kao i njihovo vjerovanje kako će ih, potpisujući se na vidljivom mjestu, zaštititi od potencijalnih kradljivaca. Više ex librisa na jednoj knjizi svjedoči o njenoj regularnoj cirkulaciji od jednoga do drugog vlasnika, od jednoga do drugoga grada i iz jedne zemlje u drugu.

Da je Vanja Radauš otkupio ostavštinu Hermanna Sterna, dokazuje žig toga đaka kovačkog odvjetnika na većini pravnih knjiga, no uz njegov žig, na unutarnjim stranama prednjih korica knjiga, pojavljuje se i naljepnica s natpisom Kriegel.

Zanimljive i rijetke knjige iz raznovrsnih ljudskih djelatnosti opisuju isto tako zanimljivu, svestranu i rijetku osobnost Ivana Vanje Radauša. One su hraniле njegovu znatiželju i postupno gradile njegovu erudiciju. Radauševa ostavština nije samo dar Gradskej knjižnici i čitaonici Vinkovci, ona je darovana na ponos čitavoj Slavoniji koju je Radauš, rodom iz Vinkovaca, silno volio. „Neka se knjige čuvaju i ne otuđuju“, uvjeti su pod kojima nam je Radauševa knjižnica darovana vinkovačkoj knjižnici s velikim povjerenjem. Uz ostavštinu Ivana Vanje Radauša, ali i brojnih drugih osoba koje su djelovale na tom području i u svrhu uzdizanja Vinkovaca i Slavonije, Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci trebala bi biti poruka i opomena svima da pronađu sigurnije mjesto za čuvanje blaga hrvatskog naroda među koje ubrajamo i Memorijalnu knjižnicu Vanje Radauša pohranjenu u Vinkovcima.

Vjerujem kako će se s preseljenjem Knjižnice u novu zgradu, osigurati puno bolji i kvalitetniji uvjeti za staru i rijetku građu, ali i za njene korisnike. Digitalizacijom rijetke i oštećene građe bi se riješio problem njene zaštite od fizičkog propadanja i omogućilo njeno korištenje na daljinu. Na taj način knjižnica ne bi bila samo čuvarica kolektivnog pamćenja, nego bi u modernom informacijskom društvu koncept cjeloživotnog učenja provodila i u djelu.

Zaključak

Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci javna je kulturna ustanova, pa je po svojoj vokaciji unutar života grada jednako orientirana na praktički sve segmente javnosti. U skladu s opredjeljenjem, svoju ponudu i tiskane materijale, web stranicu, preko kojih komunicira s javnošću, oblikuje tako da bude privatljiviji što je moguće većem broju homogenih segmenata, a da se pri tom ne izgube jednostavnost i prepoznatljivost. Sa svojom dugom pričom i povješću izdigla se iznad drugih slavonskih gradova, te se Knjižnica i čitaonica Vinkovci poput feniksa vratile iz pepela ružnog ratnog čina.

Miroslav Krleža progglasio je jednom prilikom Ivana Vanju Radauša posljednjim renesansnim enciklopedijskim

tipom umjetnika u našoj sredini, poznavajući njegovu erudiciju i potrebu za čitanjem koja je potaknula nastanak bogate privatne knjižnice. Radauševa ostavština se nalazi u vrlo skučenom prostoru koji nikako nije primjeren za ovu knjižnu građu. Njegova ostavština nije samo dar Gradskej knjižnici i čitaonici Vinkovci, ona je darovana na ponos čitavoj Slavoniji koju je Radauš, rodom iz Vinkovaca, silno volio. „Neka se knjige čuvaju i ne otuđuju“, uvjeti su pod kojima nam je Radauševa knjižnica darovana vinkovačkoj knjižnici s velikim povjerenjem. Uz ostavštinu Ivana Vanje Radauša, ali i brojnih drugih osoba koje su djelovale na tom području i u svrhu uzdizanja Vinkovaca i Slavonije, Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci trebala bi biti poruka i opomena svima da pronađu sigurnije mjesto za čuvanje blaga hrvatskog naroda među koje ubrajamo i Memorijalnu knjižnicu Vanje Radauša pohranjenu u Vinkovcima.

Literatura

- Čorkalo, K. Spaljena knjižnica. // Katalog izložbe «Vinkovačka knjižnica» :1875–199. Narodna knjižnica i čitaonica i Ogranak MH Vinkovci, Vinkovci, 1992., str. 5-7.
- Erl, V. Vinkovačka knjižnica/čitaonica zgarište 1991. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 35, 3-4 (1992.), str. 1-14
- Erl, V. Povijest Vinkovačke knjižnice mali je kristal u kojem je moguće čitati duh Vinkovaca. // Književna revija 32, 1-2 (1992.), str.143-149.
- Erl, V. Vinkovačka knjižnica : (Fundus i njegovo značenje). // Katalog izložbe „Vinkovačka knjižnica – : 1875-1991. Vinkovci : Narodna knjižnica i čitaonica Vinkovci; Ogranak MH Vinkovci, 1992, str.6-11.
- Gradska knjižnica Vinkovci. URL: <http://www.gkvk.hr>
- www.gkvk.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=16&Itemid=49
- Marković, S. Između lirske-poetskog i sarkastično-grotesknoga u crtežu, skulpturi i pjesmi Vanje Radauša. // Epoha: časopis za kulturu komuniciranja. URL: http://epoha.net/61/slavicaMarković_61.htm
- Mesinger, Bogdan. Vinkovačka čitaonica i knjižnica i kulturno-politička dinamika grada i kraja 1875.-1975. Vinkovci: Narodna knjižnica i čitaonica, 1976.
- Pezer, Emilija. predgovor. // Vinkovačka knjižnica iz pera i duše – knjiga sjećanja. Vinkovci : Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci, 2010, str. 9-11.
- Radauš, Vanja. // Hrvatska enciklopedija. 9 Pri – Sk. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2007. 28
- Širić, R. Vinkovačka knjižnica od 1992. godine do 2000. godine // Knjižničarstvo : glasnik
- Društva bibliotekara Slavonije i Baranje, 4, 1-2 (1997.), str.72-74

Knjižnica Zavičajnog muzeja Stjepana Grubera u Županji

Tena Parmać, Maja Pavičić

Sažetak

Grad Županja svoju je povijest sačuvao u Zavičajnome muzeju Stjepana Grubera. Kao jedna od najznačajnijih zbirki muzeja ističe se zbirka Knjiga. U mujejskoj knjižnici postoji šest inventarnih knjiga koje su označene rimskim brojevima. Najviše građe pripada publikacijama ostalo, njih 1951, a najmanje je zastupljena građa koja se odnosi na pomorstvo, filozofiju i psihologiju. Prema stanju mujejske knjižnice iz 2013. godine publikacije broje već 5 309 jedinica, katalogi 4 164, etnologija 869, arheologija 1 900 i povijest umjetnosti sa 237 jedinica bibliotečne građe.

su takve knjižnice uglavnom oformljene u sklopu muzeja te ih s pravom možemo nazvati „baštinskim knjižnicama“ jer predstavljaju ostavštinu knjižne građe skupine ili društva u kojoj djeluju. U ovome radu predstaviti ćemo Muzej Stjepana Grubera u Županji, odnosno knjižnicu koja djeluje u sklopu muzeja kao riznica stare građe županjskoga kraja.

Grad Županja svoju je povijest sačuvao u Zavičajnome muzeju Stjepana Grubera, čiji su mnogobrojni djelatnici godinama radili na zaštiti iznimno vrijedne građe. Ono što je muzej danas postigao čini se kao vrlo jednostavan posao, no on je zahtijevao strpljenje i marljivi rad od strane svojih zaposlenika kako bi muzej stekao status samostalne ustanove i ustanove koja štiti kulturnu baštinu Županje i okolice. Stoga ćemo za početak objasniti povijest Zavičajnog muzeja Stjepana Grubera, kako bismo bolje uvidjeli i objasnili razloge današnjega stanja knjižnice u sklopu muzeja. Naime, ideja o osnivanju muzeja u Županji potekla je još 1953. godine, a pravi povod njegovu osnivanju bilo je „prebiranja arhiva bivše kotarske oblasti Županja“¹ koje su obavljali stručnjaci iz Državnog arhiva u Zagrebu. Zbog velike količine arhivskog materijala koje je imalo veliko lokalno historijsko značenje, umjesto prodaji Tvornci papira u Županji na preradu, mnogi su se zaljubljenici u kulturnu baštinu sa Stjepanom Gruberom na čelu odlučili za akciju osnivanja historijske zbirke, dakle ne samo arhivske, već i povjesne i etnološke građe. Uskoro je upućen memorandum Narodnom odboru kotara Županja za osnivanje kotarskog muzeja, a već 4. kolovoza 1953. službeno je osnovan Muzej u Županji čijim je voditeljem imenovan Stjepan Gruber. U samome početku javio se problem smještaja građe, pa je prvu

Baštinske su ustanove riznice iznimno vrijedne i stare knjižne i neknjižne građe koje govore o povijesti društva, ustanova ili pojedinih obitelji. Vrijednost ovih ustanova najviše se očituje u tome što nam otvaraju uvid u dijelove prošlosti kraja u kojemu su osnovane. „Arhivi, knjižnice i muzeji, koji se smatraju trima osnovnim baštinskim ustanovama, višestoljetne su društvene ustanove koje odabiru, prikupljaju, čuvaju, obrađuju i daju na korištenje raznovrsno gradivo koje ima iznimno kulturno, umjetničko, znanstveno, ekonomsko, pa i političko značenje i vrijednost za određenu zajednicu.“ (Tanacković 2010: 184) Danas se termin „baštinske ustanove“ koristi kako bi se naglasila vrijednost navedenih ustanova u očuvanju kulturne baštine. Knjižnice imaju veliku ulogu u očuvanje stare i vrijedne građe, budući da svaki kraj posjeduje dokumente ili rukopise koji govore o kraju ili o načinu na koji se živjelo te stoga takva građa zahtijeva iznimnu pažnju prilikom čuvanja i davanja na korištenje. Danas

1 Zavičajni muzej Stjepan Gruber Županja – povijest muzeja.
www.zavicajnimuzejstjepangruber-zupanja.hr/Povijest%20Muzeja.html, (18. 2. 2016.)

prostoriju za svoje djelovanje Muzej dobio u tadašnjoj zgradi Općinskoga odbora u Županji. Godinu dana nakon osnutka nastavljeno je s pokretanjem javnosti županjskog kraja te su održana brojna predavanja o značenju muzeja i povijesti Vojne krajine. Zahvaljujući brojnim donacijama Muzeju, Stjepan se Gruber zalagao za dodjeljivanje nove zgrade u Savskoj ulici br. 5, odnosno graničarskog čardaka, jer „za tu namjenu najviše odgovara po svom historijskom i arhitektonskom karakteru.“² Godine 1954. Muzeju je dodijeljena zgrada graničarskog čardaka, iako je bio u privatnom vlasništvu, a tek tri godine kasnije službeno je otvoren Muzej, a ta 1957. godina useljenja u Čardak nerijetko je bila shvaćana kao godina osnutka u Županji.

Nakon Gruberove smrti 1970. godine za direktora Muzeja je imenovan Krunoslav Tkalac, a iste godine se zapošljava prvi kustos povjesničar Ivan Jelić, koji se u samome početku rada borio protiv pripojenja Muzeja Narodnom Sveučilištu. Deset godina kasnije na mjesto direktora dolazi Višnja Plemić koja se i dalje borila protiv pripojenja, a tada se ujedno povećava broj zaposlenih u muzeju, budući da je do tada uglavnom jedna osoba zajedno sa honorarnim djelatnicima obavljala djelatnost. Na nezadovoljstvo svojih zaposlenika Muzej je 1. listopada 1980. pripojen Narodnom Sveučilištu u Županji. Nakon odlaska Višnje Plemić muzej preuzimaju Branko Sinčić te potom Viktor Primorac. U razdoblju od 1991. do 1993. godine na čelu muzeja bili su Ilo Kobaš, Zvonko Živković te Jurica Buljan. U poslijeratnom vremenu bilo je mnogo nedoumica oko ukidanja Narodnog sveučilišta i osamostaljivanja mnogih ustanova, pa tako i Muzeja. „Naime, 29. ožujka 1991. godine odlukom Skupštine općine Županja osniva se Zavičajni muzej kao poduzeće od posebnog društvenog interesa... Zavičajni muzej je 4. lipnja 1991. godine preimenovan u Zavičajni muzej Stjepa-

na Grubera pa po tim rješenjima izgleda kao da je riječ o samostalnoj ustanovi...“³ Zavičajni muzej Stjepana Grubera registriran je rješenjem Okružnog privrednog suda u Osijeku od 15. veljače 1993. godine, a od 1994. godine osnivačka prava muzeja formalno se prenose na Grad Županju. Ravnatelj je tada bio Boško Marijan. Za vrijeme Domovinskoga rata Muzej se našao u situaciji da je trebalo najvrjedniju građu skloniti na sigurnija mjesta, poput osnovnih škola u Cerni i Babinoj Gredi, a kasnije je građa je poslana u Etnografski muzej Zagreb, a potom u Varaždin, da bi u konačnici bila vraćena u muzej Stjepana Grubera tek 1997. godine. Današnja je ravnateljica muzeja Janja Juzbašić koja je djelovala u Muzeju još od 1991. godine, a kustosom je imenovan Hrvoje Tkalc. Muzej je danas smješten u dva povjesna zdanja, u Čardaku i Agenciji, a od 2003. i u novijem objektu u kojem se nalaze prostori za čuvanje građe i uredi za djelatnike. Muzejska zdanja nalaze se neposredno uz obalu rijeke Save u zapadnom dijelu Županje. U razdoblju od osnutka Muzeja pa sve do 2003. godine djelatnici Muzeja su aktivno sudjelovali u brojnim kulturnim i muzeološkim udrugama. Osnivač muzeja, Stjepan Gruber je, od 1954. godine bio u vezi s Društvom muzealaca i konzervatora Narodne Republike Hrvatske, a posebice sa Podružnicom za Slavoniju. Također su djelatnici poslije Gruberove smrti i dalje redovito djelovali kao članovi muzejskih udrug, pa je tako i kustosica muzeja Janja Juzbašić još od 1996. godine član Muzejske udruge istočne Hrvatske, potom aktivni član u Družini – čuvarima tradicija hrvatskih obiteljskih zadruga, redoviti član Hrvatskoga etnološkoga društva te član radnik Matice hrvatske Ogranak Županja i Hrvatske sekcije ECOVAST (European Council for the Village and Small Town), odnosno Europskog vijeća za sela i male gradove.

Od osnutka Zavičajnog muzeja

2 Zavičajni muzej Stjepan Gruber Županja – povijest muzeja.
[\(18. 2. 2016.\)](http://www.zavicajnimuzejstjepangruber-zupanja.hr/Povijest%20Muzeja.html)

3 Isto

Stjepana Grubera u Županji 1953. godine, zahvaljujući njegovom osnivaču Stjepanu Gruberu, prikupljeno je mnogo raznovrsne građe kulturno-povijesne vrijednosti, a stvorena je i vrijedna jezgra zbirkama koje su kasnije bile nadopunjavane. Kao jedna od najznačajnijih zbirkama muzeja ističe se zbirka Knjiga, koja od samog utemeljenje nažalost nije imala stručnu osobu koja bi se brinula o građi, odnosno knjižničara. Naime, u muzejskoj knjižnici postoji šest inventarnih knjiga koje su označene rimskim brojevima (I-VI). U prvoj inventarnoj knjizi nalazi se informacija kako je s inventiranjem građe započeto tek 1972. godine, a sve do 2000. godine inventirano je ukupno 8536 bibliotečnih jedinica koje su podijeljene ovako: publikacije (ukupno: 2309), enciklopedije (59), muzeologija (307), separati (139), beletristica (577), pedagogija (823), sociologija (77), botanika (261), katalozi (594), povijest (668), arheologija (700), NOB-narodnooslobodilačka borba (293), povijest umjetnosti (113), etnologija (129), zemljopis (117), filozofija (34), psihologija (25), kemija (39), astronomija (113), pomorstvo (16), biologija (78), gospodarstvo (136) i ostalo (1951). Iz navedenoga možemo zaključiti kako najviše građe pripada područjima publikacija, ostale građe, pedagogije i arheologije, dok je najmanje zastupljena građa koja se odnosi na pomorstvo, filozofiju i psihologiju. U odnosu na popis građe iz 2000. pa sve do 2013. godine, u Muzeju je uvelike povećan broj pristiglih publikacija. Prema stanju muzejske knjižnice 2013. godine samo publikacije broje već 5309 jedinica, katalozi 4164, etnologija 869, arheologija 1900 i povijest umjetnosti sa 237 jedinica bibliotečne građe. Možemo zaključiti kako se fond knjižnice u razdoblju od trinaest godina znatno povećao, što djelatnici muzeja zahvaljuju upravo stalnoj razmjeni publikacija unutar muzejskih ustanova, darivanjem ali i otkupom. Zanimljiv je i podatak da je preko 500

publikacija darovano od strane županijskih stanovnika i okolice, što govori o njihovoj zainteresiranosti za očuvanje kulturne baštine. Sva građa smještena je u knjižnici prema UDK-u, dakle Univerzalnoj decimalnoj klasifikaciji.

Muzejska knjižnica bavi se i sakupljanjem različitih novina, a 2014. godine izvršen je uvez starijih izdanja Županjskog lista. Nadalje, u posljednjih nekoliko godina izvršena je i restauracija knjiga koje su čuvane u rukopisu poput takozvanog „Protokola“, odnosno „Babogredskih zapovidi 1823. i 1824.“. Radi se o tvrdo ukoričenom rukopisu s oko 100 stranica, a tekst je pisan tin-tom na hrvatskom jeziku. Ovaj rukopis digitaliziran je 2013. godine. Nadalje, mnoga značajna izdanja na području Županja tiskana su i na njemačkom jeziku, a izložene su u stalnom postavu kulturno-povijesnoga odjela. Zavičajni muzej bavi se i izdavačkom djelatnošću, pa stoga možemo pronaći razna izdanja s raznolikim temama poput: Katalog izložbe „Paleontološki nalazi županjskog kraja“ iz 2012., Katalog izložbe „Konji u tradicijskoj kulturi istočne Slavonije“ iz 2011., zatim Katalog izložbe „Nakit kroz povijest“ iz 2007., ili pak monografija „40 šokačkih sijela u Županji“. Nadalje, što se tiče procesa zaštite građe u obliku digitalizacije, on nije još stupio na snagu dijelom zbog neadekvatnog osoblja koje bi trebalo biti specijalizirano za digitaliziranje stare i vrijedne građe. Naime, neke knjige jesu digitalizirane ili samo neki dijelovi, što govori o tome kako muzej nastoji poticati cijeli proces digitalizacije, no on je još u samome početku u obliku ideje. Danas je knjižnica smještena u potkrovju „Agencije“, u prostoru koji je dosta skučen i neprimjerjen za knjižnicu. U planu Muzeja Stjepan Gruber je gradnja nove zgrade na mjestu sadašnjega depoa, gdje bi knjižnica bila preseljena u novi i veći prostor primjeren knjižničnoj građi. Knjižnica danas nema zaposlenoga knjižničara

već sve obaveze i knjižničarske poslove obavljaju djelatnici muzeja, uključujući ravnateljicu Janju Juzbašić i kustosa Hrvoja Tkacac. Knjižnični prostor nije namijenjen radu s korisnicima niti je otvoren javnosti. Za sve potrebe pristupa knjižničnoj građi potrebno je ispuniti Zahtjev sa osobnim podatcima, svrhom pristupa i načinom dobivanja obavijesti, pismenim ili usmenim putem. Nakon ispunjenog Zahtjeva, predajemo ga u računovodstvo, a potom se taj zahtjev proučava i odlučuju može li se odobriti korisniku pristup, kako i kod knjižnične, tako i mujejske građe.

Na samome kraju možemo zaključiti kako je knjižnica Zavičajnog muzeja Stjepana Grubera u Županji još u svome početku formiranja, iako posjeduje brojnu vrijednu građu koja je od velikog značaja za stanovnike Županjskog kraja i buduće naraštaje. Općenito je tijekom osnivanja Muzeja glavni problem bio smještaj, odnosno postavljalo se pitanje gdje smjestiti svu vrijednu građu, pa tako je to ujedno postao i problem knjižnice kojoj danas nedostaje stručnjaka. Za budućnost ove knjižnice potrebno je prije svega osvijestiti javnost o potrebi čuvanja kulturne baštine i općenito edukacija o njezinoj ulozi u društvu i kulturi. Naime, vrijednost koju čuvaju baštinske knjižnice nikada nije bila upitna, već način na koji će ona biti predstavljena i pružena javnosti. Iako je u većini mujejskih knjižnica u Hrvatskoj ograničeno korištenje stare i krhke građe radi očuvanja, to ne znači da ona treba ostati zaboravljena. Stoga Zavičajni muzej u Županji svojom kulturnom i javnom djelatnošću kroz organizaciju raznih događaja poput obljetnica rođenja poznatih Županjaca ili Noći muzeja kao „modernog“ događaja koji privlači i mlađu populaciju, doprinosi cjelokupnom razvoju svoje ustanove koristeći se gradom koju knjižnica čuva, upornošću i radom svojih djelatnika te potrebom samih građana za prisjećanjem svoje prošlosti.

Literatura

- Faletar Tanacković, Sanjica. Ishodišta za proučavanje međuodnosa baštinskih ustanova u 20. stoljeću: počeci teorijskih promišljanja // Libellarium, III, 2 (2010), str. 184.
- Zavičajni muzej Stjepan Gruber Županja – povijest muzeja. <http://www.zavicajnimuzejstjepangruber-zupanja.hr/Povijest%20Muzeja.html>, (18. 2. 2016.)

Knjižnica Julija Kempfa i Franje Cirakija unutar fonda Gradske knjižnice i čitaonice Požega

Bernarda Mautner

Sažetak

Knjižnica postoji od 1845. godine, a unutar nje osnovana je i zbirka Possegana 1985. godine koja od svojih početaka pa do danas kontinuirano prikuplja građu vezanu za Požegu, Požeško-slavonsku županiju i znamenite osobe koje su povezane sa zavičajem. Ta zbirka danas broji preko 1600 svezaka knjiga. Julije Kempf svoju je knjižnicu osnovao već u studentskim danima i popunjavao ju je pedagoškim, znanstvenim, povijesnim, zemljopisnim, prirodoslovnim i književnim djelima te časopisima na hrvatskom i njemačkom jeziku. Franjo Ciraki bio je izniman bibliofil koji je posjedovao veliku knjižnicu s detaljnim katalogom knjiga koju je davao svojim sugrađanima na korištenje. Neke su knjige izravno došle u Gradsku knjižnicu i smještene su u fond Rara. Danas je Cirakijeva knjižnica smještena u Gradskoj knjižnici i broji 713 svezaka knjiga.

Uvod

Općenito, knjižnice smatramo kulturnim blagom neke zajednice. One u svojim prostorima čuvaju sve što je ljudski um i njegova neograničena mašta stvorila, no nekako je ljudskoj znatiželji prirodno da ju zanima daleka prošlost. Danas možda živimo u digitalnom vremenu koje nam nameće život u sadašnjosti i briga za budućnost, no izgleda da nas upravo to dodatno potiče da zavirujemo opet u prošlost. Stoga su knjižničarima baštinske zbirke poput tajnih dnevnika kojih se žele dokopati kako bi saznali o nekom drugom životu, o nekom drugom vremenu. One okupljaju djela koja obuhvaćaju inkunabule i protežu se u nekim knjižnicama i do današnjih

dana, a predstavljaju čuvare identiteta zajednice kojoj pripadaju. Takva je i zbirka Possegana koju možemo pronaći u Gradskoj knjižnici i čitaonici Požega, posebno smještenu i još uvijek misterioznu i privlačnu za istraživanje svim lokal-patriotima.

Knjižnica postoji od 1845. godine, a unutar nje zbirka Possegana osnovana je 1985. godine. Od svojih početaka pa do danas, kontinuirano se za spomenuto zbirku prikuplja građu vezanu za Požegu, Požeško-slavonsku županiju i znamenite osobe koje su povezane sa zavičajem. Ta zbirka danas broji preko 1600 svezaka knjiga, obuhvaća zbirku periodike, tiskovni materijal, elektroničku građu, kartografsku građu, filmsku građu, grafičke mape, slike i glazbenu građu¹. Među najvrjednijim djelima nalaze se originalni primjerici knjiga Antuna Kanižlića i Miroslava Kraljevića, ostavštine Ivše Bošnjačke Dragovačkog i Zlate Kolarić – Kišer te knjižnice Julija Kempfa i Franje Cirakija o kojima će biti više riječi u ovom eseju.

Gledajući iz perspektive fonda, kojega je revizija napravljena 31. prosinca 2015. godine, Gradske knjižnice i čitaonice Požega, ukupan fond iznosi 85 146 svezaka knjiga, od čega na zbirke otpada 4 354 primjerka² (1 675 jedinica građe ulazi u fond zbirke Possegana) što bi značilo da fond Possegane čini samo 2 % ukupnoga fonda knjižnice. Ipak tako malen postotak donosi neprocjenjivu kulturnu vrijednost knjižnici i zajednici u kojoj djeluje.

Knjižnica Julija Kempfa

Julije Kempf rođen je u Požegi 25. siječnja 1864. godine gdje je cijeli život kulturno djelovao kao učitelj, spisatelj, ravnatelj Dječačke pučke škole, osnivač

- 1 Zavičajna zbirka Possegana // Gradska knjižnica i čitaonica Požega.
www.gkpz.hr/odjeli/studijski/zbirke/zavicajna-zbirka-possegana/
(18. 2. 2016.)
- 2 Fond knjižnice // Gradska knjižnica i čitaonica Požega.
www.gkpz.hr/onama/fond-knjiznice/
(16. 2. 2016.)

Gradskog prosvjetno-kulturnog odbora, i Gradskog kulturno-historijskog muzeja, a u najvišoj instanci ističe se njegovo mjesto načelnika grada Požege. Objavio je preko 400 članaka, putopisnih crtica, prikaza i kritika. Skupljao je pisma koja mu je Dragutin Lerman slao iz Konga te ih objavio u dvije knjige, istraživao je arhivsku građu o Požegi i okupio saznanja u knjizi Iz prošlosti Požege i požeške županije, iz 1925. godine. (Potrebica 1995)

Kapitalno mu je djelo, pak, geografsko-povijesno-kulturološka monografija pod nazivom Požega: zemljopisne bilješke iz okoline i prilozi za povijest slob. I kr. grada Požege i požeške županije, izdano 1910. godine. (Kempf 1975)

Svoju je knjižnicu osnovao već u studentskim danima i popunjavao ju pedagoškim, znanstvenim, povijesnim, zemljopisnim, prirodoslovnim i književnim djelima te časopisima na hrvatskom i njemačkom jeziku. Prikupio je oko 1600 knjiga i časopisa (Kempf 1996) od kojih je 896 primjeraka poklonjeno Gradskoj knjižnici i čitaonici Požega. Naime, povodom 145. obljetnice rođenja i 75. obljetnice Kempfove smrti, njegovi su unuci Davorin i Božidar Kempf, 8. lipnja 2009. godine predali darovnicu knjižnici u Požegi kojom daruju 896 knjiga iz knjižnice Julija Kempfa te 198 knjiga njegovoga sina Branimira uz originalni ormara za knjige³ koji se nalazi u hodniku na 1. katu zgrade Gradske knjižnice.

U ormara iz obiteljske kuće Kempf čija je slika priložena ovdje nalaze se najreprezentativniji primjeri (njih 388⁴) Kempfove knjižnice koji su stručno obrađeni, dostupni putem on-line kataloga na web stranicama Gradske knjižnice te izloženi kako bi im korisnici mogli pristupati uz pomoć knjižničara. Od pedagoških knjiga ovdje se nalaze Velika didaktika (1900.) Jana Amosa Komenskog, Pedagogija (18--) te Teorija pedagogije (1876.) Stjepana Basaričeka,

SLIKA 1. Originalni ormara knjižnice Julija Kempfa

osnivača hrvatske školske pedagogije. Među povijesnim djelima trebalo bi istaknuti: Allgemeine Weltgeschichte (1884.) – povijest svijeta u 13 svezaka, Slawische Alterthuemer (1843.) P. J. Schafarika, te Narodne slavonske običaje (1846.) Luke Ilića Oriovčanina. Knjižnica sadrži i opću enciklopediju znanja Meyers Konversations-Lexikon (1885.) u 19 svezaka.

SLIKA 2. Allgemeine Weltgeschichte

SLIKA 3. Meyers Konversations-Lexikon

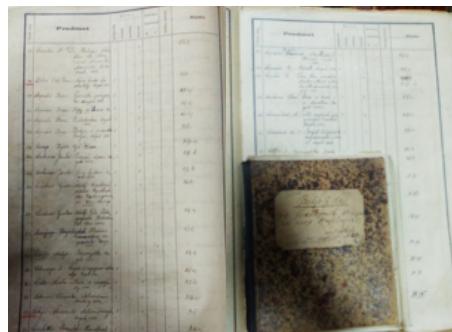
(Kučan 2007/08) Značajna su i književna djela: Požeški djak (1863.) Miroslava Kraljevića, Prve pjesme (1871.) Franje Cirakija, kao i sabrana djela klasika svjetske književnosti: Turgenjeva, Čehova, Puškina, Sienkiewicza, Shakespearea, Goethea, Heinea i Schillera. Knjižnica

- 3 Knjižnica Julija Kempfa. / Gradska knjižnica i čitaonica Požega.
www.gkpz.hr/odjeli/knjiznica-julija-kempfa/
(19. 2. 2016.)
- 4 Fond knjižnice.//Gradska knjižnica i čitaonica Požega.
<http://www.gkpz.hr/onama/fond-knjiznice/> (16. 2. 2016.)

sadrži nekoliko rječnika i gramatika iz 18. i 19. stoljeća, kao što su Neue Einleitung zur Slavonischen Sprache (1778.) Marijana Lanosovića i Ilirska slovnica (1854.) Vjekoslava Babukića. Ostale naslove može se pronaći putem on-line kataloga Knjižnice Julija Kempfa⁵.

Osim što su donirane knjige jedno s originalnim ormarom čuvanim u obiteljskoj kući, još je vrjedniji katalog knjižnice koji je izradio sam Julije Kempf. Naime, u to je vrijeme imati velik broj knjiga u svojoj zbirci bio znak prestiža i bogatstva pogotovo zato što je sam Julije sve stekao svojim radom, što se očitava i u njegovim mislima koje ga otkrivaju kao velikog kulturnjaka, pedagoga i mislioca: „...Kako se vidi, nismo moja braća, a niti ja sam primili u baštini poslije smrti naših roditelja nikakvih materijalnih dobara. Jedna nam je ipak dragocjena baština ostala, bogatija od ikoje materijalnosti, a to su idealne vrednote značajnosti i poštenja naših nezaboravljenih djedova i roditelja.“ (Kempf 1996: 15)

SLIKA 4. Katalog Julija Kempfa

Knjižnica Franje Cirakija

Još jedan ugledni Požežanin ostavio je neizbrisiv kulturni trag i dio njegovog nasljedstva pripalo je Gradskoj knjižnici i čitaonici Požega. Franjo Ciraki rođen je 10. studenoga 1847. godine u Slavonskoj Požegi gdje je djelovao kao bilježnik, podžupanijski tajnik, a u konačnici je postao i gradski načelnik. Osim političkog, bio je poznat

i po svom književnom djelovanju gdje bi trebalo istaknuti njegovo najpoznatije djelo – Florentinske elegije iz 1872. godine⁶. Pjesme su mu bile objavljivane u Viencu i Hrvatskoj ipi što nam daje doznanja da je pokušavao spojiti ljubav prema pjesništvu s rodoljubljem.

Konkretni stručni članak o Cirakijevu knjižnici je u pripremi za stručni skup o zavičajnim zbirkama koji će se održati u Osijeku, no voditeljica zbirke Possegana, mag. bibliotekarstva Dijana Kučan, ljubazno je ustupila sve informacije kojima raspolaze kako bi ovaj esej bio potpun. Navela je također da će knjižnicu Franje Cirakija Gradska knjižnica prijaviti kao kulturno dobro, kada bude u potpunosti bibliografski obrađena i prikladno zaštićena. Osim ovoga intervjua, poslužila sam se člankom Helene Sablić Tomić o njegovom dnevniku gdje spominje i njegovu knjižničnu djelatnost.

Franjo Ciraki bio je iznimski bibliofil. U svojim Bilježkama i Zapiscima kako danas nazivamo njegov dnevnik, vođen od 11. rujna 1903. do 7. veljače 2012. godine, vidljivo je kako je osim praćenja društvenog života i gospodarskih mijenja u tadašnjoj Austro-Ugarskoj, bilježio i knjige koje je kupio i pročitao: „23. svibanj 1906.: Poslije objeda kupio neko 30 svezaka vrlo liepih francuzskih i engleskih knjiga u antikvara Teufen (Bernarda Schwarz) vis a vis od našeg hotela. Knjige sve vezane i dobro sačuvane. Ciena vrlo povoljna, jer prosječno nedolazi svezak više od 1.“ Krune. (Sablić Tomić 2004: 144) Tako se nakon čitanja ovih dnevničkih zapisa može zaključiti kako je Ciraki posjedovao veliku probranu knjižnicu s detaljnim katalogom knjiga koje je rado davao svojim sugrađanima na korištenje jer dok još nije postojao organiziran oblik čitaonice u Požeštini, njegova je knjižnica funkcionirala kao narodna. Uz potpis primatelja i priznаницu, građani su mogli posuđivati knjige, a sam Ciraki postavio se u ulogu knjižničara, vodeći zabilješke, katalog, pa

5 Knjižnica Julija Kempfa
crolist.gkpz.hr/liste/078/ (20. 2. 2016.)

6 Ciraki, Franjo.// Hrvatski biografski leksikon.
Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1989.

čak i inventarnu knjigu koja je prije samo nekoliko mjeseci otkrivena u Gradskom muzeju Požega.

Cirakijeva knjižnica nije imala sreću da bude u svojoj cjelini darovana jednoj kulturnoj ustanovi. Neke su knjige izravno došle u Gradsku knjižnicu i smještene su u fond Rara, dio je pronađen u Gradskom muzeju i na tavanima obitelji Baketarić, dio u Učeničkoj knjižnici Nadbiskupskog sirotišta i Čitaonici Marijina zbora u Požegi, a dio potiče iz knjižnice Učiteljskog društva⁷. Danas Cirakijeva knjižnica, smještena u Gradskoj knjižnici, broji 713 svezaka knjiga⁸, a popis svih može se također pronaći putem on-line kataloga na web stranicama knjižnice⁹.

SLIKA 5. Izloženi dio knjižnice Franje Cirakija

Dio je knjižnice također izložen u hodniku 1. kata zgrade Gradske knjižnice i čitaonice. U ormaru s knjigama nalazi se i fotografija Franje Cirakija u njegovoј originalnoј knjižnici što daje dašak prošlosti tako vrijednim djelima jer, nažalost, nisu mogle biti darovane

u originalnom ormaru kao one iz Kempfove knjižnice. Dio Cirakijeve knjižnice smješten je u fondu Rara koji se nalazi u čitaonici i obuhvaća djela iz 18. i 19. stoljeća¹⁰, dok se na posebnoj polici (i u kutijama) drže knjige koje još nisu obrađene.

Osim fotografija ovih dviju knjižnica, odnosno lokacija na kojima se

SLIKA 6. Zbirka Rara

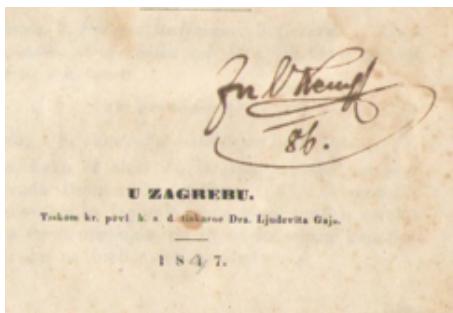
SLIKA 7. Neobrađena Rara

nalaze, uspjela sam prikupiti i jedan segment koji je vrlo zanimljiv knjižničarima. Radi se o ex librisima, odnosno oznakama vlasništva na knjizi. Kao što je ranije spomenuto, u ono je vrijeme bio znak moći i ugleda imati vlastitu zbirku knjiga. Knjige su, nažalost, osim visoke znanstvene i kulturne vrijednosti, često bile

- 7 Zbirka „Rara“. / Gradska knjižnica i čitaonica Požega
www.gkpz.hr/odjeli/zbirka-rara/
(20. 2. 2016.)
- 8 Fond knjižnice. / Gradska knjižnica i čitaonica Požega.
www.gkpz.hr/onama/fond-knjiznice/
(16. 2. 2016.)
- 9 Knjižnica Franje Cirakija
crolist.gkpz.hr/liste/106/ (20. 2. 2016.)
- 10 Zbirka „Rara“. / Gradska knjižnica i čitaonica Požega
www.gkpz.hr/odjeli/zbirka-rara/ (20. 2. 2016.)

ukras kuće i oznaka višeg društvenog sloja pa su tako moćnici došli na ideju kako da zaštite knjige koje su u njihovom posjedu. Na svaku knjigu stavljali su svojevrstan pečat – ponekad je to bio potpis, ponekad obiteljski grb, a nekada i poseban ukras (tiskan ili ručno oslikan) s imenom i prezimenom vlasnika knjige. Tako su i Julije Kempf te Franjo Ciraki imali svoje ex librise. Kempfov je bio vlastoručni potpis s godinom nabave, a Ciraki je imao posebno tiskanu oznaku.

SLIKA 8. Kempf ex libris

SLIKA 9. Ciraki ex libris

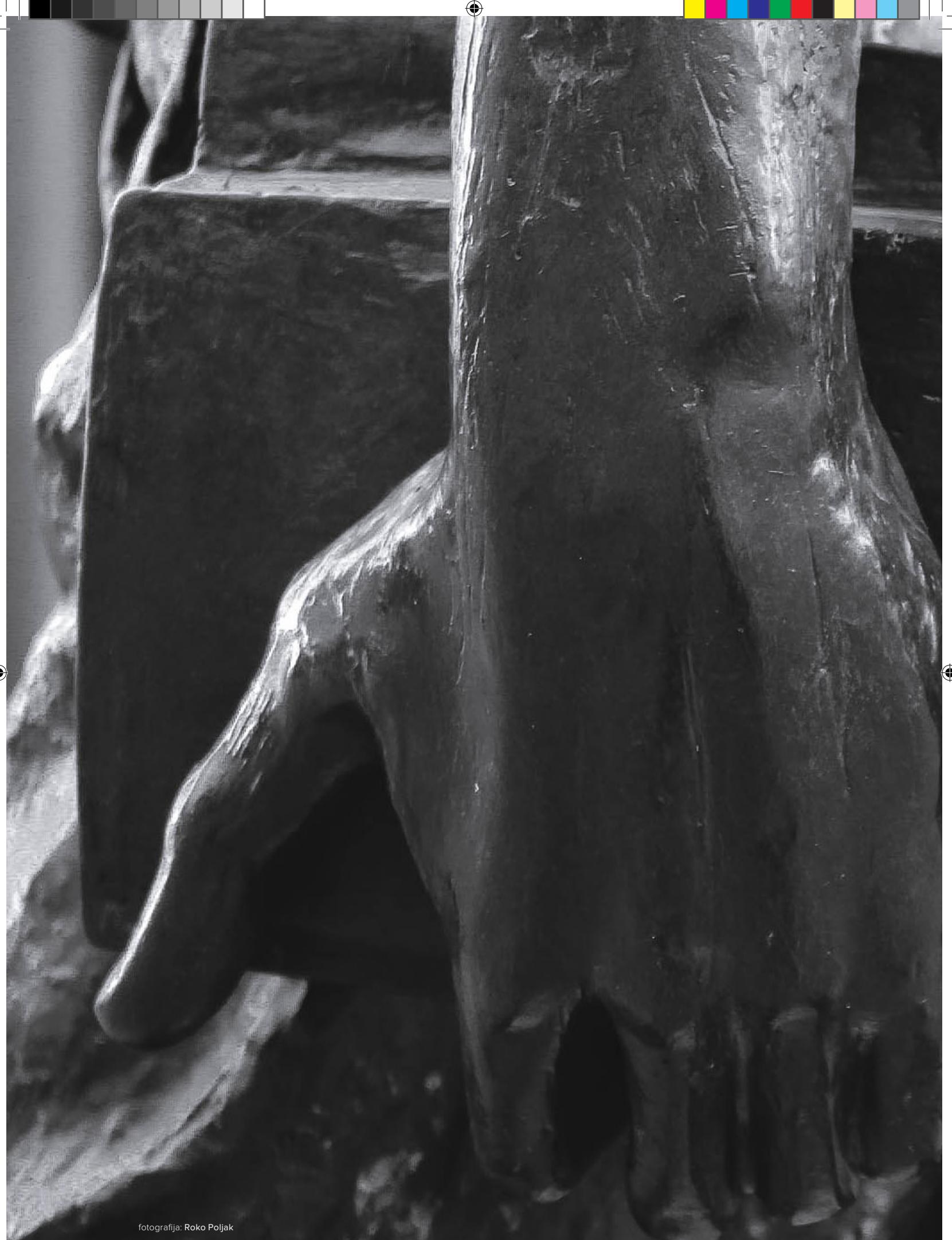
Obje knjižnice unutar fonda Possegane neizmјerno su bitne za povjesno-kulturni pregled Požege u 18., 19. i 20. stoljeću. Stoga je i voditeljica tog fonda, već spomenuta Dijana Kučan, došla na hvalevrijednu ideju da zapravo stvori jednu bazu podataka u koju bi bili okupljeni svi segmenti života Požege u stara vremena – od povijesti, preko geografije i gospodarstva, demografije i sociološkog prikaza, pa sve do onog kulturnog segmenta života građana, kao što su glazba i književnost. Bio bi to

težak i zahtjevan, no vjerujem neizmjerno važan pothvat u vremenu digitalizacije knjižnica.

Literatura

- Kempf, B. Grad Slavonska Požega: povjesni pregled. //Muzeologija 19 (1975).
- Kempf, J. Moja požeška sjećanja. Požega: Matica hrvatska, Ogranak, 1996.
- Kučan, D. Knjižnica Julija Kempfa kao dio zavičajne zbirke „Possegana“ Gradske knjižnice i čitaonice Požege.//Knjižničarstvo. XI.-XII. 1-2(2007-2008).
- Potrebica, F. Povijest knjižnica Požeške kotline. Jastrebarsko: Naklada Slap, 1995.
- Sablić Tomić, H. Franjo pl. Ciraki, Bilježke/Zapisci. Požega: DHK Ogranak slavonsko-baranjsko-srijemski, 2004.
- Internet izvori
- Ciraki, Franjo.// Hrvatski biografski leksikon. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1989.<http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=3614> (pristupljeno: 20. 2. 2016.)
- Fond knjižnice.//Gradska knjižnica i čitaonica Požega.
- <http://www.gkpz.hr/onama/fond-knjiznice/> (pristupljeno: 16. 2. 2016.)
- Knjižnica Franje Cirakija <http://crolist.gkpz.hr/liste/106/> (pristupljeno: 20. 2. 2016.)
- Knjižnica Julija Kempf <http://crolist.gkpz.hr/liste/078/> (pristupljeno 20. 2. 2016.)
- Zavičajna zbirka Possegana.//Gradska knjižnica i čitaonica Požega.
- <http://www.gkpz.hr/odjeli/studijski/zbirke/zavicajna-zbirka-possegana/> (pristupljeno: 18.2.2016.)
- Zbirka „Rara“.//Gradska knjižnica i čitaonica Požega
- <http://www.gkpz.hr/odjeli/zbirka-rara/> (pristupljeno: 20. 2. 2016.)
-

fotografija: Roko Poljak

Prema znanosti

Organizacije koje uče – studija slučaja

Regionalna razvojna agencija Osijek

Emily Dobutović, Irena Jurić

Sažetak

Ovaj rad će se baviti temom učećih organizacija te poslovnim primjerom učeće organizacije iz prakse u obliku Regionalne razvojne agencije Slavonije i Baranje.

Bit će predstavljeni pojmovi učenja i organizacije koji tvore termin organizacije koja uči te pozadina modernog poslovnog svijeta koji u današnje vrijeme sve više zahtjeva tranziciju tradicionalne organizacije u učeću organizaciju. Kroz primjer će biti objašnjeno zašto je moguć nastanak učećih organizacija te povijest nastanka istih. Definiran će biti pojam učećih organizacija kao i osnovne razlike između tradicionalnog i učećeg poslovanja organizacija te problemi koji se javljaju u tranziciji istih. Definirane i predstavljene bit će i discipline koje tvore učeću organizaciju počevši od pete discipline kao temeljne s pojmovima kao što su princip poluge te ostale četiri discipline. Nakon teorijskog dijela seminar će se nastaviti s poslovnim primjerom gdje će biti predstavljeni rad i djelatnost Regionalne razvojne agencije Slavonije i Baranje i opće informacije o Agenciji. Pojašnjeni će biti elementi učeće organizacije u Agenciji te će biti predstavljen iznimno uspješan projekt Agencije pod nazivom „Wine Tour“ (Vinske ceste). Rad će biti zaključen prijekom potrebornim i važnošću organizacija koje uče.

Organizacija koja uči

U današnje vrijeme tehnoloških i idejnih inovacija, modernog načina poslovanja i globalne trgovine, kada se cijeli svijet može smjestiti u jedno „globalno selo“, sve rjeđe opstaju organizacije utemeljena na tradicionalnim metodama poslovanja. Kako vrijeme odmiče, ono sa sobom nosi i izvjesne promjene koje moramo slijediti i pravila

kojih se moramo pridržavati da bismo opstali u tom svijetu modernog poslovanja. Organizacija koja uči tako je prije svega koncept tržišne konkurenčije i sve raširenija filozofija modernih organizacija, od velikih multinacionalnih kompanija do najmanjih organizacija. Budući da organizaciju koju uči tj. učeću organizaciju tvore riječi organizacija i učenje podsjetimo se značenja tih pojmljiva. Organizacija se definira kao svjesno udruživanje ljudi kojima je cilj odgovarajućim sredstvima ispuniti određene zadatke s najmanjim mogućim naporom i troškom na bilo kojem području rada i života. Učenje se kao psihološki proces odnosi na čovjeka. Psihologički rječnik definira učenje kao proces relativno trajnog mijenjanja ponašanja pod utjecajem stečenog iskustva, primljenih i prerađenih informacija. Ta dva pojma tvore jedan posve novi koncept, koncept organizacije koja uči.

Organizacije svoju konkurentsku prednost sve više zasnivaju na nematerijalnoj imovini. Tako učenje, u uvjetima visokog stupnja i ubrzanja promjena, sve više postaje osnovna prepostavka organizacija za razvitak kompetentnosti, uspjeh i ostvarivanje ciljeva. Nije dovoljno samo učiti, već i učiti brže od konkurenata.

Tako nastaje povezanost između učenja svake osobe i organizacije koja uči kao i osobiti duh koji je rezultat zajedničkog djelovanja. Nastaje znanje kojim se mora upravljati. „Upravljanje znanjem ima za cilj optimalno iskoristiti postojeće znanje, dalje ga razvijati i primijeniti na nove proizvode, procese i poslovna polja.“ (North, 2008:3) Upravljanje znanjem i intelektualnim kapitalom postaje izvor konkurenčke prednosti poduzeća koje djeluje u uvjetima tzv. nove ekonomije. Da bi poduzeće bilo uspješno u upravljanju znanjem i stvaranju nove vrijednosti potrebno je stvoriti za to pogodne uvjete u samoj organizaciji. Organizacija u čijoj je organizacijskoj kulturi utemeljen

koncept kontinuiranog učenja i razmjene znanja je organizacija koja uči. „Organizacija koja uči ona je organizacija u kojoj ljudi kontinuirano proširuju svoja znanja (sposobnosti) u svrhu kreiranja rezultata do kojeg im je stalo, u kojoj se njeguju nove ideje, proširuju se oblici rada, u kojoj se zajednička aspiracija slobodno obznanjuje i u kojoj ljudi kontinuirano uče kako zajedno učiti.“(Božičević, 1998:11) Slično ju definira i Peter Senge. „Organizacije u kojima ljudi stalno razvijaju svoje sposobnosti da kreiraju rezultate koje istinski žele, u kojoj se njeguju novi i ekspanzivni obrasci razmišljanja, u kojoj se kolektivne aspiracije slobodno postavljaju, u kojoj ljudi stalno uče kako učiti zajedno, odnosno organizacije koje stalno unapređuju sposobnosti kreiranja svoje budućnosti.“(Senge, 2001:15) Iako ne postoji jedna definicija, sve definicije imaju jednake značajke: kontinuirano učenje, razmjena znanja, razvijanje sposobnosti u svrhu kreiranja rezultata i novi obrasci razmišljanja. „U takvoj organizaciji proizvodnja je rješavanje problema koje je teško riješiti standardiziranim načinom.“(Sundač, 2002:315) Budućnost organizacije koja uči ovisi isključivo o sposobnosti pojedinaca, timova, odjela ili cijelog poduzeća da uče i neprestano povećavaju svoju kreativnost, inovativnost i znanje. U tome im pomažu i suvremenii informacijski sustavi.

Pojest nastanka učeće organizacije

„Dok je nekoć mnogim granama industrije dominirao po jedan neosporan predvodnik – jedan IBM, jedan Kodak, jedan Procter&Gamble, jedan Xerox – danas u industriji, osobito u proizvodnim granama, postoje deseci izvrsnih kompanija.“(Senge, 2001:18) To je tako iz više razloga. Osim što sve više organizacija preuzima novi „recept“ učenja, mijenjaju se i pogledi na rad i vodstvo. Rad se prestaje gledati samo kao sredstvo i postaje motivator, slijedi

se unutarnji smisao rada. Također, idejni vođa više nije jedan briljantan pojedinac o kojem cijelo poduzeće ovisi, već se cijela organizacija okuplja oko zajedničkog identiteta i vizije. Najvažniji razlog stupanja učećih organizacija na snagu, možda je to što je konačno određeno koje sposobnosti takva organizacija mora imati. I prije se javljao pojам organizacije koja uči. Ideja o njoj sazrijevala je godinama, a razvijala se kao mozaik ideja kojemu su pridonosili brojni autori. „Garrat navodi kako se želja za stvaranjem organizacije koja se na osnovi učenja može nositi s promjenama javljaju se još u ranijoj povijesti i tvrdi kako su svi uvjeti kako bi se stvorila intelektualna i praktična osnova za organizaciju koja uči postojale još 1947. godine.“ (Rupčić, 2007:1239) Koncept ima svoje korijene u mnogim radovima, pristupima i teorijama. Posebice se ističe doprinos Petersa i Watermana iz 1982. godine koji su zagovarali važnost široke primjene koncepta organizacije koja uči. Pritom ističu važnost adaptivnosti i odgovornoštiti. Ipak, tek 1990. godina donosi istinski početak života ovog koncepta, kao godina izdanja knjige “Peta disciplina – principi i praksa učeće organizacije” autora Petera Sengea. P. Senge jedan je od najvećih svjetskih stručnjaka na području organizacijske promjene i organizacijskog učenja. Predsjednik je i osnivač društva za organizacijsko učenje te je njegovo djelo Peta disciplina proglašeno jednim od najutjecajnijih knjiga u području menadžmenta u posljednjih 75 godina. Revolucionirala je upravljanje i vođenje jer su po prvi puta jasno dane definicije, sastavnice, metode i primjene učeće organizacije u praksi.

Iz tradicionalne u učeću organizaciju - promjene i problemi

Knjiga Petera Sengea bila je značajna za uokvirivanje i definiranje učeće organizacije. No, isto tako znači-

Tradicionalna organizacija	Organizacija koja uči
Učenje razumijevanjem	Učenje kroz akciju
Povećanje individualnog znanja	Povećanje kolektivne sposobnosti za rješavanje problema
Učenje činjenica, usvajanje znanja	Osobno iskustvo, istraživanje
Primjena teoretskih znanja	Kritika teoretskih znanja
Načela i traženje apsolutnih istina	Relativiziranje apsolutnih istina, otvoreni duh
Poštivanje znanstvenih i stručnih istina	Zdrava sumnjičavost

TABLICA 1: Razlike tradicionalne organizacije i organizacije koja uči

Izvor: Rupčić, N.(2007). Kritički osrvt na koncept organizacije koja uči, Društvena istraživanja – Časopis za opća društvena pitanja, Institut društvenih znanosti IVO PILAR, Zagreb, 1249.str.

la je konačan odmak učeće od tradicionalne organizacije. Da bi poduzeće uspješno upravljalo svojim intelektualnim kapitalom nužna je transformacija organizacije u organizaciju koja uči. To uključuje promjene u temeljima rada tradicionalne i učeće organizacije. Te se promjene tiču načina učenja, rješavanja problema, gledišta i metoda te razlika u prihvaćanju znanstvenih istina i autoriteata. Osnovne razlike tradicionalne i učeće organizacije prikazane su tablicom.

„Teza o univerzalnosti podrazumijeva da je organizacija po svom izvornom značenju skupina ljudi koja se ujedinila radi definiranja ciljeva u funkciji ostvarenja svrhe uz raspolaganje određenim resursima, prije svega informacijama. Za ostvarenje cilja treba jamčiti jaku unutarnju koheziju grupe, timsko učenje i rješavanje problema te jačati proces učenja, razmjene znanja i ugrađivanja znanja u proces stvaranja vrijednosti, kao i organizirani razvoj sustava, mehanizama kulture.“(Rupčić, 2007:1257) Budući da sve to podrazumijeva naporan posao i trud kao i istinsko shvaćanje ovog koncepta te njegovu primjeru, menadžeri se često ograničuju na formalne oblike učenja, a poticaj učenja postaje prisila ili potreba te je na taj način manjkavo i kratkotrajno.

Poduzeće koje uči ne znači „status quo“ s novim pravilima, već stalno provođenje promjena. Zahtjeva nestalnu strukturu u kojoj su promjene sastavni

dio, a temelji se na rezultatima učenja. To zahtjeva velike promjene, kako u organizaciji, tako i u svijesti i ponašanju zaposlenika pa je moguće da će ih zaposlenici otpisati kao kaotične i nejasne te će pružiti otpor.

Jedan od problema je i to što se klasične strukture ne bave cjelovitošću osobe - birokratsko hijerarhijski modeli usredotočeni su na organizacijske potrebe, a ne na individualne potrebe u smislu pomaganja pojedincima da otkriju vlastitu svrhovitost i ostvare svoje mogućnosti. Tako potreba učeće organizacije za strastvenom predanosti zaposlenika prema radu i poduzeću ne dolazi lako – moguća je jedino ako se njihov rad i njih poštuje, vrednuje i cijeni. Isto tako problem može predstavljati i samo učenje, iako ima pozitivne posljedice, njegovi motivi nisu uvijek utemeljeni na oslobođanju aspiracije za osobnim rastom i razvojem nego iz straha od reinženjeringu pa tako postaje životni teret.

Na probleme se, srećom, može utjecati. Tako se primjerice preporuča „rad prema načelu „gašenja požara“ - o perspektivi poduzeća treba razmišljati na strategijskoj razini što podrazumijeva planiranje unaprijed kao temelj stabilnog rada.“(Rupčić, 2007:1258)

Discipline učeće organizacije

Organizacija ne može doseći trajnu izvrsnost, nego je uvijek u procesu

vježbanja discipline učenja, odnosno postajanja boljom ili lošijom. Zamisao da discipline mogu poboljšati organizaciju postoji već dugo (npr. računovodstvo kao disciplina vođenja). No, Sengeovih pet disciplina razlikuju se od poznatijih disciplina menadžmenta, one su „osobne“ discipline. Pri tome se misli na discipline kao korpus teorije i metoda koje se mora proučiti i svaldati da bi ih se moglo primjenjivati u praksi. Odnose se na način razmišljanja, na ono što želimo, na način na koji surađujemo i učimo jedni od drugih. Stoga su ove discipline bliže umjetničkim nego tradicionalnim menadžerskim disciplinama. Iako se razvijaju odvojeno, svaka od njih ima udjela u uspjehu druge, kao i u bilo kojoj drugoj cjelini. Svaka čini ključni dio u stvaranju organizacija u kojima se dosita uči, odnosno organizacija koje mogu neprestano povećavati svoj kapacitet da bi ostvarile svoje najviše ciljeve.

Peta disciplina: kamen temeljac učeće organizacije

Peta disciplina jest sistemsko razmišljanje. To je disciplina koja integriра ostale discipline te ih spaja u koherentno tijelo teorije i prakse. Ona donosi motivaciju za pogled na koji se način discipline međusobno odnose. Da bi se ostvario puni potencijal sistemskog razmišljanja, potrebne su i ostale četiri discipline, a to su: gradnja zajedničke vizije, mentalni modeli, timsko učenje i osobno usavršavanje. „Sistemsko učenje objašnjava najsuptilniji aspekt učeće organizacije – nov način na koji pojedinci sagledavaju sebe i svoj svijet. U srži učeće organizacije je promjena načina razmišljanja – od toga da vidimo sebe odvojeno od svijeta do povezivanja sa svijetom, od toga da mislimo kako je naše probleme prouzročio netko ili nešto izvana, do toga da shvatimo kako sami stvaramo probleme na koje nailazimo. Učeća organizacija je mjesto gdje

ljudi mogu neprestano otkrivati kako stvaraju svoju stvarnost – i kako je mogu mijenjati.“(Senge, 2001:25)

Promjena razmišljanja

Sistemsko razmišljanje disciplina je za sagledavanje cjelina. Ono se odnosi na sagledavanje međusobnih odnosa, a ne stvari, za promatranje promjena, a ne statičnih „prizora“. Povezuje različita područja kao što su prirodne i društvene znanosti. Danas je sistemsko razmišljanje potrebnije nego ikad zbog postojanja velike kompleksnosti. Radi se o sposobnosti ljudi da stvore mnogo više informacija nego što ih itko može apsorbirati te da ubrzaju promjenu toliko da je nitko ne može prestići. Sistemski neuspjesi mogu biti problemi kao što su globalno zatopljenje, ozonske rupe, trgovina drogom, itd. – problemi koji nemaju jednostavan lokalni uzrok. Kod organizacija sistemski neuspjeh može biti propast organizacije, unatoč izvrsnosti i inovativnim proizvodima, uzrokovana nesposobnošću organizacije da okupi svoje različite funkcije i talente u produktivnu cjelinu. Sistemsko razmišljanje je peta disciplina jer je ono kamen temeljac koji se nalazi u osnovi ostalih disciplina učenja. „Sve se odnose na promjene razmišljanja – od sagledavanja dijelova prema sagledavanju cjeline, od viđenja ljudi kao bespomoćnih objekata koji samo reagiraju prema tome da ih se vidi kao aktivne sudionike u oblikovanju svoje stvarnosti, od reagiranja na sadašnjost prema stvaranju budućnosti. Bez sistemskog razmišljanja nema ni poticaja ni načina da se discipline učenja integriraju kad ih se počne primjenjivati. Kao peta disciplina, sistemsko učenje je kamen temeljac načina na koji učeće organizacije razmišljaju o svom svijetu.“ (Senge, 2001:75)

Bit discipline sistemskog razmišljanja je u promjeni razmišljanja: uviđanje međusobnih odnosa, a ne linearnih veza

uzroka i posljedica, i uviđanje procesa promjena, a ne „kratkih“ prizora. Primjena sistemskog razmišljanja započinje s razumijevanjem pojma povratna sprege, koji pokazuje kako postupci mogu pojačati ili uravnotežiti jedan drugi. U sistemskom razmišljanju, povratna sprege ili povratna informacija jest bilo kakav uzajamni tijek utjecaja. Svaki utjecaj je i uzrok i posljedica. Ni na što se nikada ne utječe samo u jednom smjeru. Također, perspektiva povratne sprege naznačuje da nema jednog pojedinca koji je odgovoran, nego svatko dijeli odgovornost za probleme koji su nastali u sistemu. Postoje dva različita tipa povratne sprege: pojačavanje i uravnoteživanje. Pojačavanje ili amplifikacija predstavlja oruđe rasta, prema tome kad god u nekoj situaciji stvari rastu, tada djeluje pojačavanje u povratnoj sprezi. Ono može stvoriti i ubrzani pad. Uravnotežavanje ili stabiliziranje u povratnoj sprezi na djelu je kad god postoji neko ponašanje koje je usmjereno prema cilju. Također, mnogi procesi u povratnoj sprezi sadrže „kašnjenja“, odnosno prekide u dotoku utjecaja koji čine da se posljedice akcija postupno ponavljaju.

Najveće prednosti sistemskog razmišljanja su u tome što pomažu razlučiti promjene malog i velikog doseg-a u visoko kompleksnim situacijama. Umijeće sistemskog razmišljanja ustvari znači vidjeti kroz kompleksnost skrivenih struktura koje stvaraju promjenu. Ali ono ne znači ignoriranje kompleksnosti, nego organiziranje iste u koherentnu priču koja ističe uzroke problema i načine na koje se oni mogu trajno riješiti.

Princip poluge

Princip poluge je osnova sistemskog razmišljanja. To je uočavanje gdje akcije i promjene u strukturama mogu dovesti do značajnih, trajnih poboljšanja. Princip poluge nerijetko slijedi načelo ekonomije mogućnosti, prema kojem se

najbolji rezultati postižu malenim, dobro usmjerenim akcijama, a ne velikim naporima. Takvi veliki napor i poboljšavaju stvari samo kratkotrajno, a dugotrajno ih pogoršavaju. Princip poluge u većini sistema, npr. u organizaciji, nije očit većini sudionika u tim sistemima. Oni ne vide strukture u pozadini svojih akcija. Svrha sistemskih arhetipova jest da pomognu pri uočavanju tih struktura, a na taj način i pri otkrivanju principa poluge, posebno usred pritisaka i suprotnih mišljenja u stvarnim situacijama u poslovnome svijetu.

Case study: regionalna razvojna agencija Slavonije i Baranje

Tema Organizacije koje uče može se povezati s brojnim poslovnim primjerima iz prakse, a u ovome radu za primjer je uzeta izuzetno uspješna učeća organizacija pod nazivom Regionalna razvojna agencija Slavonije i Baranje. Zahvaljujući gđi Biljani Đanković, koja je projekt menadžer u Agenciji uspješno su prikupljени svi podaci o ovoj učećoj organizaciji.

„Regionalna razvojna agencija Slavonije i Baranje d.o.o. za međunarodnu i regionalnu suradnju osnovana je odlukom gradskog vijeća Grada Osijeka od 21. prosinca 2005. godine te je registrirana pri Trgovačkom sudu u Osijeku 8. veljače 2006. godine. U prosincu 2006. Društvo kao ravnopravni suosnivač prisupa Osječko-Baranjska županija te je 18. siječnja 2007. potpisana Društveni ugovor kojim se reguliraju pravni temelji Agencije.“(dostupno na <http://www.slavonija.hr/> (10.12.2013.) Osnovana je s ciljem stvaranja operativnog tijela koje kroz svoje djelovanje služi kao instrument razvoja regije, s posebnim naglaskom na EU fondove. Što se tiče djelatnosti Agencije, ona obavlja sljedeće aktivnosti: pružanje tehničke i savjetodavne potpore u programima međunarodne i regionalne suradnje, razmjena informacija u svrhu regionalnog razvoja, stvaranje

lokalnih, prekograničnih i međunarodnih mreža, promocija regije, potpora razvojnim programima uključujući i javno-priwatna partnerstva, direktne investicije i joint-venture inicijative, posredovanje u suradnji s nacionalnim i međunarodnim finansijskim institucijama, privlačenje direktnih stranih investicija, izgrađivanje institucionalnih kapaciteta, tehnička pomoć lokalnim vlastima u izradi projektnih prijedloga za financiranje kroz fondove EU, itd. „Registrirane djelatnosti Društva jesu: istraživanje tržišta, ispitivanje javnog mnjenja, izrada studija izvedivosti, poslovnih planova i investicijskih elaborata, tehnička i konzultativna pomoć glede programa međunarodne i međuregionalne suradnje, informiranje i pružanje konzalting usluga, savjetovanje, promidžba (reklama i propaganda), izrada programa i projekata za urbanu i ruralnu sredinu putem sustavnog poduzetništva, uključivanje u javno privatna partnerstva, direktna ulaganja i zajednička ulaganja, posredovanje u suradnji s domaćim, međunarodnim i stranim finansijskim organizacijama, zastupanje inozemnih tvrtki, stručna pomoć jedinicama lokalne uprave u izradi projektnih prijedloga za dobivanje nepovratnih sredstava, poduka kadrova u gospodarstvu i drugim oblastima, organiziranje i održavanje stručnih seminara, tečajeva i poduka iz gospodarstva, posredovanje pri uspostavi međunarodne suradnje radi razvoja poduzetničkih ideja.“(dos-tupno na <http://www.slavonija.hr> (10. 12. 2013.)

Agencija djeluje u 35 općina i sedam gradova. Zaposleno je 14 zaposlenika - predsjednik uprave, član uprave, izvršni direktor, koordinator, tri projekt menadžera, stručni savjetnik za ekonomsko-finansijske poslove, petero projekta asistenata i administrator.

Postoji i Predstavništvo Slavonije i Baranje u Bruxellesu, koje je pod direktnom nadležnosti Agencije i kroz koje se osigurava prisutnost Grada Osijeka

i Osječko-baranjske županije u središtu Europske unije.

Regionalna razvojna agencija Slavonije i Baranje 2007. godine postala je poduzetnička potporna institucija Ministarstva poduzetništva i obrta. Osim toga, od 2008. godine su na popisu konsultanata za SAPARD-IPARD Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju. 16. kolovoza 2007. Agencija za regionalni razvoj Republike Hrvatske imenovala je Regionalnu razvojnu agenciju Slavonije i Baranje regionalnim koordinatorom za područje Osječko-baranjske županije.

Regionalna razvojna agencija kao učeća organizacija

U razgovoru s gospodom Đanković istaknuti su bili brojni elementi učeće organizacije koje Agencija provodi, njeguje i „živi“. Naime, Regionalna razvojna agencija nije doživjela prijelaz iz tradicionalne u učeću organizaciju, već je ona učeća organizacija u svojoj biti. Kao što je prethodno spomenuto, za učeće je organizacije iznimno važno okupljanje oko zajedničkog identiteta, ciljeva i vizije. Vizija Agencije je biti poveznica javnog, privatnog i civilnog sektora u izgradnji strategijskih partnerstava kroz prijavu i provedbu projekata koji doprinose podizanju životnog standarda na području Slavonije i Baranje. U praktici vizija je zajednička i svodi se na rad, zajednički cilj svim zaposlenicima je upravo rad, odnosno sve što vide, nauče, čuju maksimalno diseminiraju na druge. Misija Agencije je poticanje regionalnog razvoja koristeći dostupne fondove EU i ostale fondove međunarodne zajednice, u skladu s prioritetima Županijske razvojne strategije te privlačenje stranih investitora na području naše regije. Misija je također potvrda učeće organizacije, budući da iziskuje stalni napredak zaposlenika radi ostvarivanja rezultata kao i nove te kreativne obrasce razmišljanja.

janja. Element edukacije Agencija ne prakticira samo u radu svojih zaposlenika, već i u brojnim edukacijama javnosti. Od zaista mnogo takvih edukacija ističe se lokalna edukacija za sadašnje i buduće poduzetnike putem seminara u Osijeku. Tako se Agencija još naziva i potpornom agencijom za poduzetništvo. Istaknuta je i edukacija Potprograma 5 koja je bila sufinancirana od strane Ministarstva regionalnog razvoja pri čemu su zaposlenici Agencije bili subjekti edukacije putem „study tour“ u Sloveniji nakon čega su stečeno znanje prenosili javnosti putem radionica. Osvajale su se u području javnog sektora i trajale su većinom dva dana, a na radionicama je prisustvovalo ukupno 42 jedinice lokalne samouprave, odnosno 179 osoba. „Team building“ je sveprisutan u organizaciji, a timovi se formiraju „ad hoc“ odnosno po potrebi.

Sljedeći element učeće organizacije u Agenciji uz edukaciju jest socijalni kapital. Socijalni kapital koji predstavlja ljudе, zaposlenike, jest najvažniji element jer bez subjekata nema ničega. Uz socijalni kapital veže se i termin komunikacije budući da je ona neizbjegna, ali i vrlo važan dio poslovanja. Menadžeri oko 80 posto svoga vremena provode komunicirajući te je uspješno komuniciranje dio strategije vođenja. Stavka rada istaknuta je kao najvažniji motivator. Upravo radom Agencija postiže svoju tržišnu konkurenčiju, za razliku od postizanja tržišne konkurenčije marketingom te je veći motivator od očekivanog motivatora novca jer su učinci koje radom postižu vidljiv rezultat koji se može kvantificirati, a ne marketingom. Isto tako za učeću organizaciju važna je i društvena uloga. Društvena uloga Agencije jest služiti narodu, gradu, županijama i poduzećima. Istaknute su i stavke entuzijazma kao sekundarnog motivatora koji ne smije splašnjavati, a posebice je važan za menadžment budući da je upravo menadžment taj koji

motivira ostale zaposlenike. Fleksibilnost je sveprisutna stavka poslovanja. Uspješno poslovanje mora biti sposobno prilagođavati se promjenama, pronalaziti kreativna i zadovoljavajuća rješenja te znati „razmišljati u hodу“.

Problemi koji se javljaju u Agenciji jesu pojавa „work overload-a“, preopterećenosti zaposlenika koja vodi do „born-out sindroma“ ili sindroma profesionalnog sagorijevanja koji se opisuje kao niz tjelesnih i mentalnih simptoma iscrpljenosti, odnosno kao odloženi odgovor na kronične emocionalne i interpersonalne stresne događaje na ranom mjestu. Još jedan od problema jest barijera okoline pri kojoj bez obzira na to što Agencija prepoznaje i ima znanje o razvojnim potrebama i prioritima ne može realizirati rješenja i projekte ukoliko oni ne ulaze u natječaj ili ih strana na koju se potreba odnosi ne želi provesti.

Projekt Wine Tour - Vinske ceste

Jedan od istaknutih projekata Agencije na području Osječko – baranjske županije jest projekt „Wine tour“ (Vinske ceste). Projekt je uz kulturnu, razvojnu i gospodarsku prirodu i edukativan budući da je u sklopu njega došlo do brojnih edukacija turističkih djelatnika, pružatelja usluga i poduzetnika. Projekt je proveden pod IPA programom - integrirani pretpriступni fond Europske unije za Hrvatsku. Temeljni cilj ovog projekta bilo je unaprjeđenje i razvoj vinskog turizma na području OBŽ koji bi trebao rezultirati smanjenjem nezaposlenosti i povećanjem BDP-a po stanovniku u OBŽ. Projekt je usmjeren na stvaranje novih i uređenje postojećih vinskih i kulturnih turističkih atrakcija kroz koje će turisti i domaće stanovništvo imati priliku upoznati se s tradicijom proizvodnje vina te degustirati najpoznatija vina s područja Osječko-baranjske županije kao i s drugom ponudom autohtonih

proizvoda s područja turističko-vinskih cesta.

„Glavne aktivnosti projekta:

1. uređenje 17,13 km vinskih cesta na području Grada Belog Manastira te općina Draž, Drenje, Erdut, Feričanci, Kneževi Vinogradi i Popovac

2. uređenje 4 vinska mini-muzeja u svakom od vinogorja OBŽ – Dalju, Zmajevcu, Drenju i Feričancima te regionalnog vinskog muzeja u Osijeku

3. edukacija turističkih djelatnika, pružatelja usluga, malih i srednjih poduzetnika i svih ostalih razvojnih dionika vinskog i kulturnog turizma

4. promocija turističke destinacije i vinsko-turističke ponude te umrežavanje vinara, pružatelja usluga i ostalih dionika“ (dostupno na http://www.slavonija.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=134 (10. 12. 2013.)

Nositelj projekta bila je Osječko-baranjska županija, a partneri u projektu Republike Hrvatske bili su Grad Osijek, Grad Beli Manastir, Općina Draž, Općina Kneževi Vinogradi, Općina Popovac, Općina Drenje, Općina Erdut, Općina Feričanci, Turistička zajednica Baranja, Turistička zajednica Osječko-baranjske županije i Regionalna razvojna agencija Slavonije i Baranje. Ciljane skupine projekta bili su pružatelji turističkih usluga, tvrtke kojima je turizam osnovna djelatnost – agencije i operateri, jedinice lokalne samouprave, turističke zajednice i civilna društva. Krajnji korisnici jesu lokalno stanovništvo, obiteljska-poljoprivredna gospodarstva, mali i srednji poduzentici u prehrambenom sektoru te hotelijeri i turisti. Projekt je uspješno proveden u razdoblju od 31. prosinca 2012. do 31. kolovoza 2013. godine. Ukupna vrijednost projekta iznosila je 1,248,519,89

eura od čega je 75% financirano od strane Europske unije.

Zaključak

Jedna mudra izreka glasi: "Gazela mora trčati brzo da je lav ne bi pojeo. Lav mora trčati još brže da ne bi uginuo od gladi. Pri tome je nebitno jeste li gaza ili lav. Bitno je da svako jutro, čim se probudite, morate trčati. I to brzo." Navедeno se može primijeniti na koncept suvremene organizacije. Moraju „trčati“, odnosno učiti i napredovati brzo kako bi opstale na tržištu i zadržale konkurentsku prednost. Sve smo svjesniji fenomena današnjice pri kojem znanje i informacije brzo zastarjevaju. Znanje jest moć, ali moć sve više znači i brzinu. Tako bi se moglo reći da je za opstanak organizacije ne samo poželjno, nego i prijeko potrebno njegovati kreativnost i prilagodljivost te pretvaranje u organizaciju koja uči. Organizacija koja uči je ona organizacija koja je shvatila da učenje i novo znanje znače uspjeh, a da su obrazovanje i intelektualni kapital koji se na to veže put do uspješnosti, ostvarivanja ciljeva, gradnji identiteta poduzeća i ostvarivanja profita. Više nije dovoljno da samo vodstvo ili menadžment organizacije prepoznae potrebe za usavršavanjem i osobnom izgradnjom. Ta ideja mora biti usađena u svakog pojedinca koji timski pridonose rastu i razvoju organizacije. Takav prijelaz na organizaciju koja uči iziskuje troškove te poteškoće u razumijevanju i prilagodbi ili volji pojedinca da se mijenja. Rizik pogrješaka smanjuje se ako se učenje shvaća kao zajedničko, nadgleda se i kontrolira. Učiti je moguće i iz primjera i pogrješaka drugih. Ako se pogrješke i dogode, treba ih prihvati kao sastavni dio poslovanja i iskoristiti ih na konstruktivn način. Na posljeku, učenje ne smije postati samom sebi svrha. Svrha jest rad, odnosno djelatnost, a učenje, kreativnost i inovacija pojmovi su koji

se trebaju uz taj rad vezati, njegovati i pozdravljati.

Literatura

Knjige:

- North, Klaus. 2008. Upravljanje znanjem – Vođenje poduzeća usmjerenog prema znanju, Zagreb: Naklada Slap
- Senge, Peter. 2001. Peta disciplina, Zagreb: Mozaik knjiga
- Skupina autora. 1998. Organizacija koja uči, Zagreb: Hrvatsko društvo za sustave
- Sundač, Dragomir. 2002. Znanje – temeljni ekonomski resurs, Rijeka: Ekonomski fakultet u Rijeci
- Organizacija koja uči / uredio Juraj Božičević. Zagreb : Hrvatsko društvo za sustave, 1998. - sign. 65.01/ ORG OP – 11.str.

Časopisi:

- Rupčić, Nataša. (2007). „Kritički osvrt na koncept organizacije koja uči“. Društvena istraživanja – Časopis za opća društvena pitanja (6): 1239- 1261.

Internet:

- www.slavonija.hr/
(preuzeto 10.12.2013.)

Aleksandrijska knjižnica i mitovi o njoj

Roberta Subjak

Uvod

Još su od vremena antike legije učenjaka, pjesnika, filozofa i sanjara sanjala o blagoslovljrenom mjestu gdje će biti sakupljene sve knjige svijeta i cjelokupno znanje svijeta, gdje će biti omogućene potrage za znanjem iz bilo kojeg područja kulture i znanosti, o mjestu na kojem će se moći razmišljati o tragičnim sudbinama svijeta i znanja i o krhkosti svih ljudskih dostignuća.

Danas postoje stotine studija i radova o Aleksandrijskoj Knjižnici/Museionu nastali kao posljedica ljudskih čežnji prema cjelebitosti i jedinstvenosti znanja za koje se smatra da ga je ona posjedovala.¹ Podaci su kontradiktorni i podložni različitim interpretacijama a jedina činjenica u koju zaista možemo biti sigurni jest da ništa o njoj ne možemo sa sigurnošću reći. Pa, ako znamo koliko zapravo malo znamo o samoj Aleksandrijskoj knjižnici, kako je moguće daje postala najpoznatijom drevnom knjižnicom? Vjerovatno je odgovor u tome da se uz nju, njen postanak i nestanak vežu brojne priče, legende i mitovi, a njihova bitna postojanost trebala naučiti knjižnica mora da nametnuti vlastita ograničenja ili odrediti vlastitu smrt.

iti kulturnu sliku tih krajeva i utjecati na razvoj europske kulture i civilizacije, fenomen koji nazivamo helenizam.

Aleksandrija je postala glavni grad tadašnjeg „novog doba“, eksperiment koji je uključivao inter- i multikulturalno okruženje. Njeni su temelji postavljeni su 7. travnja 331. godine pr. Krista prema Aleksandrovim uputama. Nakon njegove smrti brigu oko izgradnje njegovog grada preuzeo njegov vojskovođa Ptolomej I. Soter pod čijom je brigom započeo kulturni i znanstveni procvat Aleksandrije, a nakon smrti Kleopatre, posljednje Ptolomejevičke, grad je potpao pod vlast Rima i u sljedeća četiri stoljeća postao je jedno od najvažnijih kulturnih i trgovačkih središta istočnog Sredozemlja. U jesen 641. godine grad (koji tada broji 650 tisuća stanovnika) osvajaju Arapi i time započinje njegovo tisućljetno gospodarsko i kulturno propadanje.

Aleksandrija je bila drugačija od velikih antičkih gradova na Sredozemlju - oni su bili vojni centri a ona je bila „značajniji“ grad uma, koji, osim što je bio najveći, bio kozmopolitski grad kulture, učenja i znanosti i mjesto gdje se isprepliću dvije civilizacije – orientalna i zapadna.

Povijesni kontekst

Priča o Aleksandrijskoj knjižnici započinje prije priče o samom gradu. Ona počinje atenskim tiraninom Pizistratom koji je pokrenuo vladarsku modu traženja i prikupljanja knjiga svih naroda, na njihovom prevodenju i donošenju njihovog jezika u dominantnu kulturu². Aleksandar Veliki tu je modu prihvatio, iskoristio i prenio na nove generacije čime stvoren novi kulturni fenomen bez premca koji će u velikoj mjeri promijen-

ALEKSANDRIJSKA KNJIŽNICA

Općenito

Za ideju o izgradnji knjižnice treba zahvaliti i Ptolomeju I i Demetriju iz Falerona čiji je cilj bio da se na jednom mjestu sakupi cjelokupno pisano znanje nastalo na području gdje se protezala helenska kultura.

Iako su se slične (kraljevske) knjižnice osnivale po svim helenističkim

1 Berti, Monica; Virgilio Costa. The ancient Library of Alexandria : a model for classical scholarship in the age of million book libraries (citirano 06.03.2013.)

Dostupno na: www.perseus.tufts.edu/publications/Berti-Costa_Alexandria_Kentucky.pdf

2 MacLeod, Roy: Alexandria in history and myth. // The library of Alexandria : centre of the learning the ancient world / edited by Roy Macleod. London ; New York : I.B.Tauris & Co., 2010. Str. 1.

centrima, za razliku od svojih konkurenata, ova je željela biti epicentar helenizma i poticala je i pozivala učene Grke da dođu i rade zajedno na novim spoznajama i dostignućima što je bilo u totalnoj suprotnosti s knjižnicama drevnog Rima koje su uglavnom služile kao repozitoriji. Ona je simbolizirala intelektualnu nadmoć helenističkog svijeta i u Europi će se takav tip knjižnice javiti mnogo stoljeća kasnije.

Gоворити данас о Александријској knjižnici може се из многа аспекта, али она што голица маštu knjižničара и povjesničara од давних дана до данас су три основна питања: где је точно била смјештена и колико је била велика, кога окривити за њен нестанак и које су последице нjenog nestanka

Osnivanje, izgradnja, fond Knjižnice

Knjižnica је била изградјена уз Mu-seion („храм посвећен музама, зnanstveno učilište, akademiju zamišljenu као sveučilište цijelog helenskog svijeta“³) за vrijeme владавине Птоломеја I. Сотера и Птоломеја II. Филаделфоса, а градио ју је Деметрије из Фалерона, који је уједно и био први водитељ Александријске knjižnice.

Fond knjižnice се састојао од рукописа, папируса и natpisa sakupljenih sa svih strana svijeta. Različiti autori говоре о vrlo različitim brojkama: Сенека navodi да је имала 40000 svezaka/svitaka, Епифаније Саламински 54800, Јоханес Тzetzes спомиње број од 490000 а Аулус Гелијус и Марцелин спомињу ih čak 700000, али све те бројке не говоре ништа ни о броју djela, ни о броју autora. Prema nekim istraživanjima, која су узела u obzir objektivne okolnosti i faktore (s određenom tolerancijom), може се pretpostaviti да је Knjižnica u vremenu које Tzetzes opisuje имала vjerojatno oko 70000, maksimalno 100000 svitaka.⁴ Како је poznato da su бројке u drevnim tekstovima „sklone“ pogrešкама, tako za mit о 700000 svitaka неки сувремени

znanstvenici krive „tipfelere“ u prepisivanju, тumačenjima i transkripciji. Dodatni problem је да mi данас ne znamo kako тumačiti i odvojiti značenje pojmove „knjiga“ i „djelo“ tog vremena, као и što još uvijek ne znamo kako točno količinski тumačiti izraz svitak (po količini информација više odgovara pojmu poglavlja nego knjige).

Kako nemamo načina sazнати kolika је била продукција knjiga tog vremena, a znamo да је писменост била ограничена i knjige skupe, та је pretpostavljena бројка од 70 тisućа, уколико је точна, ipak vrlo impresivna. A ako ih dodatno usporedимо с бројкама knjižnice sveučilišta Sorbone iz 14. st. (која је važila за највећу збирку svog vremena) која је имала 1700 knjiga, може се само замислiti величина, богатство и значај Александријске knjižnice. Или да то probamo izračunati na други (potencijalno mogući) начин: npr. ако су 24 Homerova pjevanja Odiseje smatrana као 24 svitka/knjige i ако у том случају најčešće споминjanu бројку од пола милијуна подијелимо на recimo 24, то нам дaje rezultat od мало више од 20 000 svitaka/knjiga. A ако у обзир уzmemo најvjerojatniju бројку од 40 000 svitaka/knjiga i подијелимо је sa 24 добијемо око 1 700 knjiga... скоро као Sorbona puno stoljeća kasnije, zar ne? У сваком случају мегале bibliothеке с потенцијалним пола милијуна svitaka је ipak била manja nego што bi se могло pretpostavili (ili željeti).

Načini nabave fonda, prijevodi u njemu i kritička izdanja

Grčke су се knjige могле купити u većini centara грке kulture ali ne i u Александрији. Тако је Птоломеј I sam pisao svjetskim владарима moleći ih да mu пошалju djela svih vrsta, а Птоломеј II je (како dodatnu mjeru ostvarivanja vlastitih ambicija) naredio да се свака knjiga i рукопис који дођу u Александриј-

- 3 Stipanov, Josip. Knjižnice i društvo. Zagreb : Školska knjiga, 2010. Str. 74.
- 4 Barnes, Robert. Cloistered Bookworms in the Chicken-Coop of the Muses: The Ancient Library of Alexandria. // The Library of Alexandria : centre of learning in the ancient world / edited by Roy MacLeod. London ; New York : I.B.Tauris & Co., 2010. Str. 65.

sku luku zaplijeni i prepriše, uz svečano obećanje da će se original vratiti, koje se kao i mnoga drugih svečana kraljevskih obećanja, nije uvijek ispunjavalo. Tako su što kupovinom, što prepisivanjem, što konfiskacijom, što maštovitim pristupima a što prevarama uspjeli stvoriti fond na svim tada 12 poznatih jezika svijeta.

Namjera je bila je skupiti svu grčku literaturu, srediti je i protumačiti i stvoriti multidisciplinarnu zbirku koja neće samo sadržavati znanje nego i utjecati na stvaranje novih znanja. Vremenom su nabavljeni i prevedeni tekstovi židovskog zakonika, tekstovi koji se pripisuju Zaratustri (oko 2 mil. stihova) kao i svih važnih djela na drugim jezicima – knjige egipatskih, perzijskih, babilonskih, indijskih i drugih pisaca, a u njoj je načinjen i pohranjen jedan od najpoznatijih prijevoda hebrejskog dijela Biblije na grčki, tzv. Septuaginta. Jedan od najvažnijih poslova koji su knjižničari sustavno obavljali bio je stvaranje kritičkih izdanja poznatih djela gdje su se pomnom usporedbom različitih verzija stvarale su autentične verzije tekstova koji su onda služili kao matični primjerici za daljnje prepisivanje i tome možemo zahvaliti oblike nekih antičkih djela koja danas poznajemo i čitamo.

Veličina i izgled Knjižnice

- 5 Levy, Joel. Izgubljene povijesti.
Zagreb : Naklada Ljevak, 2006. Str. 46.
- 6 Bagnall, Roger S. Alexandria : library od dreams (citirano 11.03.2013.) // Proceedings of the American Philosophical Society 146, (2002).
Dostupno na: http://www.amphilsoc.org/sites/default/files/403_0.pdf

Potencijalna veličina Aleksandrijske knjižnice usko je vezana za broj mogućih svitaka i pohranjenih u njoj. Izračunato je da bi za pohranjivanje pola milijuna svitaka bilo potrebno oko 40 kilometara polica, pa u skladu s tim bi knjižnica trebala biti monumentalna; ali s obzirom da ni jedan izvor na spominje građevinu te veličine, a ostaci knjižnice nisu potpuno iskopani njen se stvarna veličina kao ni točan broj svezaka ne može utvrditi.⁵ Što nas navodi na zaključak da ni jedna od spomenutih brojki ne zaslužuje povjerenje ali ipak, kolika god da je krajnja brojka svitaka bila, ipak

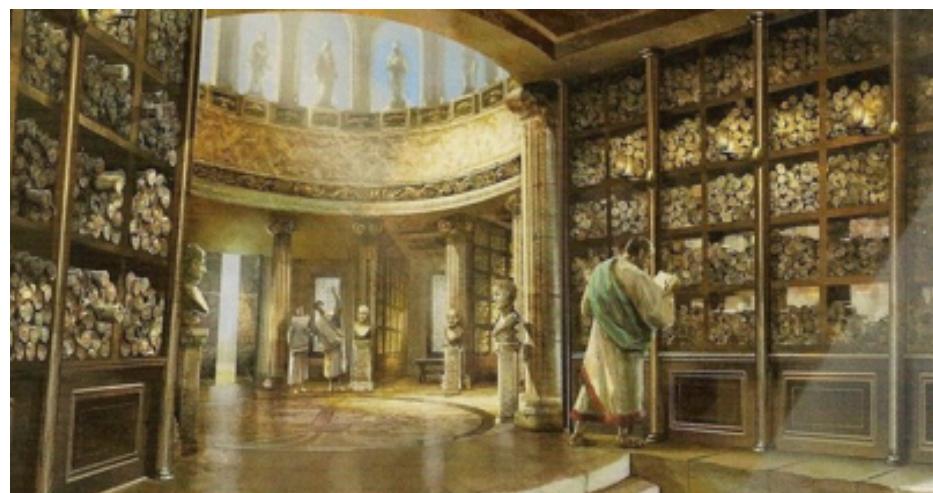
je bila veća od svih poznatih knjižnica toga doba.

Vezano za veličinu knjižnice može se postaviti pitanje koliki je uopće broj pisaca mogao postojati u to vrijeme? Po danas poznatim činjenicama u to je vrijeme postojalo oko 450 grčkih autora (o kojima imamo neke naznake), tom broju treba dodati još 175 autora o kojima znamo da su se mogli naći u tom vremenu na tim područjima, plus autori koji su stvarali prije vremena helenizma. Mora se uzeti u obzir i „brzina“ stvaranja djela - najproduktivniji autori stvarali su za života oko 100-tinjak svitaka a većina tek nekoliko. Ako se uzme da je nekakav prosjek bio 50 svitaka po autoru a pomoži s mogućim brojem autora dobije se brojka od 31 250 svitaka. Da li to znači da nam je danas 90 posto autora tog vremena nepoznato ili su pojedina djela prepisivana u vrlo velikom broju primjera ili je broj svitaka koje je Knjižnica sa državala prenapuhan?⁶

SLIKA 1: Pokušaj rekonstrukcije tlocrta

Poprilično je nevjerojatno da niti jedan od suvremenika Aleksandrijske knjižnice, koji su boravili u njoj, koristili je, ili barem je vidjeli nije imao potrebu opisati je fizički. Jesu li smatrali da je opis suvišan? Mi danas ne znamo u kojem je arhitektonskom stilu bila izgrađena, ali vjerojatno je bila kombinacija palače, muzej i svetišta. Ako uzmemo u obzir činjenicu da je knjižnica u Pergamu

SLIKA 2: Moguća unutrašnjost knjižnice

bila osnovana po uzoru na Aleksandrijsku, možemo pretpostaviti kako je izgledala, a takav će tip knjižnice postati uzor i rimskim arhitektima ali i ostalima u Carstvu.⁷

Djelatnici i korisnici Knjižnice

Biti ravnatelj Knjižnice, koji je svojim autoritetom, znanjem i organizatorskim sposobnostima trebali osigurati njenu djelotvornost i funkcionalnost, bila je doživotna funkcija znamenitih učenjaka koje je postavljao kralj, a kasnije Cezar.⁸ Kako ne postoji ni potpun, ni pouzdan, ni kronološki dosljedan popis tih prvih knjižničara, ovdje ću ih navesti samo nekoliko. Prvi ravnatelj Knjižnice bio je Homerov učenik Zenodot⁹ (320.-260. g. pr. Kr.) koji je započeo sa standardizacijom njegovih tekstova, usustavio smještaj građe kakav je koristio i Aristotel, uveo abecedni redoslijed i sl. Najvažnija osoba u povijesti Aleksandrijske knjižnice, Zenodotov pomoćnik i vjerojatno nasljednik¹⁰ bio je Kalimah iz Cirene (310.-240. g. pr. Kr.). Slijede ga različiti ugledni (a nakon Ptolomeja VIII Euergetesa manje ugledni) znanstvenici: otac geografije Eratosten, Aristofan iz Bizanta, Aristarh, Apolonije sa Rodosa, Apolonije Ideograf, Likofon iz Halkide,

pa Didim Brončana petlja... sve do posljednje Hipatije¹¹ (iako je taj podatak diskutabilan).

U smislu doprinosa knjižničarstvu ovdje je važno osvrnuti se još jednom na Kalimaha koji je odradio najveći dio posla u usustavljanju, organiziranju i klasificiraju prema određenim kriterijima te velike i rastuće knjižnične zbirke. Njegova učenjačka slava se bazira na Tablicama ili Popisima (Pinakes), čiji je puni naziv Katalog istaknutih autora prema različitim disciplinama u 120 knjiga koje se temelje na katalogu Aleksandrijske knjižnice. Iako je od 825 fragmenata Kalimahova djela sačuvano je samo 25, ipak se prema njima mogu rekonstruirati osnovni principi kojih se on u svom radu pridržavao. Rekonstruirajući fragmente vidi se da su kategorije koje je koristio bile: I. pjesme, II. drame, III. pravo, IV. filozofija, V. povijest, VI. govorništvo, VII. medicina, VIII. matematika, IX. prirodne znanosti, X. razno... Ne možemo znati koliko je originalnih kategorija bilo, ali sudeći po ostacima pretpostavlja se da je kategorizirao svako polje ljudskog znanja. S obzirom da je Kalimah uz neku vrstu kataloškog zapisa za svako djelo dodavao svoje kritičke opaske Tablice/Popise možemo smatrati najstarijim bio-bibliografskim djelom kao i najstari-

- 7 Stipanov, J. Nav. dj. Str. 75-77.
- 8 Jurić, Šime. *Pregled povijesti knjižnica : s kratkim prikazom razvoja knjige i pisma*. Zagreb : Kultura, 1956. Str. 52.
- 9 Franz, Gerald. *The ancient Library of Alexandria : embracing the excellent, avoiding its fate*. Str.21. <citirano.06.03.2013.> Dostupno na: http://www.ala.org/acrl/sites/ala.org.acrl/files/content/conferences/confsandpreconfs/national/2011/papers/ancient_library.pdf.
- 10 Casson, Lionel. *Biblioteka starog sveta. Beograd : Clio, 2004. Str. 42.*
- 11 Newth, Eric. *Lov na istinu*. Zagreb : SysPrint, 1001. Str. 38.

jom retrospektivnom bibliografijom.¹²

Knjižnicu su najčešće koristiti samo studenti i znanstvenici i nekad ih je bilo i stotinu istovremeno tamo. Često su učili sami ali događalo se da su se i organizirali u istraživačke skupine u različitim disciplinama. Korisnici Knjižnice bili su skloniji temeljnim, potkrijepljenim i formalnim istraživanjima koja su uključivala savladavanje ogromne količine građe za razliku od moralističkih tumačenja pegramskih učenjaka, koja je često vodilo gotovo fantastičnim interpretacijama i stvaranju mitova.

„Knjižnica-kćer“

Dva su razloga zašto je uopće došlo do osnivanja tzv. „Knjižnice-kćeri“. Jedan od mogućih je rast fonda glavne knjižnice zbog kojeg se pojavila potreba za barem jednim ogrankom/satelitom/kćeri, a drugi, jednako prihvatljiv razlog navodi da je glavna (kraljevska) knjižnica bila dostupna samo znanstvenicima iz Museiona pa se pojavila potreba za „vanjskom“ knjižnicom sgrađom dostupnjom širem krugu zainteresiranih (danas bi je zvali narodnom ili gradskom). Ta je druga knjižnica bila financirana iz javnih/državnih sredstava. Bila smještena na Serapeionu, u velikom hramu posvećenom grčko-egipatskom bogu Serapisu u jugozapadnom dijelu grada i sadržavala je oko 40000 knjiga te postala prva od mnogih manjih koje su nicale diljem grada.

Smrt Aleksandrijske knjižnice

I Ptolomejevići i njihovi knjižničari bili su svjesni da znanje zajedno sa sjećanjem predstavlja moć pa su Knjižnicom su pokušali „pobjediti smrt“. Međutim, usprkos brizi svih njenih vlastara i knjižničara što se danas smatra „najsumornijim poglavljem u intelektualnoj povijesti čovječanstva, onim koje je pridonijelo poniranju Europe u mračno

doba i unazađenje znanosti, filozofije, medicine i književnosti, ako ne i idealna razuma, za tisuću godina.“¹³

Njenu smrt možemo nazvati „misterioznim ubojstvom“ s nekoliko osumnjičenika od kojih su svi imali i priliku i sredstva. U svim je pričama/mitovima/legendama/teorijama o uništenju Aleksandrijske knjižnice vidljiva upečatljiva ideološka dimenzija: prvi su krivci najčešće kršćani, što je antikršćanski i danas nije preporučljivo zagovarati tu teoriju, pa kada se spisku povremeno dodaju i muslimani onda se ta kombinacija doživljava kao prosvićen i znanstveni stav... a kad se u priču uključe i Rimljani kršćani odahnu, ali samo na kratko jer oni su i dalje glavni okrivljeni. Kako god, do današnjeg dana ne postoji jedinstvena verzija.

Od sva četiri razaranja i četiri osumnjičenika odbaciti se može sa samo jedan, zapadnoj civilizaciji koliko najprihvatljiviji toliko i najneuvjerljiviji, a pitanje veličine krivnje ostalih osumnjičenika je složeno¹⁴ jer jedino što u vezi Aleksandrijske knjižnice možemo sa sigurnošću znati jest da je postojala kao što možemo biti također sigurni da više ne postoji.

Prvo uništavanje – prvi osumnjičenik

Legenda: uvijek se govori kako su Rimljani bili civilizirani narod, međutim legenda kaže da je njihov vojskovođa Julije Cezar (osvajač, političar, vojskovođa koji bi danas kriterijima bio okarakteriziran kao ratni zločinac i profiter, a ne bi mu ginula ni optužba za genocid) jedan od najpopularnijih kandidata za uništenje Aleksandrijske knjižnice. Taj se događaj zbio tijekom građanskog (tzv. aleksandrijskog) rata između Kleopatre VII i Julija Cezara na jednoj i Kleopatrinog brata Ptolomeja XIII na drugoj strani, 48./47. g. pr. Kr. a podaci o veličini uništenja nisu sačuvani.¹⁵ Kad se Julije Cezar našao okružen egipatskom flotom iz očaja je zapazio nekoliko svojih brodo-

12 Isto. Str. 142.

13 Levy, J. Nav. dj. Str. 43.

14 Isto, Str. 49.

15 <http://bede.org.uk/library.htm>
(citirano 11.03.2013.)

va s kojih se vatra prenosi na protivničke brodove ali i na grad i na (navodno) Knjižnicu¹⁶ u kojoj je tada izgorjelo 400000 dragocjenih svitaka papirusa.

Činjenice: Cezar jest bio u to vrijeme u Aleksandriji koju je okupirao i u kojoj se našao zarobljen. U svom djelu, Građanski ratovi, on spominje paljenje flote ali ne i Knjižnice. S obzirom da antagonizam između Cicerona i Cezara, čudno što ni Ciceron ne spominje tako važan događaj u svojim Filipikama. Možda jer za njega nije znao, ili ga nije smatrao važnim ili su njegovi zapisi o tome izgubljeni... Drugi izvori govore da je šteta od vatre bila najveća u skladistima i da knjige koje su uništene su bile knjige računa i trgovački spisi.¹⁷

Zaključak: Cezarovi memoari i zapisi njegovih suvremenika ne spominju paljenje Knjižnice, ali se rijetko spominje išta što bi se loše moglo odraziti na velikog Cezara. S druge strane, moguće je da paljenje „nije bio plod smisljene politike uništavanja već današnjim rječnikom kolateralna šteta sukoba“¹⁸, a s treće strane, društveni kroničari i povjesničari koji su u to vrijeme posjetili Aleksandriju morali bi Knjižnicu bar spomenuti da je ona u njihovo vrijeme bila još aktivna.¹⁹ Iz navedenog ne možemo zaključiti je li Julije Cezar (namjerno ili ne) zapalio Knjižnicu ali dio svitaka je nestao i bez obzira na to što su se i znanost i kultura nastavili razvijati u Aleksandriji i nakon ovih događaja, Knjižnica nikad nije bila direktno spominjana nakon Cezarove „posjete“. I još jedno pitanje koje samo dodatno komplikira stvari, a važno je na njega odgovoriti: povjesni zapisi govore da je u rimska doba na tom području Museion i dalje funkcionirao normalno... kako je to moguće ako je izgorjela Knjižnica koja je navodno bila u njegovom sklopu?

Drugo uništavanje – drugi osumnjičenik

Legenda: od trećeg do šestog stoljeća poslije Krista u Aleksandriji su često izbijali neredi uglavnom između kršćana i Židova, u kojima je opljačkan velik broj poganskih hramova i uništena drevna pisana djela. Tako se u nekim izvorima spominje i „drugo uništenje knjižnice“²⁰ 273. godine, kada je car Aurelije u ratovima za ujedinjenje Carstva uništilo cijelu Kraljevsku četvrt, uključujući i Museion.

Činjenice/zaključak: u povjesnim se izvještajima taj događaj ne spominje. Ipak, zna se da je u tim neredima kraljevska četvrt prilično devastirana pa je moguće da je i Knjižnica, ukoliko je tada još postojala, bila i sama predmetom tog razaranja.

Treće uništavanje – treći osumnjičenik

Legenda: u 4. st. kršćanstvo je proglašeno službenom religijom Rimskog carstva. U to vrijeme velika Knjižnica vjerojatno više nije postojala, ali je postojala Knjižnica-kćer na koju i stari i novoobraćeni kršćani nisu blagonakloni gledali jer je za njih ona bila leglo pogana i nevjernika i sve dok je postojala, znanje skupljeno u njoj je bilo opasno. Car Teodozije, koji je imao namjeru kršćanstvo proglašiti jedinom religijom u Carstvu, dao je dozvolu aleksandrijskom patrijarhu Teofilu za uništenje kompleksa oko hrama i sam hram. Ovaj ju je, zajedno sa svojim kršćanskim ekstremistima, zdušno proveo, uništivši tako i Knjižnicu-kćer.²¹

Činjenice: povjesni izvještaji, i kršćanski i poganski, spominju i hram i njegovo uništenje ali ne spominju nikakvo uništavanje veće zbirke knjiga, pa se postavlja pitanje je li tamo uopće bilo

- 16 Stipčević, Aleksandar. Povijest knjige. Zagreb : Matica hrvatska, 2006. Str. 142.
- 17 Casson, L. Nav. dj. Str. 49.
- 18 Šobota, Goran. Aleksandrijska knjižnica i njeno uništenje : diplomski rad. Zagreb : G. Šobota, 2015. Str. 16.
- 19 Levy, J. Nav. dj. 49-50.
- 20 Casson, L. Nav. dj. Str. 50.
- 21 http://www.islamska-zajednica.hr/pisani_materijali/aleksandrijska_knjiznica.pdf <citirano 11.03.2013.>

knjiga koje se moglo uništiti?

Zaključak: sigurno znamo da jeste postojala Knjižnica-kći u Serapeumu, ali pitanje je je li postojala sredinom 4. st. Ovaj je mit/legenda o kršćanskem uništenju Knjižnice vjerojatno je proizvod mašte, pogrešne interpretacije i antikršćanskih predrasuda povjesničara iz 18 st. Edwarda Gibbona u njegovom djelu Slabljenje i propast Rimskog carstva.²² Dodatno su je aktualizirali Carl Sagan u svojoj knjizi Kosmos ali i priča i nedavni film o Hipatiji. Uništenje Serapeuma je jedan od najbolje dokumentiranih događaja u antičkoj povijesti, sa pet neovisnih izvora koja govore o tome. Čudno, ali nijedan ne spominje ikakvu knjižnicu ili uništenje nekih knjiga.

Četvrto uništavanje – četvrti osumnjičenik

Legenda: Muslimani su prilikom svojih osvajanja napali i Egipat u jesen 641. godine i osvojili ga bez prevelikog otpora. Legenda kaže da je jedan kršćanin obavijestio generala arapske vojske, Amr ibn al-Asa, da je u gradu knjižnica koja čuva sva znanja svijeta. To je potonjeg jako uznemirilo pa je pisao u Meku kalifu Omaru ibn el-Hattabu koji mu je navodno odgovorio čuvenom izrekom: „Ako se njihov sadržaj slaže s Alahovom Knjigom, tada ih ne trebamo, ti spisi u skladu s Kur'anom tada su nepotrebni, jer je u tom slučaju Alahova Knjiga više nego dovoljna. Ako pak sadržavaju bilo što suprotno onome što se nalazi u Alahovoј Knjizi, tada nema potreba da ih čuvamo. Zato idи i uništi ih.“²³ Taj je odgovor bio indirektna naredba da se Knjižnica spali, i iz tog vremena potječe i izraz „omarizam“ (metoda kalifa Omera) koji znači paljenje pisane riječi bez obzira na motiv. Ova je priča postala „popularna“ u svijetu zapadne znanosti u 17. stoljeću kad je objavljen prijevod povijesti sirijских dinastija (nastao u 13

st.), a dodatno je popularizirana u Gibbonovom već spomenutom djelu.

Činjenice: svi izvori koji pokušavaju nametnuti ovaj mit su nastali 300-700 godina poslije navodnog događaja i njihovu istinitost kao i dobronamjernost moramo uzeti s velikom rezervom jer su greške u njima očigledne a i sama priča je prilično nevjerojatna. Za suprotnu stranu govore onodobni izvori u kojima se spominje da već 425. g. Aleksandrijska knjižnica više ne postoji. Zapravo je, u dokazivanju i negiranju ove priče, potrebno odgovoriti na samo jedno jedino pitanje: kako je moguće da ovakav dramatičan događaj prođe nezapaženo ne samo u bogatoj povjesnoj literaturi srednjovjekovnog islama nego i u koptskoj književnosti kao i u književnostima (i povijestima) drugih kršćanskih crkvi, ili Židova, Bizanta...? Da li bi oni stvarno bili u stanju ne smatrati se dosojnim komentirati takav jedan događaj? Ipak, ovaj mit pokazuje trajnu snagu i iako je zasigurno izmišljen on i dalje služi kao propaganda... a za nju znamo da nije bitna istina i točnost nego uvjerljivost i učinkovitost (sjetimo se samo Konstantinove darovnice ili Protokola sionskih mudraca).

Zaključak: Muslimani danas misle da je u pitanje teorija zavjere kako bi ih se ocrnilo i prikazalo dušmanima koji su pokušali uništiti Zapadnu civilizaciju. Ipak, ovdje ne može govoriti o anti-islamskoj propagandi jer su sam mit stvorili i djelomice proširili sami arapski pisci i povjesničari. Pitanje je zašto? Širenje ovog mita teklo paralelno s Križarskim ratovima što baca potpuno novu sliku na tu legendu²⁴ i svodi sve na novac i postaje pravi primjer zlorabe povijesti u političke svrhe. Još su dvije „sitnice“ važne za ovaj mit: prva je da se identične verzije priče (s identičnim kalifovim odgovorom) o paljenju knjiga za koje je odgovoran, javljaju u 14. st. vezano za

22 <http://bede.org.uk/library.htm> (citirano 11.03.2013.)

23 Stipanov, J. Nav. Dj. Str. 78-79.

24 Lewis, Bernard: Alesandria: anatomy of a myth. // What happened to the ancient Library of Alexandria? / edited by Mostafa El-Abbad and Omnia Mounir Fathallah. Boston : Brill, 2008. Str. 213-216.

nestajanje jedne druge čuvene knjižnice u sasanidskom Gundisapuru i za arhiv u Ktesifonu kao i za nestajanje drugih zoroastrijanskih knjiga u Perziji. A druga, da stoljeća šutnje o Velikoj knjižnici prije dolaska Arapa govore da nje već dugo nije bilo.

Najvjerojatniji razlog nestajanja

Iako nema povjesnog utemeljenja ni za jedan od spomenutih mitova/teorija, njihov nastanak razumljiv, kao i optuživanje „druge“ strane. Pitanje koje se postavlja je koje argumente mi danas imamo a koji bi nam mogli opravdati prihvatanje jedne od ponuđenih teorija na uštrb drugih? I trebamo li se odmaknuti od već uobičajenih i „dobrodošlih“ mitova o osumnjičenicima? Trebamo li ponovni iščitavati sve poznate podatke na novi način i usta oslobođenog ranijih teorija? Kako izaći iz tog začaranog kruga i kako bez novih saznanja i novih argumentata potkrijepiti ili pobiti već poznate i/ili stvoriti nove teorije?

Iz do sada iznesenog kao i iz povjesnih činjenica možemo zaključiti da mit o Arapima, kao uništavateljima Aleksandrijske knjižnice, možemo sa sigurnošću odbaciti. Moguće je da su i Julije Cezar i patrijarh Teofil potpuno nevini, a sama legenda broj 2 je jako nategnuta i najmanje spominjana u literaturi. Tko je dakle kriv za uništenje Knjižnice? Pored već uvriježenih i spomenutih, u literaturi se javljaju i još poneki potencijalni krvci. S obzirom da legende/mitovi o njima kao uništavateljima nisu uhvatile korijenje neću ih ovdje ni spominjati, osim jednog koji nije vezan za ljudski faktor: 21. srpnja 365. Istočno Sredozemlje pogoda potres veći od 8° po Richteru koji je izazvao i tsunami koji je prodri u grad u dužini od tri kilometra i uništilo sve pred sobom. Ako su i Muzej i Knjižnica kojim slučajem do tada opstali, nakon ovoga ih više nije bilo.²⁵

Zapravo, knjižnica je nestajala iz povjesno-sociološko-kulturoloških razloga... uništena/uništavana je između drugog i sedmog stoljeća a neki izvori govore da je nestala puno prije... i bez obzira na nabrojane osumnjičenike i načine uništavanja ona je vjerojatno „umrla“ dosadnom smrću koja je trajala stoljećima i bila bez imalo glamura, bez vatre, bez ratova, bez sukoba znanosti i vjere i sl... i usprkos napušanim brojkama, vjerojatno je bila puno manja i njen nestanak bez previše tragova se možda može time objasniti.²⁶ Sudbina Aleksandrijske knjižnice vezan je i uz sam grad. Pod Rimljana njegov je napredak opadao i usput se mijenjao i ugled knjižnice, knjižničari su postajali sve nepoznatiji, učenjaci manje cijenjeni i znani i na kraju se pridjev „aleksandrijski“ pretvorio u metonom više za korektno prakticiranje već postojećih znanja nego za stvaranje novih. Svaka je knjižnica (a pogotovo drevne) živući organizam u kojem se znanje sustavno pretapa i povezuje u zajedničkom djelovanju i kao posljedica toga one umiru bez preduvišnjaja... ili se možda jednostavno potroše. Aleksandrijska knjižnica počela je nestajati kad se zajednica učenjaka koji su se njome koristili raspala. Iako je u ljudskom karakteru ponekad teško odustati od „zamišljenih neprijatelja“, u ovom slučaju moramo se prikloniti razmišljanju da je nestanak ove Knjižnice zapravo neizbjegna posljedica kraja interesa koji ju je inicirao i održavao.

Što se može zaključiti iz njene sudbine:

Prvo – nevjerojatna želja i potreba za sakupljanjem sveg dostupnog znanja napravila je ogromnu razliku između nje i ostalih knjižnica staroga vijeka.

Drugo – ironično je, ali stvaranje kozmopolitske zbirke kao što je bila zbirka Aleksandrijske knjižnice može imati i negativan ishod - ako se svjetsko znanje

25 <http://bede.org.uk/library.htm> (citirano 11.03.2013.)

26 Levy, J. Nav. dj. Str. 47.

ograniči na samo nekoliko knjižnica (ili u ovom slučaju – jednu), njihovo uništenje može imati katastrofalne posljedice.

Treće – kako su nestali razlozi njenog postanka tako je nestala i potreba za takvom knjižnicom (knjižnice se razvijaju paralelno s potrebama društva – kad nema potrebe, nema ni knjižnice)

Doprinos aleksandrijske knjižnice knjižničarstvu

Što se tiče doprinosa Aleksandrijske knjižnice razvoju knjižnica i knjižničarstva, oni su brojni i do sada već spominjani, ali potrebno je još jednom naglasiti:

- nastanak prototipa kataloga i bibliografije – podaci o fondu vremenom su postali dostupni po cijelom helenističkom svijetu
- povećane komunikacijske mogućnosti i komunikacijske učinkovitosti
- korisničko profiliranje
- utvrđivanje temelje i kriterija za nabavu građe sukladno potrebama
- prototip i gradskih i nacionalnih knjižnica
- I šesti doprinos, ne toliko važan za razvoj knjižnica i knjižničarstva kao znanosti, ali svakako jedan od najvažnijih za razvoj zapadne književnosti i kulture je taj što je Aleksandrijska knjižnica bila središte helenističke književnosti i književnog života i mnogi drevni tekstovi su uspjeli preživjeti do današnjeg dana samo iz jednog jedinog razloga: prikupljeni su, očuvani, pohranjeni i prepisivani u toj knjižnici. Po nekim procjenama oko osamdeset posto našeg kulturno-književnog nasljeđa možemo zahvaliti Aleksandrijskoj knjižnici.

Zaključak

Aleksandrov san i danas ima

snažan utjecaj za zapadnu kulturu, politiku, religiju i umjetnost. Priča Aleksandrijske knjižnice je priča o naprednom, djelotvornom i podržavanom knjižničarstvu i ogledni je primjer odnosa knjižnice i društva. Društvo je to koje stvara potrebe za nastankom pa i nestankom knjižnica. Koliko god ono stvaralo potrebu za razvojem i funkcioniranjem jedne takve ustanove, toliko promjene koje se odvijaju unutar i oko njega na određeni način poništavaju tu potrebu i dovode do propasti knjižnica kakve danas znamo. Da slučajno nije nestala, da je preživjela još koje stoljeće ili da je u nekoj paralelnoj stvarnosti živa i danas... možemo li zamisliti kakav bi bio svijet koji je baštinio to znanje?

Svi ovi postojani mitovi o Aleksandrijskoj knjižnici između ostalog nas uče tome da svaka knjižnica mora nametnuti vlastita ograničenja ili, u suprotnom, biti spremna i odrediti vlastitu smrt... a ovaj čudovišni vid aleksandrijskog mita izradio je mnoge poučne priče: naša želja za posjedovanjem svog dostupnog znanja nije nova, oduvijek smo željeli pamtitи više i vjerujem da ćemo nastaviti plesiti mreže u koje bi uhvatili riječi a sve s namom da će se u njoj, u samoj količini prikupljenih rečenica, knjizi ili ekranu, naći neki glas, izraz, misao koji će imati težinu odgovora. Zahvaljujući Internetu san prvih Ptolomejevića gotovo je postao stvarnost jer nam se sada čini da je sve znanje svijeta tamo i treperi iza zavodljivog ekrana.

Danas knjigu prihvaćamo kao nešto dano, a čitanje kao razonodu kojoj nedostaje efikasnosti i koje rijetko doprinosi općem dobru... ono nam je samo sporedna aktivnost, a knjižnice kao riznice sjećanja i iskustva više ne vidimo kao živa bića nego kao skladишta koja smetaju jer nam ne mogu ponuditi „stvarni“ svijet nego samo njegovu proizvoljnu sliku i mogućnost iskustva o nečemu što predosjećamo ili pretpostavljamo, kao i sjećanje na sve to.

Prije dosta godina u jednom sam romanu pročitala izreku „ako priča počinje nalaženjem, onda se mora okončati traganjem... i da priča o bilo kojoj knjižnici započinje pronalaženjem. Ali ako se mora završiti traganjem pitanje je – traganjem za čim? Otkrivenjem? Razumijevanjem? Znanjem? Prosvjetljenjem?... Sve to na neki tajanstveni način posjedujemo. Za čim onda tragamo u tim našim ustrajnim knjižnicama?

Za utjehom, možda. Možda samo za utjehom.

Literatura

Knjige:

- Casson, Lionel. Biblioteka starog sveda. Beograd : Clio, 2004.
- Jurić, Šime. Pregled povijesti knjižnica. Zagreb : Kultura, 1956.
- Levy, Joel. Izgubljene povijesti. Zagreb : Naklada Ljekavak, 2006.
- Newth, Eirik. Lov na istinu. Zagreb : SysPrint, 2001.
- Stipanov, Josip. Knjižnice i društvo. Zagreb : Školska knjiga, 2010.
- Stipčević, Aleksandar. Povijest knjige : Matica hrvatska, 2006.
- Šobota, Goran. Aleksandrijska knjižnica i njeno uništenje : diplomski rad. Zagreb : G. Šobota, 2015.

Zbornici radova:

- 1. El-Abbad, Mostafa; Omnia Mounir Fathallah (eds.). What happened to the ancient Library of Alexandria? Boston : Brill, 2008.
- 2. MacLeod, Roy (ed.). The library of Alexandria : centre of the learning the ancient world. London ; New York : I.B.Tauris & Co., 2010.

Mrežni izvori:

- bede.org.uk/library.htm <citirano 11.03.2013.>
- Berti, Monica; Virgilio Costa. The an-

cient Library of Alexandria : a model for classical scholarship in the age of million book libraries <citirano 06.03.2013.> Dostupno na: http://www.perseus.tufts.edu/publications/Berti-Costa_Alexandria_Kentucky.pdf

- Franz, Gerald. The ancient Library of Alexandria : embracinh the excellent, avoiding its fate. Str. 1. <citirano 06.03.2013.> Dostupno na: http://www.ala.org/acrl/sites/ala.org.acrl/files/content/conferences/confsand-preconfs/national/2011/papers/ancient_library.pdf
- http://www.islamska-zajednica.hr/pisani_materijali/aleksandrijska_knjiznica.pdf <citirano 11.03.2013.>

Časopisi:

- 1. Bagnall, Roger S. Alexandria : library od dreams <citirano 11.03.2013.> // Proceedings of the American Philosophical Society 146, (2002). Dostupno na: http://www.amphilsoc.org/sites/default/files/403_0.pdf

Izvori slika:

- <http://www.rtvslo.si/kultura/drugo/v-pepel-preobrazeni-kulturni-spomeniki/156045> <citirano 21.09.2016.>
- <http://citajme.com/knjiznica-u-aleksandriji-zbog-koje-smo-svi-plakali/> <citirano 21.09.2016.>

Istraživanje imidža Zdravka Mamića među građanima grada Osijeka

Sara Goll, Veronika Kranjčević, Katarina Petković

Sažetak

Osnovni cilj rada bio je istražiti koliki je stupanj upoznatosti, prepoznavljivosti, a onda i samog profila i osobnog imidža Zdravka Mamića, nogometnog dužnosnika i izvršnog dopredsjednika NK Dinamo, među građanima grada Osijeka. Obzirom na njegovu funkciju i javnu ulogu te čestu prisutnost u medijima osobni se imidž promatrao između ostalog i kroz njegovu komunikacijsku aktivnost, a iz perspektive Rojekove klasifikacije slavnih osoba. Naglasak rada je na mišljenjima i stavovima građana grada Osijeka. Koristene istraživačke metode u ovom radu su fokus grupa, kao kvalitativna i online anketa, kao kvantitativna metoda istraživanja. Ovaj rad, u svojoj suštini, izdvaja i razmatra dimenzije imidža Zdravka Mamića te utjecaj imidža u današnjem društvu uopće. Rad je koncipiran od dvije cjeline. Naime, u prvom dijelu rada ukratko je opisana svrha našeg istraživanja, teorijski okvir te metode koje smo koristili kako bi došli do željenih rezultata. U drugoj cjelini nalazi se pregled odabranih postupaka te rezultati i zaključci provedenih istraživačkih metoda. Na kraju je dan osvrt na istraživački rad u cjelini, tj. zaključak o stvorenom imidžu celebrity-ja kao što je Zdravko Mamić.

Uvod

U okviru nastave iz kolegija Istraživanje u odnosima s javnošću koji se sluša na II. godini studija Kulturologije, Sveučilišta J.J. Strossmayera u Osijeku proveden je projekt pod nazivom "Istraživanje imidža Zdravka Mamića među građanima Osijeka". Cilj ovog našeg grupnog rada bio je istražiti postojeći

osobni imidž Zdravka Mamića, kako bi utvrdili kakva je njegova komunikacijska aktivnost prema javnosti, kakav skup percepcija, očekivanja i vrijednosti javnost ima na spomenutu osobu. Istraživačke metode koje smo koristili su fokus grupa i online anketa.

Ovaj seminarski rad koncipiran je u dvije cjeline: teorijski i praktični dio. U prvom ćemo dijelu definirati pojmove kao što su imidž, osobni imidž, identitet, celebrity, istraživačke metode koje smo koristili i korake u istraživanju, a u drugom dijelu ćemo prikazati tijek našeg istraživanja od provođenja fokus grupe i utvrđivanja dimenzija imidža, preko provedbe ankete i obrade rezultata sve do izrade izvještaja i zaključka. Pozitivan osobni imidž nesumnjivo je jedan od osnovnih faktora poslovne uspješnosti pa ćemo stoga na početku definirati što je to uopće imidž i koji su njegovi elementi. Nakon toga ćemo pokušati objasniti zašto je istraživanje važno u odnosima s javnošću te ćemo prikazati istraživačke metode koje smo koristili u našem istraživanju, a to su fokus grupa i online anketa. Na samom kraju ćemo sumirati cijeli rad u nekoliko rečenica. Iznijet ćemo ponovno bitne teze koje se provlače kroz cijeli istraživački rad te donijeti zaključak o osobnom imidžu Zdravka Mamića te prijedlog za buduće usmjeravanje imidža istog.

O predmetu istraživanja – teorijski okvir

Svako istraživanje polazi od teorijskih okvira, stoga je potrebno definirati sve elemente koje istražujemo, a to su: imidž, osobni imidž, identitet, celebrity, odnosi s javnošću, Zdravko Mamić. Ri-ječ imidž potječe od latinske riječi imago

(slika, lik, prilika, odraz, ukupnost vanjskoga dojma koji netko izgledom, odrjevanjem, ponašanjem ostavlja ili nastoji ostaviti). Imidž ima trijadnu strukturu: Poznatost kao najneposrednija posljedica prisustva objekta imidža izražava društvenu relevantnost objektove egzistencije i sposobnost samoprezentacije, proizvođenja publiciteta, izazivanja javne pažnje. Reputacija izražava kvalitetu emocionalnog, vrijednosnog i voljnog odaziva javnosti na konkretni objekt imidža - na poruke koje on o sebi, šalje u okruženje. Svaki objekt imidža može imati pozitivnu ili negativnu reputaciju, može biti na dobrom ili lošem glasu u javnosti. Profil predstavlja specifične osobine objekta imidža. To su doživljaji pojedinačnih elemenata iz nomenklature identiteta na osnovu kojih smo u stanju odgovoriti na pitanje: kakav je netko? (Tench i Yeomans, 2009: 270). Prema Kotleru (1994: 714) imidž je zapravo skup vjerovanja, ideja i dojmova neke osobe o izvjesnom predmetu. Također, imidž je difuzan: različite grupe doživljavaju osobu ili organizaciju na različite načine, ovisno o vlastitom iskustvu i vrijeđenosnom sustavu stvaraju svoj imidž o toj osobi ili organizaciji (Pende, 2008: 136). Imidž je podložan mnogobrojnim utjecajima i nastaje prilično kompleksno. Na njega utječu ranija iskustva, predrasude, stereotipi i sl. i upravo zbog toga često dolazi do stvaranja sasvim pogrešnog imidža nekog subjekta (Skoko, 2006: 50).

Osobni imidž je kombinacija naših unutarnjih i vanjskih kvaliteta. Istraživanja su pokazala da je imidž drugi faktor u ocjenjivanju, odmah iza stručnosti (Žena. hr, 2011). U današnje doba sveopće užurbanosti i površnosti u kojem dominiraju vizualni mediji – mi smo poruka! Stoga je važno odrediti kakva – pozitivna ili negativna. Postoje naime četiri osnovna dijela osobnoga imidža, a to su: aktualni osobni imidž koji govori o tome tko sam zapravo ja; idealni osobni imidž ili ono što bih

želio biti; privatni osobni imidž odnosi se na ono što jesam; socijalni (javni) osobni imidž stvarni je ili željeni doživljaj nas samih od drugih ljudi. Budući da je osobni imidž socijalni produkt, on ne bi ni postojao da nema drugih ljudi, odnosno bez njih se ne bi mogao formirati (Buljan Šiber, 2005: 458-462).

Pojam identiteta (lat. *identitas* = karakteristična jedinica) odnosi se na individualnu karakteristiku odnosno osobinu po kojoj je predmet ili osoba prepoznatljiva ili znana. Sociološki pojam identiteta nastaje u opreci prema shvaćanju identiteta kao »individualne karakteristike«. Nasuprot tome, sociološka konceptualizacija identiteta polazi od toga da se individualni identitet razvija uvijek u interakciji s drugima, drugim riječima u interakciji »Ja« sa »društvom«. Tako Ch. Horton Cooley uvodi pojam »zrcalnoga Ja« da bi opisao proces kojim se razvija naše Ja. Osnovna je Cooleyjeva teza da tokom interakcije ljudi služe jedni drugima kao zrcala. Kako vidimo sebe, ovisi o tome kakvu poruku nam drugi reflektiraju o tome kakvi smo u njihovim očima. G. H. Mead razlikuje dva aspekta identiteta: Mind tj. unutrašnju svijest i Self tj. svijest o vlastitom Ja (Sekulić, 2010).

Pojam celebrityja podrazumijeva poznatu osobu koja izaziva veliku pažnju u javnosti i medijima. Da bi uspio, kult celebrityja zahtijeva interes ne samo javnosti, nego i masovnih medija. Moderno korištenje pojma celebrity datira od 50-ih godina 19. stoljeća, iz razdoblja „Grafičke revolucije“, odnosno pojavе medija. Celebrityji su danas postali globalna kulturna industrija koja za podmazivanje kola bogatstva i slave koristi vlastite medije vlastite „odnose s javnošću“. Projek klasificira celebrityje na:

- One koji su naslijedili taj status – posljedica krvnih veza ili nasljedstva, na primjer, kod članova kraljevskih obitelji, političara ili poslovnih ljudi (npr. britanski prinčevi William i Harry).

- One koji su ostvarili taj status – rezultat izvrsnosti u poljima kao što su gluma, sport, umjetnost, književnost ili biznis (npr. Andy Warhol, Bob Dylan).
- One kojima je pripisan taj status – rezultat je stalno prisutnosti u medijima, uslijed koje osobe postaju poznate po tome što su poznate (npr. Paris Hilton).
- Celetoide – oni koji dobivaju medijsku pažnju zbog skandala, reality showova i sl. Njihov je status kratkotrajan i za održavanje profila celebrityja moraju stvarati i reproducirati drame (npr. Courtney Love).
- Celeaktore – izmišljeni likovi koji dobivaju medijsku pažnju i postaju kulturne referentne točke (npr. Trnoružica, James Bond, Superman).

Zdravko Mamić kao predmet našeg istraživanja je naime, nogometni dužnosnik i izvršni dopredsjednik NK Dinamo. Rođen je 16. srpnja 1959. u Bjelovaru, a podrijetlom je iz sela Zidine kraj Tomislavgrada. Mamić je bio junior Dinama, nakon čega u nogometu ostaje kao dužnosnik. Glavni je direktor Dinama od 1992. do 1994. Direktorom NK Osijek postaje 1995., a član Izvršnog odbora NK Dinama postaje 2000. godine te je od 2003. godine izvršni dopredsjednik. U njegovom mandatu Dinamo osvaja devet prvenstava, a osam je puta osvajao i hrvatski kup. Poznat je po svom vulgarnom vokabularu, izvođenju striptiza u javnosti, prijetnji novinarima te sukobima s puno ljudi. No istodobno je nevjerljivo domišljat, sposoban, duhovit i nenadmašan u zgrtanju novca na nogometnim transferima. Nadalje, njegove tiskovne konferencije pretvaraju se u verbalno bojište nakon čega vrlo često gubi sudske sporove protiv novinara i mora im platiti odštetu za nanesene duševne boli zbog javno izrečenih uvreda. Zdravka Mamića smatraju gospodarom hrvatskog nogometa koji ne drma samo Dinamo, nego cijelim HNL-om, HNS-om, suđačkom organizacijom i reprezentacijom

(Večernji.hr, Biografije).

Zdravko Mamić kao celebrity?

Zdravka Mamića kao hrvatskog celebrityja definira njegovo skandalozno ponašanje. Njegov vokabular je vulgaran, izvodi striptiz u javnosti, prijeti novinarima, u sukobu je sa nogometnim trenerima, ali i drugim ljudima. Nedavno je podignuta i optužnica protiv njega tereteći ga za javno poticanje nasilja i mržnje te je trenutno pod istragom zbog utaje poreza, davanja mita i drugih nezakonitih radnji. Na temelju prethodne teorije o podjeli celebrityja smatramo da bi Zdravko Mamić pripadao kategoriji Celetoida, tj. onim osobama koje dobivaju medijsku pažnju zbog skandala koje rade te čiji je status kratkotrajan i za čije održavanje moraju neprestano stvarati i reproducirati drame. Mi kroz ovaj rad zapravo istražujemo socijalni (javni) imidž Zdravka Mamića, tj. njegov stvarni imidž u javnosti.

Metode istraživanja

Istraživanja predstavljaju integralni dio procesa planiranja odnosa s javnošću. Bez istraživanja je teško odrediti komunikacijske ciljeve, identificirati javnosti ili razviti poruke (Tench i Yeomans, 2009: 222). Mjerjenje imidža je bitno za definiranje, provođenje i mjerjenje učinkovitosti svih komunikacijskih aktivnosti osobe kojima se ta osoba u javnosti želi (re)pozicionirati na točno određen način. Proces mjerjenja imidža sastoji se od dva temeljna koraka. Prvi je kvalitativno istraživanje (dubinski intervju, fokus grupe) u ciljnim javnostima kojima određujemo elemente imidža koje ciljne skupine povezuju sa osobinama osobe. Drugi je kvantitativno mjerjenje imidža (anketa i analiza sadržaja) kojim određujemo koje elemente imidža toj osobi pripisuju ciljne skupine (Spem, 2016). Metode koje smo mi koristili u istraživanju su fokus grupe i anketa. Fokus grupe predstavljaju skupine ljudi koje

pod vodstvom moderatora raspravljaju o određenoj temi, a cilj je doći do kvalitativnih podataka. Obično se sastoje od 6 do 10 ljudi, a traju oko 1,5 do 2 sata. Grupe se obično sastoje od sličnih ispitanika i od pojedinaca koji se otprije ne poznaju. Moderator vodi ispitanike kroz diskusiju, brine o tome da se pokriju sve važne teme, omogućuje svim članovima grupe da iznesu svoja mišljenja te potiče na dodatnu razradu iznesenih stavova. Fokus grupe obično se audiovizualno snimaju te se snimke kasnije analiziraju pomoću analize sadržaja i ankete. Fokus grupe omogućuju uvid u razloge i motivacije, daju spoznaje o pojavama koje su potpuno nepoznate ili su nastupile neočekivano, zahtijevaju posebno kvalificirane istraživače, mnogo vremena i materijalnih sredstava. Nedostatak ove metode činjenica da grupama može početi dominirati samoproglašeni vođa koji monopolizira konverzaciju (Šundalić i Pavić, 2013: 199-202).

Rezultati i interpretacija fokus grupe

Naša provedena fokus grupa sastojala se od 11 ispitanika - studenata različitog spola, istog smjera studiranja i bliske starosne dobi. Fokus grupe trajala je 15 minuta. Moderator je vodio diskusiju i vodio računa da svim ispitanicima omogući iznošenje mišljenja. Organizatori fokus grupe bilježili su verbalnu i neverbalnu komunikaciju sudionika fokus grupe, kao i pojedine odgovore. Po završetku fokus grupe, organizatori su saželi odgovore i definirali osnovne elemente koji su po njima najznačajniji za istraživanje imidža i identiteta Zdravka Mamića. Nakon toga, organizatori su uočili one podatke koji se ponavljaju i zajednički definirali dimenzije imidža. Rezultati su nam dali ključna obilježja imidža ili dimenzije osobnog imidža Zdravka Mamića koje su nam poslužile za formiranje anketnog upitnika. Fokus grupu započeli smo sa općenitim pitan-

jima kao što su: "Pratite li nogomet? Ako da, u kojoj mjeri? Znate li tko je Zdravko Mamić i koja vam je prva asocijacija na njega?", a zatim smo prešli na specifična pitanja kao na primjer: „Prema vašem mišljenju kako je Zdravko Mamić prikazan u medijima? Mislite li da mediji iskrivljaju sliku o Zdravku Mamiću? Mislite li da je Zdravko Mamić pod zaštitom HDZ-a?“.

Sudionici su u diskusiji naveли kako prate nogomet te kako su njihove asocijacije na Zdravka Mamića prilično negativne – kriminal, korupcija, krađa. Sudionici smatraju kako je sustav vrijednosti koji je Zdravka Mamića doveo na njegovu poziciju potpuno pogrešan. Smatraju da Zdravko Mamić nije napravio ništa pozitivno što se tiče nogometa u Hrvatskoj, nego da ga je dapače unazadio. Ono što Zdravka Mamića ističe među ostalim osobama u hrvatskom nogometu, smatraju javnim nastupom. Naglašavaju kako je Mamić u medijima prikazan kao nedodirljiv te kako za određene medije (sportske novosti, Jutarnji list) postoje indicije da ih Zdravko Mamić potplaćuje. Smatraju kako su Mamića upravo popularizirale njegove kontroverzne izjave što potvrđuje i velik broj pregleda njegovih nastupa na Youtube-u, kao i Facebook stranica posvećena njegovima izjavama. Nadalje, zaključak sudionika je da Mamićevi skandali ugrožavaju imidž Dinama te da sve radi u svoju korist. Što se tiče povezanosti Zdravka Mamića i HDZ-a sudionici smatraju kako je zaista Zdravko Mamić pod zaštitom stranke, uvijek je viđen na njihovim kampanjama, a Dinamo je čak na dresovima imao natpis HDZ U SRCU. Što se tiče njihovog viđenja Zdravka Mamića kao celebrityja, smatraju da je slavan zato što je medijski popraćen i trudi se biti u svim medijima. Zaključujemo kako su neke od dimenzija imidža: javni nastup, komunikacijske sposobnosti (izjave i verbalizacija), stručnost, politička opredjeljenost.

Anketa

Anketna istraživanja odnose se na postavljanje unaprijed određenog broja pitanja ispitanicima preko anketnog upitnika, a služe za procjenu vrijednosti, stavova, ponašanja, mišljenja neke populacije. Postoje nekoliko tipova anketa: anketa licem u lice, telefonska anketa, anketa poštom i online anketa. Tip ankete koju smo mi koristili je online anketa. Ta vrsta ankete zahtijeva web stranice i e-mail adrese, jeftina je, praktična za ispitanike i anonimna, a nedostatci su joj što nema kontrole s kim se stupilo u kontakt, nereprezentativna je i stopa odgovora je niska (Šundalić i Pavić, 2013: 199-202). Anketa dovodi do usporedivih rezultata koje je moguće generalizirati, mogu je provoditi manje iskusni istraživači, klijenti ju bolje prihvataju, no može otkriti samo ono što se nudi u pripremljenim pitanjima ili kategorijama, odvesti ispitanike u nebitnom smjeru i ne omogućuje dublju analizu razlika (Tench i Yeomans, 2009: 231). Naša online anketa sastojala se od dva tipa pitanja, demografskih kao što su (spol, dob, stupanj obrazovanja) i specifičnih pitanja vezanih uz temu. Pitanja su pokrivala sljedeća područja: reputacija, profil i poznatost Zdravka Mamića, njegov odnos sa medijima, njegov rad u nogometnom klubu Dinamo, njegova povezanost sa HDZ-om te njegovo kriminalno djelovanje i optužbe protiv njega.

Kvantitativni elementi za istraživanje imidža i stavova koje smo koristili su sljedeći:

1. Semantički diferencijal (predmet istraživanja se definira u granicama više značenjski suprostavljenih pojmove – polariteta)

- Specifični elementi imidža koji se pretvaraju u bipolarne ocjene pomoću 3 skale: skala procjene svojstva dobro – loše, skala inteziteta dimenzije jako

– slabo, skala inteziteta aktivnosti aktivno - pasivno

2. Likertova skala (ispituje se slaganje ili neslaganje s tvrdnjama o predmetu; tvrdnje koje se testiraju trebaju pokriti sva relevantna obilježja predmeta istraživanja)

- Označite koliko se slažete sa tvrdnjom „Zdravko Mamić najutjecajnija je osoba “nogometnog Balkana”? (uopće se ne slažem, uglavnom se ne slažem, neutralno, uglavnom se slažem, potpuno se slažem)

3. Element imidža – poznatost. Za svaki konkretni objekt ili temu se postavlja pitanje

- Jeste li ste čuli za Zdravka Mamića ili Poznajete li Zdravka Mamića? Odgovori: Nikada nisam čuo, jedva čuo, do nekle poznajem, prilično poznajem, poznajem vrlo dobro.

4. Element imidža – reputacija. Za sve koji su se na prethodnom odgovoru izjasnili s da (donekle, prilično i vrlo dobro poznaju) postavlja se pitanje vezano za reputaciju.

- Kakvo mišljenje imate o Zdravku Mamiću? Odgovori se kreiraju na principu Likertove skale (vrlo nepovoljno, prilično nepovoljno, neodređeno, prilično povoljno, vrlo povoljno).

5. Element imidža – profil. Što na ljudi ostavlja poseban povoljan ili nepovoljan utjecaj?

- Što mislite koje od navedenih asocijacija, odražavaju vašu predodžbu o Zdravku Mamiću ? (kriminal, NK Dinamo, kontroverzne izjave).

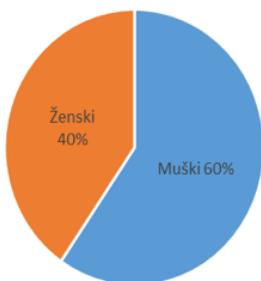
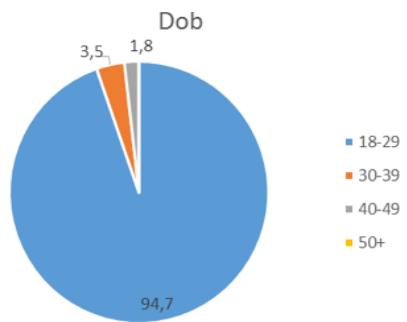
Uzorak se može definirati kao dio populacije na kojoj se provodi is-

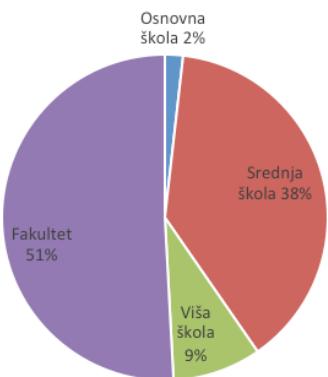
traživanje, odnosno kao podskup cijele populacije. Uzorak je mali dio nečega, namijenjen da pokaže osobine, kvalitetu i prirodu cjeline. Primarna istraživanja se provode na uzorcima jer je neracionalno i skupo, a nekad i nemoguće istraživanjem pokriti cijelu populaciju. Stoga istraživač mora definirati uzorak na kojem će biti provedeno istraživanje. Važna pitanja koja se odnose na kreiranje uzorka su: populacija, način biranja uzorka i veličina uzorka. Populacija je grupa iz koje se bira uzorak. Uključuje sve ljudе čija su mišljenja, stavovi, ponašanja, preferencije od važnosti za anketara. Nakon određivanja populacije, moramo napraviti reprezentativan uzorak, a za to koristimo uzorak baziran na vjerojatnosti. U suprotnom se koristi neki od uzoraka koji nisu bazirani na vjerojatnosti. Uzorak baziran na vjerojatnosti je uzorak u kojem svaki element populacije ima poznatu statističku mogućnost da bude odabran u uzorak. Jedan od tipova uzoraka baziranih na vjerojatnosti je slučajni uzorak. Uzorak koji nije baziran na vjerojatnosti je uzorak u kome vjerojatnost odabira svake jedinice u uzorak nije poznata. Jedan od najčešće korištenih uzoraka koji nisu bazirani na vjerojatnosti su prikladni uzorci kao npr. prijatelji, obitelj (Kotler, 2001: 122). Uzorkovanje predstavlja proces odabira reprezentativnog dijela cijele populacije te je sastavni dio istraživačke metodologije. Naš uzorak jest 57 osoba, građani Osijeka. Ispitanici su neslučajan uzorak budući da je riječ o online anketi koju su ispunjavali osobe svojevoljno. Također važno je naglasiti da naš uzorak nije reprezentativan, obzirom da je riječ o studentskom radu na kojem smo učili primjenjivati istraživačke metode. Nereprezentativnost uzorka nam je ujedno i jedno od ograničenja rada.

Rezultati istraživanja

Spol

GRAF 1. Spolna segmentacija**GRAF 2.** Dobna segmentacija

Stupanj obrazovanja

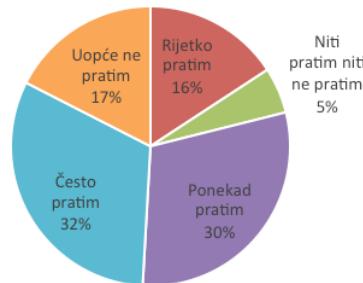
GRAF 3. Obrazovna segmentacija

Kao što nam ovi demografski podaci pokazuju, spolna segmentacija naših ispitanika iznosi 59,6% osoba muškog spola i 40,4% osoba ženskog spola. Prema tome, možemo zaključiti

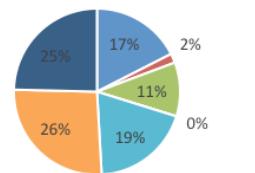
da je muški spol više zainteresiran za nogomet. Čak 94,7% ispitanika je u dobi od 18 do 28 godina, dok je samo 3,5% ispitanika u dobi od 30 do 39 te samo 1,8% u dobi od 40 do 49. Iz ovoga možemo zaključiti da je najviše mlađih osoba zainteresirano za nogomet i sport općenito. Iz stupnja obrazovanja možemo primjetiti kako 50,9% ispitanika trenutno studira, njih 38,6% završilo je srednju školu, 8,8% završilo je višu školu, dok je samo 1,8% završilo osnovnu školu.

Pratite li nogomet?

GRAF 4. Učestalost praćenja nogometa

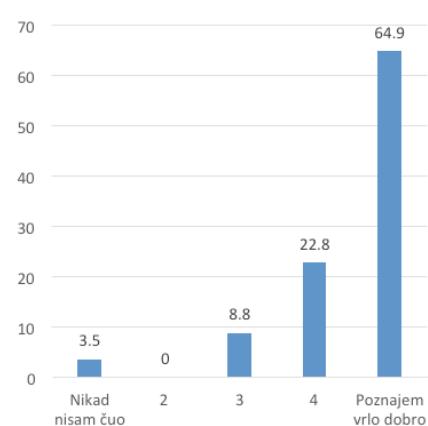
Razlozi praćenja nogometa?

GRAF 5. Razlozi praćenja nogometa

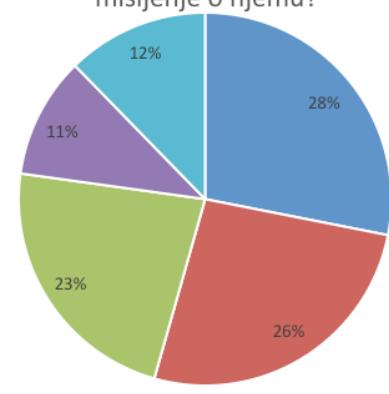
Skala intenziteta dimenzije jako – slabo pokazala nam je kako 31,6% ispitanika često prati nogomet, dok 17,5 % uopće ne prati nogomet. Razlozi praćenja nogometa su u 26,3% ljubav prema nogometu, zatim 17,5% iz zabave te 10,5% zbog pritiska društva. U pitanju o poznatosti Zdravka Mamića 64,9% ispitanika odgovorilo je da su upoznati

Jeste li čuli za Zdravka Mamića?

GRAF 6. Poznatost Zdravka Mamića

Ako da, kakvo je vaše mišljenje o njemu?

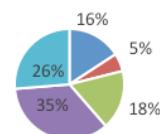

GRAF 7. Reputacija Zdravka Mamića

vrlo dobro s njim kao javnom osobom, dok je samo 3,5% odgovorilo kako nikad nije čulo za njega. U pitanju o reputaciji Zdravka Mamića 28,1% ispitanika odgovorilo je kako imaju vrlo nepovoljno mišljenje o njemu, 22,8% ima neodređeno mišljenje, a 12,3% ima vrlo povoljno mišljenje.

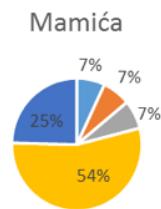
Kriminal je riječ koja me najviše asocira na Zdravka Mamića

- Uopće se ne slažem
- Uglavnom se ne slažem
- Niti se slažem niti se ne slažem
- Uglavnom se slažem
- U potpunosti se slažem

GRAF 8. Kriminal kao asocijacija

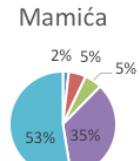
NK Dinamo je ono što me najviše asocira na Zdravka Mamića

- Uopće se ne slažem
- Uglavnom se ne slažem
- Niti se slažem niti se ne slažem
- Uglavnom se slažem
- U potpunosti se slažem

GRAF 9. NK Dinamo kao asocijacija

Kontroverzne izjave su ono što me najviše asocira na Zdravka Mamića

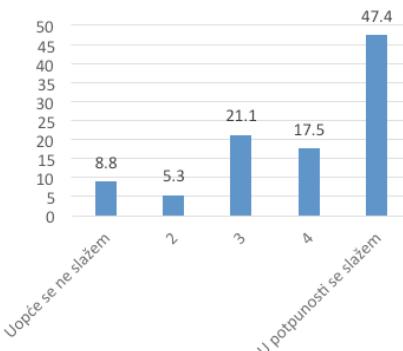

- Uopće se ne slažem
- Uglavnom se neslažem
- Niti se slažem niti se ne slažem
- Uglavnom se slažem
- U potpunosti se slažem

GRAF 10. Kontroverzne izjave kao asocijacija

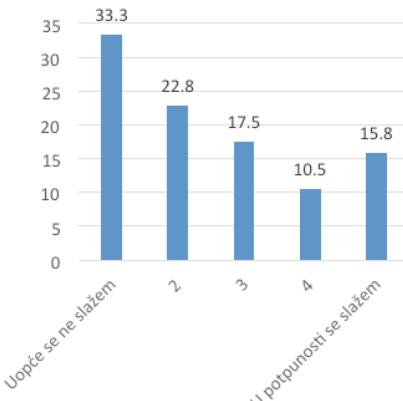
Sljedeći rezultati istraživanja pokazuju nam 3. element imidža, a to je profil. Upravo ove asocijacije pokazale su kakav je zapravo profil Zdravka Mamića. Njih čak 26,3% u potpunosti se slaže da je riječ kriminal prvo što ih asocira na Zdravka Mamića, 54,4% uglavnom se slaže da je nogometni klub Dinamo prva asocijacija koja im padne na pamet, dok se 52,6% u potpunosti slaže da su kontroverzne izjave na javnim nastupima upravo asocijacija koja im prvo padne na pamet pri spomen Zdravka Mamića. Možemo zaključiti kako je profil Zdravka Mamića zapravo negativan, jer su 2 od 3 asocijacije koje im prvo padnu na pamet upravo takve, negativne (kriminal i kontroverznost).

Zdravko Mamić je najutjecajnija osoba "nogometnog Balkana"

GRAF 11. Utjecaj Zdravka Mamića na

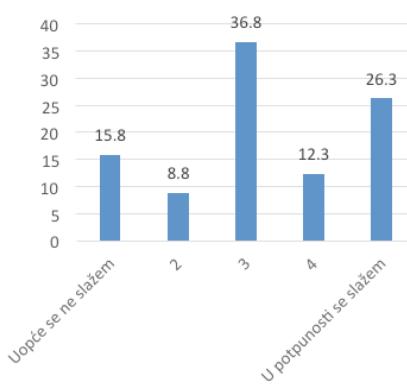
Mediji iskrivljaju sliku o Zdravku Mamiću

GRAF 11. Iskrivljena medijska slika

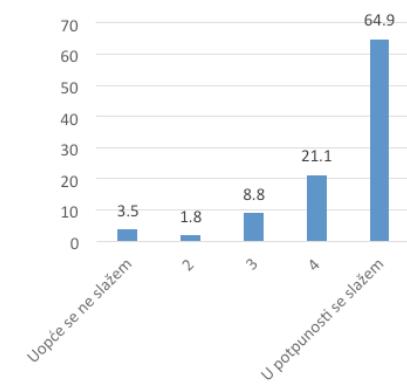

Zdravko Mamić ima velik utjecaj na medije zbog navodnog davanja mita

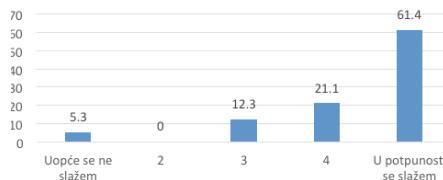
GRAF 13. Utjecaj na medije

Zdravka Mamića popularizirale su njegove kontroverzne izjave

GRAF 14. Popularnost zbog kontroverze

Zdravko Mamić uspijeva zainteresirati publiku

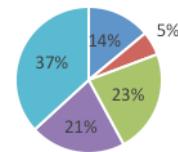

GRAF 15. Interesantnost Zdravka

U prikazanim grafovima možemo uočiti slaganje ili neslaganje s tvrdnjama o Zdravku Mamiću; ove tvrdnje pokrivaju sva relevantna obilježja predmeta istraživanja, kao što su odnos Zdravka Mamića sa nogometom, medijima, poli-

tikom te kriminalom. Sa tvrdnjom da je Zdravko Mamić najutjecajnija osoba nogometnog Balkana, čak 47,4% ispitanika potpuno se složilo, dok se 8,8% njih uopće ne slaže. Prema rezultatima vezanim uz odnos Zdravka Mamića sa medijima u Hrvatskoj zaključujemo da se 33,3% ispitanika uopće ne slaže sa tvrdnjom da mediji iskrivljaju sliku o Mamiću. U tvrdnji da Zdravko Mamić ima velik utjecaj na medije zbog navodnog davanja mita određenima, ispitanici su ostali neutralni sa 36,8%. Definitivno najznačajniji segment ovog odnosa sa medijima ispitanici smatraju upravo kontroverzne javne nastupe Zdravka Mamića i to čak njih 64,9%. Također zanimljivo je kako 61,4% njih smatra da upravo te kontroverzne izjave i nastupi su ono što čini Zdravka Mamića interesantnim publici.

Skandali Zdravka Mamića ugrožavaju imidž NK Dinamo

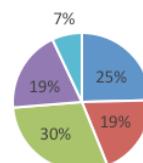
- Uopće se ne slažem
- Uglavnom se ne slažem
- Niti se slažem niti se ne slažem
- Uglavnom se slažem
- U potpunosti se slažem

GRAF 16. Skandali kao uzrok lošeg

Graf 18. Iskorištavanje NK Dinamo za osobnu korist Zdravka Mamića

Nadalje, 36,8% ispitanika smatra da upravo skandali Zdravka Mamića ugrožavaju imidž NK Dinamo, njih 14% se npr. uopće ne slaže s tom tvrdnjom i misle kako skandali ne mogu ugroziti imidž NK Dinamo. 29,8% ispitanika ostalo je neutralno na pitanje o radu Zdrav-

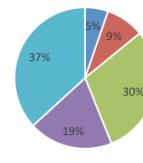
Zdravko Mamić radi u korist NK Dinamo

- Uopće se ne slažem
- Uglavnom se ne slažem
- Niti se slažem niti se ne slažem
- Uglavnom se slažem
- U potpunosti se slažem

GRAF 17. Stvarna korist Zdravka Mamića

Zdravku Mamiću NK Dinamo služi kao "bankomat"

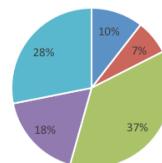

- Uopće se ne slažem
- Uglavnom se ne slažem
- Niti se slažem niti se ne slažem
- Uglavnom se slažem
- U potpunosti se slažem

GRAF 18. Iskorištavanje NK Dinamo za osobnu korist Zdravka Mamića

ka Mamića u korist NK Dinamo, dok se 24,6% uopće ne slaže sa navedenom tvrdnjom. Zato se njih 36,8% u potpunosti slaže da Zdravko Mamić radi upravo u svoju korist te da mu NK Dinamo služi kao „bankomat“.

Zdravko Mamić je pod zaštitom HDZ-a

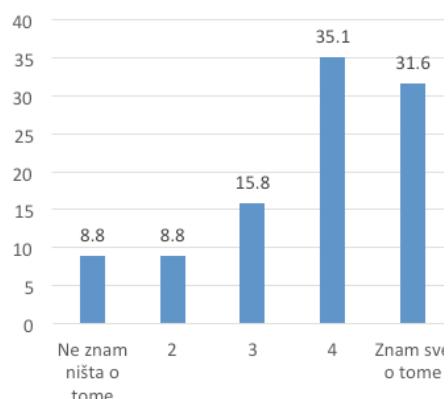
- Uopće se ne slažem
- Uglavnom se ne slažem
- Niti se slažem niti se ne slažem
- Uglavnom se slažem
- U potpunosti se slažem

GRAF 19. Povezanost Zdravka Mamića sa politikom

Odlučili smo ispitati i koliko je slaganje sa tvrdnjom da je Zdravko Mamić zapravo pod zaštitom HDZ-a. Rezultati su pokazali da je većina ispitanih neutralnog mišljenja i to njih 36,8%, dok se njih 28,1% u potpunosti slaže da je Mamić pod zaštitom HDZ-a.

Jeste li upoznati sa slučajem Mamić?

GRAF 20. Upoznatost sa slučajem Mamić

Ako ste upoznati, smatrajte li da će uhičenje Mamića imati utjecaja na NK Dinamo?

GRAF 21. Utjecaj na NK Dinamo nakon uhičenja Zdravka Mamića

GRAF 21. Utemeljenost optužbi protiv Zdravka Mamića

Naposljetku, u zadnja tri pitanja naše

ankete, fokusirali smo se na ispitivanje odnosa Zdravka Mamića sa kriminalom te saznali koliko ljudi je zapravo upoznato sa trenutnim slučajem Mamić. Rezultati su pokazali kako 35,1% ispitanih uglavnom zna o čemu je riječ, 31,6% je u potpunosti upoznato sa slučajem, dok 8,8% njih ne zna ništa o tome. Oni koji su upoznati, na idućem pitanju odgovorili su kako smatraju da će uhičenje Zdravka Mamića imati negativna utjecaj na Dinamo i to njih 29,8%, dok 24,6% njih smatra da to neće uopće imati utjecaja, 22,8% smatra naime da će uhičenje imati pozitivnog utjecaja na NK Dinamo. Na pitanje jesu li optužbe protiv Zdravka Mamića i njegove obitelji utemeljene, 43,9% ispitanih nema mišljenje o tome, njih 38,6% smatra da jesu utemeljene, dok 17,5% smatra da nisu utemeljene.

Zaključak

Živimo u svijetu hiperinflacije informacija i proizvoda. U sve većoj sličnosti marketinških poruka najveći potencijal za «brandiranje» je - čovjek. Da bi se u današnjem svijetu prodalo bilo proizvod, usluga, tvrtka, prvo treba «prodati» sebe. Kao što kaže kulturni marketinški autor Philip Kotler danas je sve marketing i marketing je sve. Osobni imidž nije ništa drugo do osobni marketing (Novak-Ištak, 2004). Razvojem osobnog imidža, osoba će biti u mogućnosti razvijati i širiti više poslovnih mogućnosti, a najveći izazov u stvaranju vlastitog brenda je znati kako se ponašati i projicirati povjerenje u različitim vrstama situacija i na različitim prigodama. Upravo kroz ovaj rad proučili smo što zapravo znači osobni imidž kroz primjer Zdravka Mamića. Rezultati ankete pokazali su kako je 64,9% ispitanih upoznato vrlo dobro s njim kao javnom osobom, pa možemo zaključiti kako je njegova poznatost velika. U smislu reputacije Zdravka Mamića 28,1% ispitanih ima vrlo nepovoljno mišljenje o njemu te je profil također uvelike negativan, upravo zbog činjenice da su ljudima asocijacije na njega negativne (kriminal, kontroverznost, skandal). Što se tiče odnosa Zdravka Mamića sa nogometom čak 47,4% ispitanih potpuno se složilo da je dotični najutjecajnija osoba nogometnog Balkana. Definitivno najznačajniji segment odnosa Zdravka Mamića sa medi-

jima ispitanici smatraju njegove kontroverzne javne nastupe te njih 61,4% smatra da su upravo ti nastupi ono što ga čini interesantnim publici. Spomenuti rezultati ukazuju na to da se preferencija celebrityja odvija u skladu s njihovim osobnim imidžom te kako Zdravko Mamić pripada upravo kategoriji Celetoida, tj. da ima zapravo loš osobni imidž, budući da se zasniva na skandalima, kontroverzi i kriminalu. Naravno skandal se prodaje, to je svima jasno, ali u njegovom slučaju previše je skandala, a premalo pozitivnog postupanja u području nogometna. Predlažemo da Zdravko Mamić poradi na svom osobnom imidžu jer prema našem mišljenju, svojim postupcima odašilje lošu sliku o hrvatskom nogometu. Trebao bi se više baviti svojom nogometnom karijerom i ulogom nogometnog dužnosnika, a manje raditi skandale i dolaziti u sukobe.

Literatura

- Biografija Zdravka Mamića, dostupno na: <http://www.vecernji.hr/biografije/zdravko-mamic-554> (3.1.2016.)
- Buljan Šiber, A. (2005): Važnost osobnog imidža u odlučivanju o marki proizvoda, Ekonomski pregled, 56 (7-8), str. 462, dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=15816 (3.1.2016.)
- Izgradnja vlastitog imidža, dostupno na: http://zena.hr/clanak/ostalo/izgradnja_vlastitog_imidza/4787 (3.1.2016.)
- Kotler, P. (2001): Upravljanje marketingom – analiza, planiranje, primjena i kontrola, Mate, Zagreb
- Mjerenje imidža, dostupno na: <http://www.spem.si/hrv/Aktivnosti/Istrazivanja/Mjerenje-imidza-/> (5.1.2016.)
- Novak Ištak, M. (2004): I tijelo govori, Večernji list, dostupno na: <http://www.vecernji.hr/i-tijelo-govori-801301> (3.1.2016.)
- Pende, H. (2008): Moć neetičkog poslovanja - organizacijska kultura u Hrvatskoj, Hrvatska sveučilišna naknada, Zagreb
- Sekulić, D. (2010): Pojam identiteta, Hrvatski nacionalni identitet u globalizirajućem svijetu, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 25, dostupno na: http://bib.irb.hr/datoteka/491779.Dusko_Sekulic_Pojam_identiteta.pdf (5.1.2016.)
- Skoko, B. (2006): Priručnik za razumevanje odnosa sa javnošću, Millenium promocija d.o.o. Zagreb
- Tench, Ralph; Yeomans, Liz (2009): Otkrivanje odnosa s javnošću, Hrvatska udruga za odnose s javnošću, Zagreb

fotografija: Roko Poljak

Prema umjetnosti

Mislav Bartoš

Nacićemo se

Usnuo sam pod kišom ptice,
Ona mi nježno dotiče lice.
U grmljavini me je samo strah ljudi
I njihovih beskonačno tupih
I nezainteresiranih glasova.
Oni su oni.
Ja sam ja.

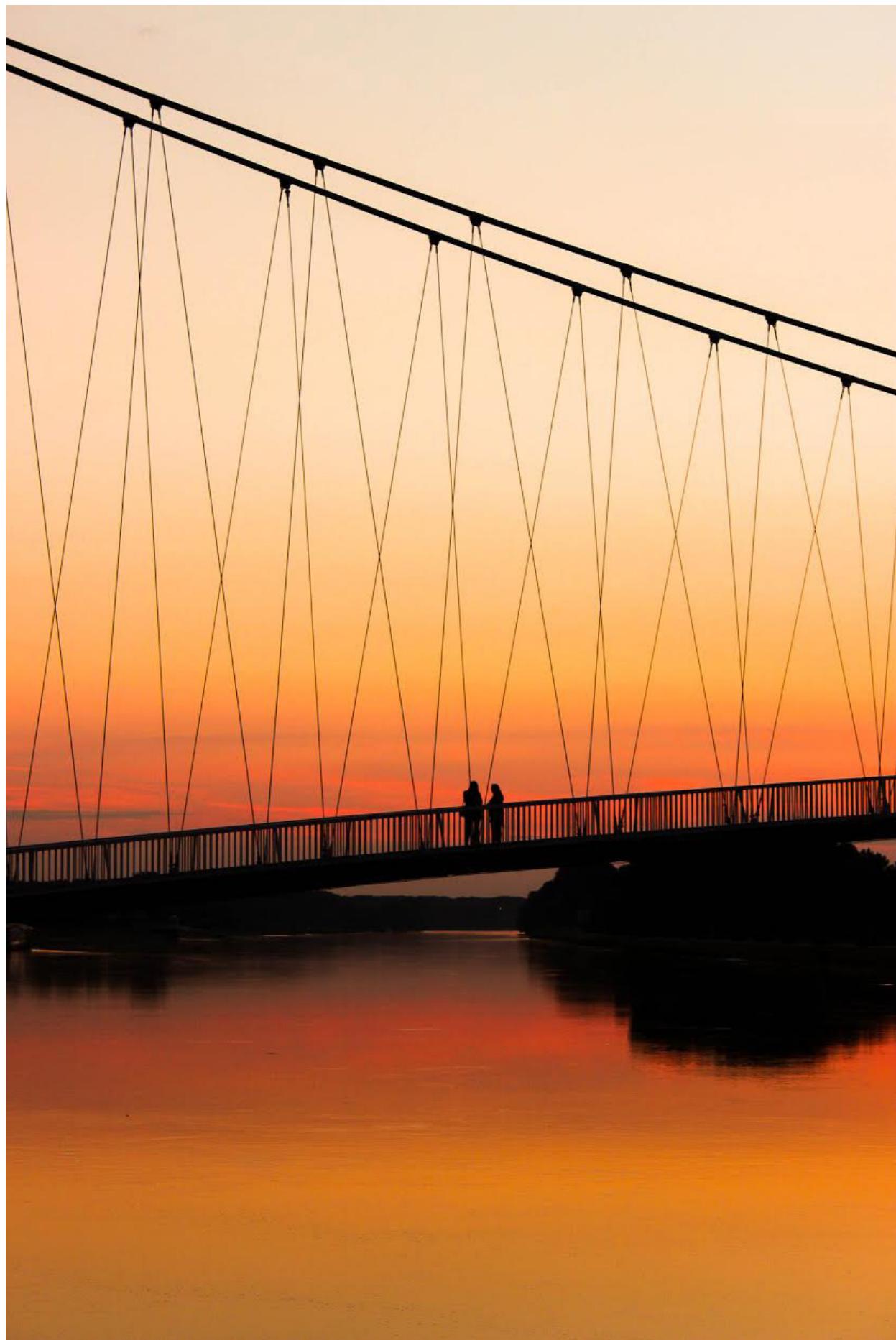
Usnuo sam pod kišom sretne ptice,
Ona sve više dodiruje moje lice.
U šumovima nabujalih krošanja
Tražim si izgubljene cipele na livadama
I shvaćam kako mi ne trebaju.
Oni su oni.
Ja gledam u nju.

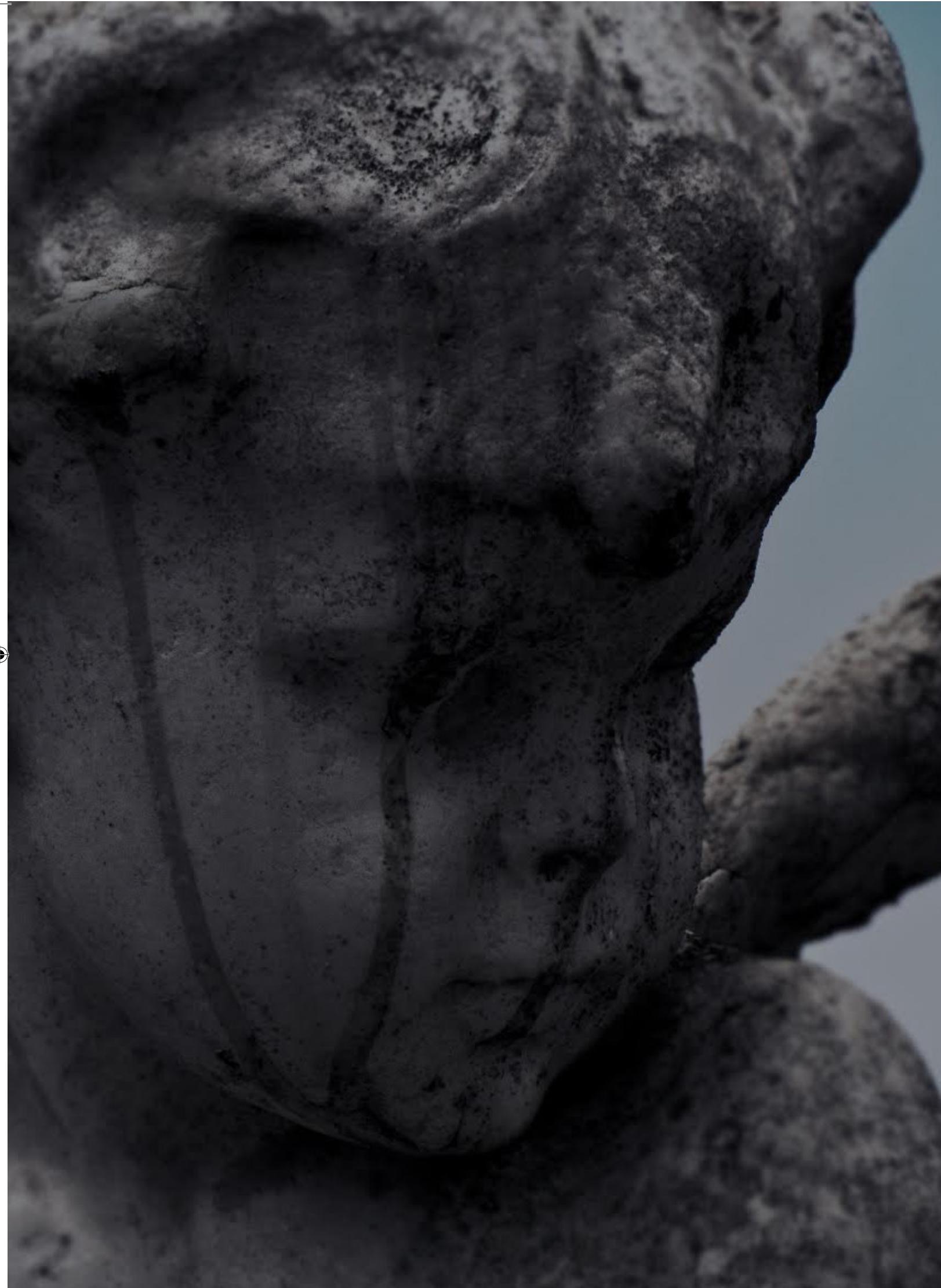
Usnuo sam rasplesane ptice,
Ona mi ljubi lice.
U prvim plesnim koracima
Sam uplašen i nesiguran.
Bivam sam i razigran.
Puštam joj svog zmaja
I dodirujemo visinu.
Ljudi su plitko i šute
U tihom ognju.
Ja gledam u nju.

Uskoro će jutro
Pa ćemo se obrnutog smjera,
Poput kazaljki na satu,
Ponovno susresti
U jednoj od mnogobrojnih šalica kave
S malo šećera i puno sreće.
Ljudi su ljudi.
Ja s njom ću dočekati i večer.

fotografija: Roko Poljak

Marijana Kaurin

Možda ako pogledaš s krajnjeg ruba spektra

Smeđa i žuta i crvena je ova jesen.
Boje nikada nije nedostajalo.
U predvečerja rana, s umiranjem lišća
umire vjera, umiru i snovi.

Spoznaja nemoći i spoznaja lutanja,
neželjene nove pridošlice.
Spopadaju sa svih strana
šarene spekture moje boje.

Krajnji rub ostaje netaknut,
na krajnjem rubu nalazi se istina.
Bez ikakvog smisla, bez imalo poleta
boja se platno, razdire ga sivilo.

Sve nestaje, nemoć ostaje.
Željeno bježi, neželjeno i dalje spava.
Skriveno duboko u spektru moje boje,
slika samo tragove novih - starih krahova.

fotografija: Roko Poljak

Mislav Bartoš

?????

Zamislite da je svijet
kuća od pozornice
gdje se nove maske
proizvode
za sve ove ljudske
polu - proizvode
i gdje se stvarnost
pretvara u glumatanje,
a glumac postaje stručnjak
za stvarnosno baratanje.

Problematika novog boga
krila bi se u redateljevoj stolici,
a dramaturzi bi postali svi oni
bogatunci
koji šakom i kapom
dijele uloge
i drže marionete u ruci...
a kmetovi bi glumili kmetove,
svećenstvo bi punilo džepove...
a odmetnici bi skrivali svoje repove.

Šaptači su dobro nam znani andeli
koje nitko nikada ne čuje,
maštom drogiran scenarist
demon je koji svima naređuje...
i svi ostali umjetnici
postali bi taložni nametnici
jednom kada se pozornica prepuni
i svatko iz glasa bude pričao
kako su im životi najzanimljiviji
i kako su jedinstveni i jedini.

Događa li nam se upravo ovo?
Da je privatnost postala mit
i da o njoj govori samo napisano slovo?

Možda nas upravo netko gleda
i uživa u predstavi koju uglavnom
okružujujad i bijeda?

Pripremimo se da budemo dio isječka
kojeg prikazuje ogroman videozid...
jer ovaj je sistem odavno zaboravio
što su to nemetanje
i stid.

fotografija: Roko Poljak

Mirta Kustec

Nove pobjede (27.12.14)

Skupi sada laži sve
Sve te lažne osmjehe
Sada za sve kasno je
Osim prevare.

Smisli novu igru ti
Ne boj se započeti
Po tvojim notama
će oni plesati
A ti ćeš svirati.

Pusti sada poraze
Novo vrijeme došlo je
U nove pobjede kreni ti
Nemoj sad odustati.

Sada za sve kasno je
Za sve osim prevare
Novu igru počni ti
Nemoj se predati.

Pokaži im da znaš
Da nikom sad ne pripadaš
Da su oni kopije
Da samo laži govore
I klevetaju te

Dokaži da si unikat
Samo ti nosiš taj znak
Ne trudi se uklopiti
Nisu oni kao ti
Neće te shvatiti

Za svojom zvijezdom kreni ti
Za svojom vjerom idi ti,
Pusti laži i obmane
Ti znaš za se najbolje
Ti znaš najbolje.

Ne traži previše
Ne gazi slabije
Lavu u oči pogledaj
A onda ga otjeraj.

Znaš da možeš skoro sve
Život u to uvjerava te
Probudi zvjer u sebi
Čekala je da se probudi.

Tuci, lomi, jača si
Sve što želiš možeš ti
Samo kreni ne žali
Na kraju ćeš pobijediti.

Okom kritike

MARKO KASELJ

ORSON WELLES U HVARU

Kako bih potencijalne neznanike, a pritom čitatelje ovog članka upoznao s likom i djelom dotičnoga gospodina, ovaj nekritički osvrt na nedavno, u osjećkom caffe baru *«Trica»*, održanu izložbu fotografija *«Orson Welles u Hvaru»*, neću započeti nizanjem puke faktografije o izložbi, nego priču započinjem ab ovo, biografskim crticama i zanimljivostima, koja bi neke mogla nagnati na detaljnije proučavanje, o životu ove glumačke i kazališne legende.

A to je Orson Welles, neupitno, bio.

Jedan iz plejade najslavnijih filmskih i kazališnih aktivista i revolucionara, također jedan od najvećih, u svakom smislu te riječi, rekao bih, rođen je kao George Orson Welles 6. svibnja 1915. godine u mjestu Kenosha, američka savezna država Wisconsin, kao drugo dijete izumitelja farova Richarda Heada Wellesa i koncertne pijanistice Beatrice Ives.

Odmalena je odgajan u artištičkom okruženju te je bio nadaren u više smjerova, svirao je klavir, slikao, a bavio se i zabavljačkom magijom. Majka mu umire od žutice u njegovoj devetoj godini nakon čega odustaje od bavljenja glazbom, a otac, koji je povodom smrti žene postao alkoholičar, umire kada je Orsonu bilo 15, nedugo nakon čega on, 1931., završava srednju školu Todd School u Woodstocku, savezna država Illinois, gdje je veliki utjecaj na njegovo obrazovanje i kreativnost izvršio profesor Roger Hill. Fakultetske ponude je odbijao zbog putovanja u Irsku, gdje se u Dublinu lažno predstavlja kao brodvejska zvijezda, a direktor Gate Theatera iz Dublina, Hilton Edwards, ponukan njegovom drskošću, daje mu ulogu u predstavi *Jew Suss*, gdje je bio Duke. Poslije neuspjelih pokušaja za kazališni debi na daskama u Londonu i Broadwayu, nastavlja putovanje svijetom zahvaljujući obiteljskom naslijedstvui posjećuje Maroko i

Španjolsku.

Na preporuku scenarista Throntona Wildera i Alexandra Woolcotta 1934. nastupa sa družinom Katherine Cornell u tri manje predstave, što mu je bio newyorški debi. Prva mu je bila uloga Tibalta u šeksperijanskoj *Romeu i Juliji*, nečem što će ga kasnije obilježavati u toj mjeri da će postati najveća američka, što kazališna, što filmska ikona po pitaju ekranizacije Shakespearea, pandan britanskih Laurencea Oliviera i modernijeg Kennetha Branagha.

Već tada je upoznao glumce koji će činiti okosnicu njegovog The Mercury Theatera, a koji je posebno važan, posebice kada je postao i radijska emisija The Mercury Theater on Air, jer je 1938. godine došlo do važnog događaja u njegovoj karijeri. Namjeren kao obična spačka za Noć vještice, Welles je emitirao radio-dramu *«Rat svjetova»* britanskog SF književnika H.G. Wellsa i prouzrokovao opću paniku među američkom populacijom koja je zaista pomislila da se radi o nekakvom napadu izvanzemaljaca. To je savršeno odražavalo strah od novog svjetskog sukoba koji je bio u nastanku, a Wellesu donijelo veliku nacionalnu i svjetsku slavu, kao i mnogo brojne, kasnije odbačene tužbe.

Kada je njegov program The Mercury Theater on Air ostao bez sponzora, Welles od filmskog studija RKO dobiva ponudu koja se ne odbija – potpunu kreativnu kontrolu za film. Sve nakon toga postaje povijest i dio fame o Orsonu Wellesu.

Godina 1941. posebno je zacementirana u filmsku povijest. Te je godine Oscar za najbolji film dobio film Johna Forda, drama *How Green was My Valley*, Ford je spremio svog trećeg od ukupno četiri (rekord!) Oscara za najboljeg redatelja, najbolji glavni glumac po prvi put (drugi put je bio 1953. za *Zinnemanov High Noon*, op.a.) u karijeri je bio Gary Cooper (Sergeant York), a sporedni Donald Crisp za spomenuti Fordov film. Od glumica, lovorike su pokupile Joan Fontaine za ulogu u Hitchcockovom *Suspicion*, kao glavna uloga te Mary Astor za

sporednu ulogu u filmu *The Great Lie*. Ali, nije to toliko bitno.

Te godine su kao debitanti iz kamere stigla dva velika redatelja. John Huston je preokrenuo žanr noira svojim *The Maltese Falcon*, filmom koji je u zvijezde lansirao Humphreya Bogarta a drugi je Orson Welles sa svojom *«Bellom»*.

Dakako, radi se o filmu *Citizen Kane*, koji, iako je razočarao komercijalno i tako koštao RKO 150.000 dolara uz to što nije osvojio Oscara (osvojili su ga Welles i Herman J. Mankiewicz, ali za najbolji originalni scenarij, dok je i veliki Bernard Herrmann te godine osvojio glavnu nagradu za najbolju glazbenu podlogu, doduše, ne za *Citizen Kane* nego Fordov pobjednički film, danas po-dosta zaboravljen), ali ga mnogi smatraju najboljim filmom svih vremena.

U njemu je Welles sjajno utjelovio personu veću od života, misterioznog magnata Kanea za kojeg je svojevremeno govorio da je imao disperziranih biografskih elemenata tada poznatih medijskih mogulja i ekscentrika Williama R. Hearsta, Josepha Pulitzera, Roberta McCormicka i Howarda Hughesa. Poznata je prispoloba, odnosno mržnja i medijski bojkot koji je filmu priušto Hearst, kada je za potrebe ljudskog degradiranja, diskreditacije i medijskog linča Wellesa platilo 14-godišnju djevojčicu koja je čekala Wellesa u njegovoj hotelskoj sobi sa dva fotografa u ormariima koji su sve to trebali ovjekovječiti. Srećom, Wellesa je nepoznati policijski istražitelj na to upozorio pa se nikad nije dogodilo.

Često će se on kasnije vraćati na svoj najpoznatiji film, budući da je jedino u njemu imao potpunu kreativnu kontrolu u nekom svom filmu te će za svog života ostati žestoki protivnik producentskog i studijskog mješanja u redateljev posao, što mu je odnijelo mnogo poslova i na temelju čega je došlo do njegovog egzila iz SAD-a 1948. godine.

Nego, vratimo se na priču. Nakon Kanea, uslijedili su dalje danas relativno poznati filmovi, poput drame *The Mag-*

nificant Ambersons (1942), »post-rat nacistički zločinac« krimića The Stranger (1946), noira The Lady from Shanghai (1947), zatim noir-misterija The Third Man (1949), filma Carola Reeda koji je ostao upamćen po sjajnoj glumi Wellesa, u kojem je on utjelovio špajjuna, misterioznog lika kakvog je mahom glumio u podosta svojih filmova. Tu su i Mr. Arkadin (1955) kada je on misteriozni (ponovno) tajkun Arkadin, Hustonova verzija Melvilleovog klasika Moby Dick (1956), zatim njegov noir-krimić klasik The Touch of Evil (1958) za koji je osvojio glavnu nagradu na svjetskoj izložbi u Bruxellesu, verzija Leopold-Loeb slučaja u filmu Compulsion (1959), itd.

Njegova ljubav prema djelima Shakespearea nije stala prelaskom s dasaka pred kameru, dapače.

U godini revoltnog egzila 1948. ekrанизirao je Macbetha, a kasnije je, na neki način, sudjelovao u stvaranju Othella (1952; zlatna palma festivala u Cannesu), mini-serijala King Lear (1953), zatim je glumio Falstaffa, Shakespeareovog fikcijskog junaka u Chimes at Midnight (1965), a zaslužan je i za kratkometražni/nedovršeni The Merchant of Venice (1969).

Okušao se i u dokumentarnom filmu (najpoznatiji F for Fake iz 1973.), a u filmovima je često glumio, osim misteriozne osobe sa intrigantnom povješću i pojmom, autoritativne povjesne/fiktivne likove (Benjamin Franklin, Winston Churchill, car Justinian, J.P. Morgan, razne kraljeve, careve, generale, brigadiре, kapetane, odvjetnike i dr.). Pojavio se u nekoliko filmova vezanih uz život i djelo Napoleona (Napoleon, 1955; Austerlitz, 1960; Waterloo, 1970), a jednom je bio dio James Bond franšize, ne direktno naravno, nego u poznatoj parodiji Casino Royale iz 1967. kada je utjelovio najvećeg antagonista agenta 007, Le Chiffrea. Kasnijih godina, uglavnom je zbog prepoznatljivosti i dubine glasa bio angažiran na mnogim filmovima kao nara-

tor. Poznata je priča kako je bio prvi izbor Georgea Lucasa (s kojim je surađivao na THX 1138 1971. g.) za glas Darth Vadera u franšizi Star Wars, ali je zbog prepoznatljivog glasa ipak ispaо iz kombinacija za ulogu te je James Earl Jones izabran umjesto njega.

Premda nikad nije spadao u red najsplativijih holivudskih zvijezda, bilo da je riječ o režiji ili glumi, njegovo ime je uvijek u najvećim krugovima filma izazivalo divljenje i strahopštovanje, upravo iz razloga što je Welles u mnogim filmovima, u kojima je sudjelovao, imao višestruke uloge, nerijetko je bio redatelj-scenarist-glavni lik, baš kao prije njega Charlie Chaplin i Buster Keaton, a nakon njega Woody Allen, Clint Eastwood, Warren Beatty, Sylvester Stallone ili mnogi drugi poznati glumci/glumice – redatelji/redateljice danas. Popis filmaša koji su ga cijenili i nerijetko navodili kao najveći uzor je teško pobjrojati, što je jedna od stvari koje dovoljno govore o kultu ličnosti koji se posebno dogodio nakon njegove smrti, kako to i inače često bude slučaj.

Njegova najveća ambicija, između ostalih, bila je ekrанизacija Cervantesovog Don Quijotea, priča koja je započela 1955. a završena je smrću glavnog glumca Francesca Reiguere 1969., iako je grubu verziju Welles završio sredinom sedamdesetih, a koja je dovršena (doduše, kao i da nije) 1992. godine.

Kroz život, triput se ženio, a partnerice su mu bile Virginia Nicholson (1934. – 1940.), Rita Hayworth (1943. – 1948) i Paola Mori (1955. – njegova smrt, 1985.), premda mu je posljednjih 20-ak godina života partnerica bila glumica Oja Kodar. Sa svakom od tri zakonske supruge imao je po jedno dijete, a jedno dijete je imao sa ljubavnicom Geraldine Fitzgerald.

Njegova se životna svijeća ugасila 10. listopada 1985. kada je umro od posljedica srčanog udara, navodno sa pisaćom mašinom u krilu, a isti dan je

filmska konstelacija izgubila još jednu zvijezdu budući da je isti dan umro jedan od najpoznatijih hollywoodskih čelavaca, dobitnik Oscara 1956. za glavnu mušku ulogu u filmu The King and I - Yul Brynner.

Oscara je konačno dobio, ali za životno djelo, 1971. godine, a veliku čast ukazao mu je britanski filmski institut 2002. godine proglašivši ga najvećim filmskim redateljem svih vremena. Dva su njegova filma prema mišljenjima dvije cijenjene filmske institucije na vrhu kao najbolji ikad. Za AFI (American Film Institute) to je Citizen Kane, dok je za BFI (British Film Institute) The Third Man. U oba se filma pojavljuje i glumac Joseph Cotten, njegov veliki prijatelj i suradnik još od početnih kazališnih dana. Entertainment Weekly ga je pak proglašio drugim najvećim redateljem ikad, a magazin Empire ga je u toj kategoriji svrstao na deveto mjesto.

Eto koliko je, osim fizički („Doktor mi je rekao da moram prestat priređivat intimne večere za četvero... osim ako nema još troje ljudi“), velik čovjek bio Orson Welles.

Nakon smrti, Vincent D'Onofrio ga je utjelovio u dva filma: Ed Wood (1994) u fikcionalnoj sceni gdje ga najpoznatiji najlošiji filmski redatelj, Ed Wood Jr. o čijem je životu film i kojem je Welles bio uzor, sreće u kafiću te u filmu Five Minutes, Mr. Welles (2005).

Posebice je Welles značajan za naše podneblje jer mu je Hrvatska/Jugoslavija bila draga mjesto za ljetovanje, a i prijateljevanje sa tada jednim od najmoćnijih svjetskih državnika kao što je bio pokojni Josip Broz Tito također je pomoglo da se to nastavi. Sve je započelo kada je Welles glumio u Abel Ganceovom filmu Austerlitz (glumio je izumitelja Roberta Fulton-a) koji se snimao u Zagrebu, a kako je Zagreb tada bio mjesto manjih troškova produkcije zbog jeftinijih statista, dobrih lokacija i jeftine usluge, Welles je odabrao 1962. Zagreb

kao mjesto snimanja njegove ekranizacije Kafkinog Procesa – The Trial (1962) sa tada od Psycha svježim i aktualnim Anthonyjem Perkinsom te privlačnim glumicama Jeanne Moreau i Romy Schneider. Poznata je tada fotografija Perkinsa, koji je bio Josef K., kako šeće beskrajnim setom mega-uredske prostorije sa 850 stolova postavljene na zagrebačkom Velesajmu.

Krajem 60-ih, započela je veća afirmacija hrvatskih filmaša i njihovih interakcija s velikim Wellesom, koji je odabrao Hvar za snimanje svog slijedećeg filma – The Deep (prvotno Dead Reckoning) (1970), koji je prvo zbog finansijskih razloga stopiran usred produkcije, a zatim zbog smrti glavnog glumca Laurencea Harveyja 1973. godine u potpunosti obustavljen te je ostao nedovršen, iako je redatelj uspio izvući nekakav rough-cut od 122 minuta koji je nekoliko puta ipak javno prikazan, o čemu svjedoči hrvatski filmski kritičar, filmolog i filmski povjesničar Daniel Rafaelić, koji je o velikom filmskom revolucionaru snimio dokumentarac Druga strana Wellesa (2005) i prikazao ga na njegovu 90. obljetnicu rođenja, 6. svibnja 2005. u splitskoj Kinoteci i na HTV3. Nakon male digresije, možemo dalje.

Nešto ranije pojavio se u filmu Veljka Bulajića nominiranim za Oscara – Bitka na Neretvi (1969) zajedno sa, i u smrti udruženim kolegom Yulom Brynnerom i drugim poznatim kolegama - Francem Nerom, Sergejem Bondarčukom, Curdom Jurgensem, Batom Živojinovićem itd.

Bio je Winston Churchill u još jednom ratnom ostvarenju jugoslavenske produkcije, filmu Stipe Delića Sutjeska (1973) zajedno sa veličinama kao što su Richard Burton, Bata Živojinović i drugi.

A potom je glumio milijardera J.P. Morgana u biografiskom filmu o Nikoli Tesli pod nazivom The Secret of Nikola Tesla (1980), redatelja Krste Papića, gdje se pojavljuju njegova partnerica Oja Ko-

dar, Strother Martin, Vanja Drach...

Za vrijeme snimanja filma The Deep, Welles je šest tjedana boravio na relaciji Hvar – Split, a markantna pojava svjetski slavnog redatelja nije prošla neopaženo tadašnjim stanovnicima tih gradova, gdje je Welles na jedrilici *«Saracen»* obitavao i snimao film.

Navodno, čak je Welles u zamjenu za honorar iz filma Bitka na Neretvi zatražio od Tita da mu dopusti snimanje filma u Hvaru, što mu je na kraju omogućeno, no ne i raznašanje jedne jedrilice, što redatelja ipak nije ponukalo da prekine snimanje.

Mnoštvo je fotografija sačuvano iz tih dana, za vrijeme snimanja filma, zahvaljujući marljivoj dokumentaciji fotografija Svetu Periću, vlasnika broda Saracen, kao i predsjedniku Foto kluba Split Feđi Klariću.

Kako se prošle, 2015. godine, održavala 100. godišnjica rođenja Orsona Wellesa u svijetu, grad Hvar je tim povodom organizirao izložbu spomenutih fotografija, koje su bile eksponat u periodu od 9. ožujka do 9. travnja u osjećkom baru Trica.

Tim prilikom pišem ovaj *«osvrt»* na održani događaj koji je u svakom slučaju hvalevrijedan te se za takve inicijative i inače rado zanimam, a tako ovim putem izražavam osobnu želju za sličnim izložbama i eksponacijom bilo kakvih artefakata o mnogo više svjetskih kulturno-umjetničkih ličnosti.

Nažalost, otvaranje izložbe nisam posjetio, ali sam jednog dana prošetao do *«Trice»*, uzeo prigodan pamflet i fotografirao nekoliko fotografija pomoću mobitela te se nadam da će tebi, dragi čitatelju, putem njih barem malo pobudit zanimaciju za lik i djelo Orsona Wellesa.

KAROLINA TEKLIC THE DANISH GIRL (DANKINJA)

Film „Dankinja“ još je jedan od iznimno ambicioznih i nevjerljivih filmskih ostvarenja 2015. godine koji se natječe za prestižnu nagradu Oscar¹. Redatelj Tom Hooper ni ovoga puta nije ostavio svoju publiku ravnodušnom te ovaj film može ubrojiti u svoja uspješna filmska ostvarenja kao što su „Jadnici“, „Kraljev govor“ i dr.

Film je inspiriran istinitim događajima, a obuhvaća živote supružnika Lili Elbe (ranije Einar Wegener) i Gerde Wegener koji su bili poznati danski slikari. Osim činjenice da su bili poznati slikari, još su poznatiji postali kada je Gerdin muž Einar odlučio promijeniti spol u ženski te se prvi u povijesti podvrgnuo tom zahvalu. Ulogu Einara, odnosno Lili odlično je utjelovio oskarovac Eddie Redmayne koji je tu titulu zaradio prošle godine za ulogu Stephena Hawkinga u filmu „Teorija svega“ te niti u ovom filmu nije razočarao. Redmayne je u filmu odradio veliku transformaciju iz običnog muškarca umjetnika u muškarca kojem je temeljni cilj postati žena što napisao i ostvaruje. Iznimno je teško jednom glumcu napraviti toliko velik pomak u odnosu na ta dva lika, no činilo se da Eddiju to nije činilo nikakav problem te da je s lakoćom odlično odigrao oba dva lika. Njegova kolegica Alicia Vikander također je odlično odigrala svoju ulogu Gerde Wegener, iznimno snažne žene koja je toliko voljela svoga supruga da je ostala uz njega i podržala njegovu, tada neshvatljivu, odluku. Oboje glumaca su iznimno mlađi i ambiciozni te su pametno odabrali uloge koje su bile sigurne za nominaciju za prestižnu nagradu „Oscar“. Dankinja je nastala prema istoimenom romanu Davida Ebershoffa. Tematika filma je uistinu teška jer se postavlja pitanje koliko dobro uistinu pozajmimo nama najbliže ljudi, nevjerojatno je kako nakon tolikih godina braka Gerda upoznaje pravog Eddija koji u ulozi svog „idealnog ja“ Lili nimalo ne nalikuje njezinom

suprugu. Možemo li mi ikada uistinu poznavati samo je jedno od pitanja koje ovaj film postavlja publici. Drugo pitanje je pitanje promjene spola prvoga muškarca na svijetu koji je tom metodom i fizički postao žena. Operacije koje su Lili učinile ženom podijelile su svijet i postale novinarska senzacija te su ostale takve i do danas, posebice sada kada je promjena spola Brucea Jennera u Caitlyn Jenner aktualna i pitanje brojnih rasprava. Brojne kontradiktorne kritike su zavladale nakon ovog filma, većina je kritičara smatralo kako se redatelj trebao opredijeliti za jednu priču; ili priču unutarnjih problema muškarca koji preispituje vlastitu seksualnost i spol ili pak priču beskrajne ljubavi žene prema mužu. Ja se pak ne bih složila s tim jer smatram da film ne bi bio potpun bez jednog od ta dva segmenta. Scenografija u filmu preuzeta je sa slike supružnika koji su često slikali u svom domu te je uistinu bogata i uvjerenjivo prenosi duh toga doba. Kostimografija također zasluzuje riječi hvale jer su se uistinu potrudili na tom polju, odjeća je bogata detaljima karakterističnim za to vrijeme. Šminka je također imala velik utjecaj na film jer da taj segment nije valjao Redmayne ne bi mogao uvjerenjivo odigrati svoju transformaciju u Lili.

Film je iznimno emotivan i ne može ostaviti ravnodušne čak ni ljudi koji ranije nisu podržavali promjene spola kao ni homoseksualnost i slične pojave koje su smatrali „nenormalnim“. Iznimna ljubavna priča, kao i požrtvovanost te prihvatanje samih sebe takvih kakvi jesmo je prikazana u ovom svevremenском filmu. Dankinja uistinu prenosi dublu poruku svojoj publici koja zasigurno neće žaliti ukoliko pogleda ovaj film. Svakako ga preporučujem svim ljubiteljima dobrog filma.

1 Do izlaska ovog broja časopisa, film Dankinja dobio je Oscara za najbolju žensku sporednu ulogu, a dobila ga je Alicia Vikander (op. izv. ur.)

Carpe diem

fotografija: Roko Poljak

Kako je Gradski muzej Vukovar osvojio Europu

Ivana Džaja

Jednog sunčanog dana zaputih se prema gradu na Dunavu, Vukovaru. Postojanje Vukovara u današnjem se kontekstu najčešće veže uz ratne priče herojskog grada, međutim ovaj posjet Vukovaru nije imao ništa s tim. Šuškalo se u kulturnim krugovima o Gradskom muzeju u Vukovaru te o nekakvoj nagradi... Zanimalo me o čemu se tu radi. Put me naveo do mjesta „zločina“, u dvorac Eltz gdje me dočekao gostoljubivi i živopisni Zoran Šimunović, magistar slikarstva i kustos likovnih zbirki Gradskog muzeja u Vukovaru.

Prošetali smo zadivljujućim stazama dvorca kako kako bih iz prve ruke osvjeđila fascinantnom postavu ovoga Muzeja unutar starih dvorskih zidina. Zanimalo me sve, međutim morala sam se skoncentrirati na povod ovoga susreta, a to je tajna vukovarskog Muzeja koja ga je dovela do prestižne nagrade Siletto. Nagrada je to koja se dodjeljuje muzeju posebno posvećenom uključenju lokalne zajednice u rad muzeja. Kako nalazim na mrežnoj stranici vukovarskog Muzeja, stalni je postav Gradskog muzeja Vukovar otvoren 23. siječnja 2014. godine na gotovo 3000 m² u sklopu obnove kompleksa Dvorca Eltz kao dijela jedinstvenog projekta Vlade Republike Hrvatske i Razvojne banke Vijeća Europe, kojeg je pod nazivom“ Obnova i revitalizacija kulturne baštine Ilok-Vukovar-Vučedol“, provodilo Ministarstvo kulture RH.

Nagrada EMYA (European Museum of the Year Award) je nagrada europski muzej godine, a dodjeljuje se od 1977. godine. Muzeji i galerije s postavom koji nije stariji od tri godine mogu aplicirati na ovu prestižnu nagradu. Gradski muzej Vukovar je ušao u uži krug ukupno 49 nominiranih muzeja iz 24 europske zemlje. Uz glavnu nagradu, dodjeljuju se još četiri vrijedne nagrade: The Council of Europe Museum Prize – Muzejska nagrada Vijeća Europe dodjeljuje se za posebna postignuća u promociji europske kulturne baštine; The Kenneth Hudson Prize – Nagrada Kenneth Hudson, nazvana po osnivaču EMYA-e, dodjeljuje se muzeju/osobi/projektu/skupini ljudi za neobično, odvažno ili kontroverzno dostignuće; Silletto prize – Nagrada Silletto dodjeljuje se muzeju koji u svoj rad i prezentaciju uključuje lokalnu zajednicu; Special Awards – posebne nagrade dodjeljuju se muzejima koji su razvili nov i inovativan aspekt uključujući svoju publiku, a koji drugim muzejima može služiti kao inspiracija.

Program ovogodišnje EMYA-e odvijao se u mjestu Tolosa (International Puppet Centre) i San Sebastianu (San Telmo Museum) u Španjolskoj. Sudionici su obišli i Balenciaga Museum u Getari, Euskal Museum u Gerniki i Guggenheim Museum u Bilbau, što Baskiju kao regiju stavila u sam vrh europske muzeologije.

Koji je niz situacija doveo vukovarski Muzej do ovakve časti te na koji način je uspješan u tome što radi, otkrio mi je moj domaćin Zoran koji navodi:

„Naš muzej je dobio nagradu Silletto upravo za uključenje lokalnog stonovništva u rad Muzeja. To je rezultat dugogodišnjeg rada i truda svih djelatnika Muzeja, posebno naše ravnateljice Ruže Marić te je napokon taj trud i rad prepoznat u Europi. Prošli smo dvije stroge komisije, jednu najavljenu i jednu nenajavljenu. Prva komisija – obilazak muzeja od pet i pol sati, gledalo se apsolutno sve, svaki kutak muzeja. Na osnovi te ocjene išla je druga komisija u obliku nenajavljenog gosta. Prošli smo obje komisije te smo izabrani u izbor od 49 europskih muzeja.

Na natječaj je mogao aplicirati svaki muzej kojemu postav nije stariji od tri godine. Predstavljanje svih muzeja je bilo u Španjolskoj. Svaki muzej imao je određenu minutažu za predstavljanje koje je uključivalo prezentaciju, predstavljanje predmeta (mi smo predstavili golubicu); sveukupno 10 minuta. Ove je godine bila jaka i neobična konkurenca pa su su tamo našli muzeji poput Muzeja pasa, Muzeja vode, Muzeja bakterija i slično.“

Na pitanje o načinu na koji Muzej uključuje lokalnu zajednicu u rad Zoran ističe kako su to uglavnom radionice, pa kaže: „Većinom raznim radionicama, i to najviše s djecom. Također dajemo udrugama priliku da se uključe u rad Muzeja. Jedini način da muzej postane središte događanja u zajednici je konstantno animiranje stonovništva, stalnim uključivanjem vrtića, škola, pekarnica i ostalih segmenata lokalne zajednice. Mi smo uspjeli cijelu zajednicu učiniti dijelom našeg rada i zato je muzej stalno živ. Muzej nikada ne miruje, stalno se nešto događa.“

Kad je u pitanju sam rad Muzeja i odnos s turistima čiji se broj u posljednje vrijeme znatno povećao kako u Baranji i Osijeku, tako i u Vukovaru, Zoran navodi: „Velik je priljev stranaca u Vukovar koji ovdje pristižu brodovima. Prošle godine smo započeli suradnju s agencijama i ugostili smo osam brodova turista iz raznih dijelova svijeta, a ove je godine dosad potvrđeno čak osamnaest brodova. Naravno, tu su i oni turisti koji sami došće u Muzej, neovisno o agenciji. Mi smo tu da im ponudimo sadržaj. Ono što se ne bi smjelo događati u muzeju jest da kupiš ulaznicu i potom si prepušten sam sebi, sam obilaziš muzej. Kustos mora posjetitelja zadržati u muzeju i ponuditi mu sadržaj. Turisti koji dolaze u naš muzej u prosjeku se u njemu zadržavaju 40-ak minuta, a u isto vrijeme to su ljudi koje zanima mnogo stvari odjednom. Mi smo se potrudili stvoriti neku priču u našem muzeju koja će u tom kratkom vremenu posjetitelja zaintrigirati, pružiti mu informacije i zadovoljiti njegovu značajku. Jako je važna komunikacija kustosa i posjetitelja te je kustos taj koji se mora potruditi dovesti i zadržati turista – posjetitelja.“

Zanimalo me i kako funkcioniра muzejska galerija... Zoran navodi kako bi poznata zbirka Bauer trebala zaživjeti ove godine: „Radi se o presjeku hrvatskog slikarstva između 1850. i 1950. godine. Zbirka sadrži oko 2750 djela.“ Galerija kao takva vrlo je aktivna te se spominje čak tridesetak različitih događanja godišnje. Kako sve to koordinirati i kako privući publiku? Zoran navodi „...kako je nužna isprepletost rada umjetnika i kustosa jer jedno bez drugoga ne mogu. Kustos bi trebao prepoznati ono što autor radi i pretočiti u oblik koji će privući sve skupine ljudi, ali naročito mlade ljudi. Zato je potrebno inovativno pristupati kustoskom poslu.“

Naravno da sam Zorana zatražila mišljenje o menadžerskoj poziciji u muzeju kao ustanovi, s obzirom na moj matični Odjel za kulturologiju koji se još uvijek profilira na tržištu, a Zoran je potvrdio moje mišljenje na navedenu temu: „U idealnom bi svijetu u muzeju radili, s jedne strane stručnjaci koji se bave isključivo menadžmentom i financijama, dok s druge strane kustosi rade svoj posao usmjereni na umjetnost ili koje drugo područje kojim se bave. Kustos bi se tako bavio isključivo svojim poslom, ravnatelj svojim dok bi kulturni menadžer trebao balansirati između njih kako bi stvari stavio u cjelinu. Hoće li u nadalje država imati sluha za takav profil zanimanja, to ćemo još vidjeti...“

Vidjet ćemo što će se dogoditi u budućnosti s našim menadžerima u kulturi, a do tada se samo možemo nadati da će biti više kustosa kao što je naš sugovornik; kreativnih, angažiranih, optimističnih i inovativnih!

Poljska škola filma – inspiracije, izvori, teme, nastavci

Michał Kucharski, ERASMUS student

Povijest poljske škole filma

Iz pepela rata, sredinom 50-ih godina prošloga stoljeća odbacujući socijalistički realizam, u Poljskoj je rođen novi trend u filmskoj umjetnosti – poljska škola filma. Rat, ili više obračun s njegovim iskustvom, glavna je tema prvog vala filmova ovoga pravca. Većina umjetnika te škole bili su iz generacije rođene u 20-im godinama 20. stoljeća, a ratom je bila prekinuta njihova mladost. Najvažniji tvorci poljske škole filma su Andrzej Wajda, Andrzej Munk, Jerzy Kawalerowicz i Wojciech Jerzy Has. Za kasnije razdoblje ove škole, u istom stilu, su i Roman Polański i Janusz Morgenstern. Godine 1955. pojavila su se tri filma, koja su se jasno razlikovala od prošlih. Bili su to Generacija Andrzeja Wajde, Plavi križ Andrzeja Munka i Sati nade Jana Rybkowskog. Oni su značili svježi povjetarac, koji se pretvorio u fenomen zvan Poljska škola filma. Značajne 1956. godine nakon vala protesta, dolaska na vlast Gomułka i očekivanog „otapanja“, poljski je film ponovno oživio.

Umjetnici su odbacili socijalni realizam (socrealizam) i zanimali su se za obračun s prošlošću, sa slijepim patriotizmom i idealima sjajnih ratnih heroja. Filmski likovi rastrgani su sumnjama – glavni lik Generacije zapravo je prototip takvog heroja, iako je film još uvijek sadržavao elemente socrealističke propagande. Ono što je važno u tom razdoblju, također se mijenja organizacijska formula poljske kinematografije – redatelji dobivaju više samostalnosti, postoji nekoliko centara za film, iako je glavni upravljač i dalje Ured za Kinematografiju.

Primjeri filmova poljske škole filma su Kanal Andrzeja Wajde (1956.), nagrađen u Cannesu 1957. godine, njegovi Pepeo i dijamant (1958.) i Plinovita (1959.), kao i filmovi Anduzeja Munka Eroica (1957.) i Raznokrastno sreće (1959.). Oba redatelja vode dijalog s poljskom poviješću, nacionalnom katastrofom, časti, patriotizmom i odgovornošću prema domovini. Izražavaju svoju vjeru u te vrijednosti, ali su odbacili oblik angažiranja.

Poljska škola filma je također poznata po psihološkim i egzistencijalnim filmovima. U ovu vrstu uključuju se Petlja Wojciecha Jerzega Hasa (1957.) i Jerzega Kawalerowicza Realni kraj velikog rata (1957.), Vlak (1959.) i Majka Ivana Andeoska (1960.). Još jedan važan film je i Zadnji dan ljeta Tadeusza Konwickoga (1958.).

Od ranih 60-ih godina glavni su se autori počeli udaljavati od teme generacijskog obračuna i 2. svjetskog rata. Ostaju, međutim, na istom tragu, a što se može vidjeti u velikim povjesnim filmovima poput Faraona (koji se fokusira na socijalna pitanja, ali prenesena u prošlost) ili intimnije, Doviđenja, do sutra (koji ostaje portret generacije).

Više od 10 godina nakon II. svjetskog rata kino postaje prostor za prvo veliko poljsko obračunavanje s ratom i njegovim tragedijama; ne samo s pritiskom na žrtve poljskog naroda već i na dramu pojedinca. Filmovi su prva prilika za pokretanje ozbiljnog dijaloga u društvu na tu temu, te imaju i terapijski potencijal. Kroz priče koje su se odvijale u nedavnoj prošlosti, dodiruju različite sadašnje teme kao duhovnost Poljaka nakon rata i njihove perspektive za život zbog proživljene tragedije.

Poljska škola filma je podijeljena na dva ili tri pravca. Na dva ju dijeli Aleksander Jackiewicz, koji je pisao o romantičnoj (Munk, Wajda¹) i plebejskoj tendenci-

1 To je dosta zanimljivo zbog toga što nitko od tih autora ne mitologizira prošlosti u svojim filmovima, pa čak ima i nekih romantičnih izražajnih sredstava u Wajdinu Kanalu, ali to je također kritika nacionalne mitologije. Isto se odnosi na Munka i njegovu Eroicu.

ji (npr. Kutz). S druge strane, Stanisław Ozimek poljsku je školu dijelio na romantično-ekspresivnu (Wajda), racionalističku (Munk), te psiho-egzistencijalnu (Has, Kawalerowicz).²

Možemo, dakle, vidjeti koliko je teško voditi brigu o poljskoj školi filma u teoriji – sam Wajda naglašava da je čak i Kanal snimljen u smislu kritike Varšavskog ustanka kao previše politički, ali međutim, dopušta i interpretacije koje mitologiziraju taj događaj u filmu. Iako je u isto vrijeme uronjen u emocionalno predstavljanje likova (tipično za poljsku školu filma), najvažnija ostaje ipak drama pojedinih likova u tzv. velikoj povijesti, situaciji neovisnoj o njima samima. Kritiku političke odluke o ustanku dobro pokazuju lica vođa pobunjenika, a vrhunac je scena kada pobunjenik u prijeratnoj uniformi, nakon izlaska iz kanala, stoji u ruševinama grada. S druge strane, u Munkovoj Eroici, vidimo i više nego samo racionalizam i kritiku nasilja, čak i elemente romantične tradicije.

Ispiracije – Poljska škola filma u kontekstu svjetske kinematografije pedesetih godina

Prvi primjer, koji je i početak poljske škole filma, je nesumnjivo Wajdina Generacija. Još uvjek nosi elemente socijalističkog realizma, kako je rečeno ranije – junak dolazi iz radničke klase, siromašne obitelji, uloga komunističkih partizana je naglašavana u propagandnom stilu, pretjerana u odnosu na Armiju Krajowom. Međutim, duge sekvence kamere, pokazuju siromaštvo (očito kao u talijanskim neorealizmu), tresući (shaking) kadar filma, i lik rastrgan (torn) dvojbama o svojim osjećajima i angažiranosti u „uzroku“.

Talijanski neorealizam je ono što je najviše oblikovao poljsku školu filma. U tom se slučaju mora još naglasiti da uzimajući iz skustava zemalja s juga Europe, poljski umjetnici su oblikovali talijanski stil u skladu sa svojim potrebama i mislima. Ono što je važno jest da poljska škola filma nije evolucijska promjena. To je bio prijelom - vizija kina, lika, prostora, slike, plana. Mlada, nova generacija ušla je u povijest kinematografije s jasnom potrebom za ostvarenjem svoje umjetničke vizije i ideologije - politička promjena im je dala takvu mogućnost.

Sadržaj filmova bio je bez sumnje, u prvom mahu, tipičan za poljske filmaše. Oni su odbili bezuman patriotizam, skidali nacionalne romantične mitove i pokazali sukob pojedinaca rastrganog sumnjama s „velikom poviješću“, koja ne obraća pažnju na njih. Bio je to obračun generacije sa svojom prošlošću, koja još uvjek imala utjecaj na njih. Tek s vremenom su došle manje „ratne“ i povjesne teme generacije kao Doviđenja, do sutra. Ti autori pričaju u filmovima o važnosti pitanja, o kojim sam pisao i to je za snimatelja Jerzega Wójcika poljska škola filma. Međutim, estetika je imala najveći utjecaj da ovaj trend poljskog filma bude primjećen, cijenjen i pronađen sljedbenike u svijetu. O problemima te generacije nije se moglo učinkovito i dobro govoriti bez konkretnog stila.

Ovi umjetnici odrastali su u socijalističkom realizmu, u njemu su bili i obrazovani - Munk, Wajda i Kawalerowicz, stvorili su u njima školske filmove. U godinama 1949-1955. poljska kinematografija, iza „željezne žavjese“, bila je besplodna. Međutim za razliku od, primjerice, španjolskih filmaša, poljski redatelji nisu bili odsječeni, u vrijeme totalitarizma, od zapadne kinematografije. Naravno, strani filmovi su bili odabrani s prikazom na ideologiju, ali i dalje su bili pokazivani - kako europski tako i američki filmovi. U filmskoj školi Lođi imali su pristup najnovijim djelima svjetske kinematografije. Kao što je spomenuto, imali su mogućnost gledati što su htjeli. Zna-

2 Te pokušaje tipologizacije nalazimo kod Mareka Haltofa u njegovoj knjizi Kino polskie.

kovito je da je polovica 50-ih godina eksplozija "novog filma", ne samo u Poljskoj - imamo francuski „Novi val“, britanske "bijesne mladiće", iako su razlozi za njihov dolazak ujvijek različiti. Za poljsku kinematografiju kao ključan pokazao se talijanski neorealizam.

S jedne strane, trend na jugu Europe je bio primjer za stvaranje vlastitog (tipične za određenu regiju, naciju) estetskog oblika izražavanja. Ovaj pristup je najблиži za nekoliko poljskih tvoraca – o tome je govorio snimatelj Jerzy Lipman, naglasivši da su tražili vlastita rješenja, uzimajući u tom pogledu iskustva neo-realista. Eksplicitne reference, deklarativne kod neorealizma, pojavljuju se kasnije, u 60-im godinama, kada se, na primjer filmska grupa "Kadr" sklapa u svom manifestu.

Ključ za razumijevanje utjecaja talijanske škole i načina pronalaženja vlastitih puteva poljskih umjetnika, je analiziranje tehnika filmskih snimatelja. Slike su oblikovale djela poljske filmske škole. To je, što je najvažnije, i dio talijanske škole neorealizma:

- pesimistične boje
- tamna atmosfera
- gruba i sirova fotografija
- prirodna gluma
- kvazi-dokumentarna rješenja.

Ono što karakterizira npr. Wajdomve radove jest uvid iz "ptičje perspektive", koji je opći izgled, dok je vješto vađeni detalj, često o simboličkim značenju, kao u prizoru smrti glavnog lika Pepeo i dijamanata na smetlištu.

Drugi element koji proizlaze iz neorealizma je važnost prirodnih krajolika i svjetlosti. Imamo ih i u Zadnji dan ljeta, a kasnije i kod Doviđenja, do sutra. U tom drugom filmu važne su lokalne ruševine Gdanska i prirodna svjetlost ljeta pokraj Baltika u kreiraju atmosfere filma. S druge strane, u Generaciji Lipman stvara uporabom objektiva s velikim naglaskom i pojačava emocije likova. Već u tom filmu ćemo vidjeti neke razlike od neorealizma. Poljsku školu filma karakterizira plastičnost i ujednačenost slike, ili i složenost kompozicija. Pokreti kamere opisuju prostore i oblikuju pokrete unutar okvira.

Drugi izvor inspiracije, o čemu su već trajali sporovi 50-ih, je njemački ekspressionizam. Važno je reći, međutim, da se taj pojam ne odnosi, u svom širokим smislu, samo na njemačku kinematografiju. U određenoj mjeri, u vrijeme nastajanja poljske filmske škole njegov jezik je bio mrtav, ali poetika je i dalje je imala veliku snagu. Alicja Helman veže te trendove sa očito političkom situacijom i povijesnim odnosima poljske škole filma na rat. Naglašava da su slične ekspressionističke tendencije pripadale i njemačkoj kinematografiji nakon rata, te u Češkoj zbog „otapanja“ (englesko thaw) u 60-ima. Dakle u stilu ekspressionizma je također nešto iznad povijesti, što se ne mora odnositi samo na 20-ih godina XX. stoljeća. Stanisław Lenartowicz, snimatelj Hasog filma Žimski sumrak, govorio je izravno o inspiraciji iz 20-ih u filmu. Stoga, iako se govari o jednostavnima situacijama, koje se odvijaju na psihološkoj razini, slika u filmu dominira nad dinamikom i ekspresijom priče. Isto tako Lenartowicz odbacuje eksplicitnu usporedbu s njemačkim ekspressionizmom. Ekspressionizam mora biti shvaćen, kako govore suvremeni umjetnici, u širem smislu. Slika je moralna biti grabežljiva, sa oštrim kontrastom, naizgledno nesavršena, namjerno gruba. Znak poljske škole filma još su tamne boje.

Nakon toga još jedna vidljiva inspiracija je film Roberta Montgomerya Tajna jezera gdje je kamera subjektivna, svijet vidimo iz perspektive glavnog lica. Sličan

postupak vidimo u Petliji Hasa i Pravim kraju velikog rata Kawalerowicza. Ta subjektivnost dopušta povećanje osjećaja tjeskobe. Poljski redatelji su se poslužili time za daljnje eksperimente s oblikom, kako bi izvukli maksimalne dojmove i osjećaje. Fascinacija takvim mjerama prolazi isto iz filma Građanin Kane, o kojem govori Wójcik, u kojim je za njega bila fascinantna moć slike.

Inspiracija je očito više – Wajda je govorio o svojoj fascinaciji Buñuelom naprimjer. Ali tvorci poljske škole filma su sastavili fragmente i ideje i stvorili su sliku koja karakterizira njihovu školu i koja je postala inspiracija za buduće generacije.

Poljska škola filmskih snimatelja

Sve je započeo Jerzy Lipman. On je bio taj koji je uvodio najistaknutije snimatelje poljske kinematografije. Sam je već prenio talijanski neorealizam na poljsko tlo. Prvi je u Poljskoj izgradio dugi kolosjek za kamere, a kod Wajdovog Kanala eksperimentirao je uranjanjem kamere u blatu. Za njega kamera može sve. Njegove duge sekvence u jednom prostoru, puno približavanja kod detalja, igra svjetla - svi su to elementi koji karakteriziraju poljsku školu filma, a zatim postaju izvor inspiracije za buduće generacije redatelja i snimatelja.

Tako velik utjecaj snimatelja na film od tih vremena ostaje zauvijek u poljskim filmovima. Još jedan istaknuti snimatelj Sławomir Idziak kaže da su se njemu obraćali kao redatelju kada su imali ideju za film. On je bio taj koji je oblikovao scenu, zajedno s redateljem, postaje važan tvorac filma. Surađivao je s Zanussiom i Wajdom, a nakon što se odselio na zapad radio je s Winterbottomom i Ridleyom Scottom. Poljska škola filma je izazvala da su poljski snimatelji dobili svjetsku slavu. Kanal, Majka Ivana Andeoska, Sanatorium pod klepsydrą su velike djela također zbog slike. To je na ovom valu operaterom *Midnight Cowboy* (1966.) postao je mladi Adam Holender.

Još jedan, pored Lipmana, majstor poljske škole kinematografije iz razdoblja poljske škole filma je Jerzy Wójcik. Njegove asketske slike, lijepe i izuzetno skromne, obilježile su stil takvih filmova kao Pepeo i dijamant Andrzej Wajde ili Kawalerowicze Majka Ivana Andeoska i Faraon. Jednostavna poezija slika i simbolične scene su izazivale divljenje među kritičarima. On je postao inspiracija za više desetaka novih poljskih snimatelja, predavao je na filmskoj školi u Lodi.

Drugi od "velikih" tog razdoblja je bio Witold Sobociński, koji je govorio da je jezik filma osobita interpretacija stvarnosti. To mišljenje je dao svom sinu, koji je također bio filmski snimatelj. Za njega je, izvan poetike slike, bilo važno biti malo lud na filmskom planu i improvizirati.

Oni su naučili cijelu generaciju poljskih snimatelja, ne samo njegovima filmovima, ali i zbog posla na sveučilištu, da snimatelj može biti ravan redatelju.

Nastavci

Kraj 60-ih i početak 70-ih godina u poljskom filmu dolazi do promjena teme. Nema više prošlosti i slike generacije, novo kino je "kino moralne tjeskobe", gdje glavnom temom postaje teška odluka glavnog lika. Nije ona samo u vezi s trenutnom političkom situacijom kao je to bilo u drugoj polovini 50-ih. U svijetu nakon poljske škole filma izlazi poljska škola snimatelja, koja uzima iz iskustva 60-ih godina i koja je najviše jasan nastavak tih ideja. On funkcioniра i danas – na primjer u igri svjetlošću u filmovima Kieślowskiego, uključujući i Tri boje, ili čak i Idu Paweła Pawlikowskiego. Od polovine 60-ih godina, poljski snimatelji su visoko cijenjeni u Hollywoodu. Da spomenemo samo Sławomira Idziaka, nominiranog za Oscara za film Black Hawk Down za, koji je u filmskoj školi u Lođi učio od klasika poljske škole filma, kao Lipman ili Wójcik. Običaje oca - Witolda Sobocińskiego – nastavio je Piotr Sobociński,

- 3 Bio je to film snimanjen u Francuskoj.
Naslovnu ulogu glumio je Gerard Depardieu.
- 4 Scorsese Martin, My passion for the humour and panic of Polish cinema [v:] theguardian.com, <http://www.theguardian.com/film/2015/apr/16/martin-scorsese-passion-polish-cinema>

a danas i njegovi sinovi. Tradicija poljske škole filma, u osobi Wójcika veže se pak danas s Jolantom Dylewskom, koja je bila njegova učenica. Bila je nagradjivana za film Po-lin. Mrve pamćenja, ili fotografije u Tulpanu. Jasno je da se u stilu 60-ih godina filma odnosi Ida, dobitnik Oskara za najbolji strani film u 2015. godini. Operateri (Łukasz Żal, Ryszard Lenczewski) su motivirali svoju neobičnu deciziju slikanja filma u crno-bijeloj tehnici i na formatu 4:3 željom pokazivanja klimata poljske kinematografije iz 60-ih godina. Poljski snimatelji nisu samo u Hollywoodu, ali i u Francuskoj, Velikoj Britaniji, Bollywoodu, pa čak i u Etiopiji.

Utjecaj poljske škole filma na svjetsku kinematografiju vidimo i kod riječi redatelja Martina Scorsesea, koji je i sam priznaje da pokazuje poljske filmove, kao na primjer Kanal, glumcima da bi su dobili inspiraciju za glumu. To je ujedno i igra slikom - dugo gledanje kamerom, koja odjednom se pretvorí u vrlo emocionalne scene. Također scene u kojima traži detalje ključne su za film. Američki redatelj kaže da je poljskom kinematografijom fasciniran zbog mješavine strasti, obrtništva, pedantnosti, detalja, dinamične kompozicije slike, moralnima dilemama i unutarnjim vjerskim sukobima. A iznad svega, najbolja je njegova kombinacija humora (ironije) i tragedije. Scorsese posebno privlače filmovi Andrzeja Wajde, suosnivača poljske škole filma. Anksioznost, ritam i intenzitet doživljaja stvarnosti, ne samo kod redatelja filma Nedužni čarobnjaci, dopuštaju da se osjeća politička stvarnost. Isto tako, oni imaju univerzalni karakter, kao što je Danton³ 1980, priča Scorsese, gdje je naizgled, tijekom snimanja filma, njegova tjeskoba i egzistencijalna panika (također karakteristično, prije Wajdovog filma, za Zadnji dan ljeta) u suprotnosti s karnevalom Solidarnosti u Poljskoj. Osim toga, Scorsese piše u tekstu na stranicama The Guardian⁴ o poljskim filmskim plakatu iz tog razdoblja - naglašava da se taj plakat najbolje razumije kad gledamo film - i pokazuje potpuni odnos između umjetnika i djela. To je također element poljske škole filma, koji je važan za cijelu grupu - angažiranost. Ne samo u smislu političkom ili društvenom, ali i u dimenziji angažiranosti u radu umjetnika. To je zato što su, između ostalog, filmovi poljske škole imali tako veliki utjecaj na emocije – zbog toga što su tvorci stavili u filmu svoje emocije.

Zanimljiv primjer utjecaja poljske škole filma je film Beginners Mikea Millsa iz 2010. godine. Naravno, to nije film duboko pesimistični, kraj ostaje otvoren, a za mnoge vjerojatno vrlo optimističan. Tuga i egzistencijalna pitanja su, međutim, njegov sastavni dio. No, ono što ga još povezuje s poljskom školom filma su direktno plakati koje se pojavljuju na zidovima stana glavnog lika. To su poljski filmski plakati iz 60-ih, naravno, teško je reći koliko melankolija u filmu proizlazi iz toga što je redatelj poznavao poljske filmove kao Zadnji dan ljeta. Ovo je jedan od vodećih djela poljske škole filma - priča je o dvojici izgubljenih u stvarnošću ljudi koji se međusobno malo privlače i odguruju. Oni su iz različitih svjetova, no pokušavaju pronaći zajednički jezik. U filmu Millsa, to je ujedno i glavna tema filma - imamo glumicu koje je Francuskinja, uvijek putuje, i ima strah prema odnosima s ljudima. Nasuprot je grafičar s teškom obiteljskom prošlošću, i ima oca koji je priznao da je cijeli život homoseksualac. Beginners je optimističan u svojoj poruci, za razliku od Konwickog filma.

Još jedan pokušaj pokazivanja sudbine jedne generacije je Sve što volim Jaceka Borucha iz 2009. g. U nekoliko scena izravno se odnosi na poljsku školu filma iz 60-ih godina. Ima na primjer scene na plaži, kao što je u filmu Zadnji dan ljeta. U filmu iz 60-ih rat, odnosno sjećanje na isti, bila je prepreka za normalan život. U filmu Sve što volim preprekom postaje komunizam. Normalnost, koju traže likovi u svom životu, naiđe na još jednu, ali povijesnu prepreku. Iako su likovi ipak pokušavaju, pod

- 5 Američki redatelj koji financira izdavanje poljskog filma na DVD-u, na američkom tržištu i svojim imenom ga promovira.

svaku cijenu, "živjeti".

Zbog uspjeha kreatora poput Wajde taj filmski trend u poljskoj kinematografiji je dobro poznati u svijetu. Bez sumnje, ne samo Martin Scorsese⁵, mnogi uzimaju inspiraciju iz njih. Nagrade koje su osvojili takvi filmovi kao Kanal, koji je bio izvezen u inozemstvo zbog šefa Ureda za Kinematografiju, bez dozvole od najvišeg autoriteta, također je pridonio tome da je poljska škola filma poznata u svijetu. Također je važno reći da su jednu od najvećih uloga u promicanju vizije filma Wajde, Różewicza, Hasa ili Konwickia imali poljski snimatelji, pozivajući se, desetljećima, na emocionalnu tradiciju te škole. Dakle, poljska škola filma, iako formalno prestala postojati na kraju 60-ih godina i pojmom kina moralne tjeskobe, još uvijek ima utjecaj na svjetsku kinematografiju.

Bibliografija

- Czartoryski Bartosz, Szkiełko i oko. Polscy operatorzy w Hollywood [v:] Onet.pl, <http://film.onet.pl/artykuly-i-wywiady/szkiełko-i-oko-polscy-operatorzy-w-hollywood/vzd05>
- Haltof Marek, Polska szkoła filmowa [v:] njegovo Kino polskie, Gdańsk 2004
- Helman Alicja, Kilka refleksji o inspiracjach stylistycznych „szkoły polskiej” [v:] główni urednicy Klejśa Konrad, Nurczyńska-Fidelska Ewelina, Kino polskie: reinterpretacje. Historia – ideologia – polityka, Kraków 2008
- Helman Alicja, Polska Szkoła Filmowa a kino światowe [v:] <https://www.youtube.com/watch?v=rfUQaGM-Fus>
- Mikulić Robin, Scorsese je objavio bitan esej o svojoj ljubavi prema poljskom filmu [v:] Telegram.hr, <http://www.telegram.hr/kultura/scorsese-je-upravo-objavio-bitan-esej-o-svojoj-ljubavi-prema-poljskom-filmu/>
- Ozimek Stanisław, Spojrzenie na szkołę polską [v:] główni urednik Jerzy Toeplitz, Historia filmu polskiego tom IV, Warszawa 1980
- Scorsese Martin, My passion for the humour and panic of Polish cinema [v:] theguardian.com, <http://www.theguardian.com/film/2015/apr/16/martin-scorsese-passion-polish-cinema>
- Staszczyk Bartosz, A Foreigner's Guide to Polish Cinema [v:] culture.pl, <http://culture.pl/en/article/a-foreigners-guide-to-polish-cinema>
- Staszczyk Bartosz, Polscy operatorzy filmowi [v:] culture.pl, <http://culture.pl/pl/artykul/polscy-operatorzy-filmowi>

[EX-LIBRIS appendix, piše doc. dr. sc. Tihomir Živić, voditelj Katedre za knjižničarstvo]

Knjižničari u „Gradu s 200 imena“, drugi put

Kažu da dobre stvari valja ponoviti, zar ne? Nakon prošlogodišnjega rada na usustavljenju knjižnične građe subotičkoga Franjevačkog samostana, studenti Katedre za knjižničarstvo stoga su i ovo ljetu svoju četverotjednu znanstveno-stručnu praksu, uz vodstvo mentora, obavljali upravo ondje, uvodeći se u svoje buduće zanimanje! Inventorizacija, katalogizacija, klasifikacija i dio leksičke obrade većinom starijega samostanskog fundusa nastavljeni su sistematizacijom novijih naslova. Ipak, ovoga se puta sve odvijalo u novim, bitno kvalitetnijim okolnostima...

Studenti u međunarodnom projektu

Omogućio je to projekt Digitalizacija baštinskih knjižničnih fondova: nažučnost i obveza, koji, u suradnji sa subotičkim Franjevačkim samostanom i Zavodom za kulturu vojvođanskih Hrvata, javnosti prezentira dio vrijednoga kulturnog blaga. Naime, finansijskom potporom Konzorcija europske istraživačke infrastrukture (ERIC), Katedra za knjižničarstvo projekt provodi u sklopu Digitalizacijske istraživačke infrastrukture u umjetnostima i humanistici (DARIAH-EU), u suradnji sa svojim osječkim partnerima: Zavodom za znanstveni i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Umjetničkom akademijom, Gradskom i sveučilišnom knjižnicom te Muzejom Slavonije.

Sudjelujući u srpskim i kolovoškim radionicama u Subotici te listopadskim u Osijeku, studenti su tako stekli neposredna iskustva s pripremom neinvazivne digitalizacije arhivalija i rariteta, inače vrlo suvremenom metodom, kojom će zagrebački servis ACOSGV, uz vrlo nisku razinu osvjetljenja, dubinski skenirati preko 1.000 stranica iz opusa franjevca Emerika Pavića. Važno je to kako za studente tako i za manjinsku vojvođansku hrvatsku zajednicu, budući da projekt na taj način daje doprinos obilježavanju 300. obljetnice Pavićeva rođenja i očuvanju narodnoga jezika.

Okončanjem preliminarnih faza, projekt je javnosti prezentiran u rujnu zajedničkom tiskovnom konferencijom svih dionika, uz potporu hrvatskoga konzorcija DARIAH-HR, a završetkom digitalizacije dio podataka bit će diseminiran i na međunarodnoj konferenciji u Osijeku u svibnju 2017.

Projektni tim u europskoj prijestolnici kulture

Širenje svijesti o potrebi digitaliziranja kulturne baštine i kompletiranja njome dobivenih metapodataka jedan je od posrednih ciljeva ovog projekta, a sastanak konzorcija DARIAH-EU u danskome Aarhusu u studenome 2017., u gradu koji će tad ponijeti laskavu titulu europske pristolnice kulture, poslužit će projektnom timu za kraće pozvano predstavljanje projektnih rezultata. Sudionici se zato nadaju da bi ovakva uspješna suradnja mogla biti osnovom za druge slične projekte u bliskoj budućnosti.

Studenti Kulturologije započeli sređivanje knjižnice franjevačkih samostana u Osijek i Subotici

Vanja Basarić i Valentina Stantić

U sklopu projekta prekogranične suradnje Subotica (Srbija, Autonomna Pokrajina Vojvodina) – Osijek potpisano 2015. godine, studenti kulturologije, smjer knjižničarstvo imali su priliku možda po prvi puta u životu susresti se s starom knjigom na način da su kroz kolegije koje su odslušali – Organizacija knjižnične građe, Zaštita građe, Katalogizacija i Primjena klasifikacije, te dr. svoje stečeno znanje uspjeli primjeniti i u praksi. Naime kada je dogovorena suradnja između Odjela za kulturologiju i Zavoda za kulturu vojvodanskih Hrvata kao krovnoj instituciji koja zastupa Franjevački samostan u Subotici, studenti prve i druge godine smjera knjižničarstvo svoju su stručnu praksu obavljali u Osijeku, dok su studenti treće godine praksu obavili u Subotici. Stručna praksa za studente prve i druge godine trajala je u razdoblju od nekoliko tjedana u mjesecu svibnju 2015. godine, pod mentorstvom dr.sc. Marine Vinaj i dr. sc. Tamare Zadravec, dok je praksa za studente treće godine u Subotici, zbog putovanja i boravka u drugoj državi ipak organizirana nakon ispitnih rokova, u razdoblju od 13. do 24. srpnja pod mentorstvom već spomenutih profesorica, te dr. sc. Marije Erl Šafar i asistentice Tihane Lubine.

Kako se navodi na službenim internet stranicama provincije Sv. Ćirila i Metoda u sklopu koje pripadaju ovi samostani, knjižnica Franjevačkog samostana u Osijeku potječe iz vremena dolaska franjevaca u Osijek 1678. godine i sadrži oko 20.000 svezaka knjiga pretežno stare i raritetne knjižne građe. Najveći dio sadržajno je vezan uz različite religijske i crkvene sadržaje, no značajan je broj i sa svjetovnom tematikom, naročito na području književnosti, filozofije, povijesti, prava, obrazovanja i drugih područja. Knjižnica također sadrži 100-ak priručnika koji su za vrijeme Austro-Ugarske upotrebljavani u srednjim školama kada je Franjevački samostan bio sveučilišno i kulturno središte. Ono što je posebno delikatno, knjižna građa nije smještena u uvjetima kakvim zaslužuje i na dijelu građe uočljiva su mnogobrojna oštećenja i treba poduzeti hitne mjere kako bi književna građa ostala očuvana i za buduće generacije. Suradnjom subotičkog i osječkog Franjevačkog samostana teži se svakako u budućnosti osigurati određena finansijska sredstva kroz različite pristupne fondove, kako bih prvenstveno zaštitiли građu, stručno ju popisali i obradili, te zatim dali na uvid mnogobrojnim stručnjacima i svima zaniteresiranim za ovo područje. Za razliku od subotičkog samostana, gdje je knjižnica u dobrom stanju, te gdje je građa razvrstana po stoljećima, u osječkom samostanu naglasak je bio na problematiku gdje u velikoj mjeri dominira prekomjerna prašina, vlaga i ostale štetočine, te je bilo potrebno prvu svu građu izmjestiti iz prostorije kako bih se ona mogla građevinski sanirati. Grupa studenata prve i druge godine, pod vodstvom mentora, utvrdila je kako knjižnica u Osijeku, sadrži i veliki broj periodike, koja je također u nesređenom stanju, pa su odlučili sistematski kreniti od toga, kako bih kasnije mogli prijeći na zahtjevniji posao, točnije prijenos knjižne građe. Studenti su prvo svu periodiku smještali u predviđene kutije, svaki naslov u jednu kutiju da bih kasnije bili podjeljeni u skupine gdje je svatko bio zadužen za određeno izdanje. Svaki naslov detaljno se pregledao, utvrđeno se nedostaje li koji broj ili ima li duplikata, te se nakon toga kronološki slagalo i zapisivalo na određene papire. Bilješka

FOTOGRAFIJE SUBOTICA

na papirima sadržavala je naslov periodike, točnu godinu izdanja, te zatim sve brojeve iz te godine. Tijekom ovog rada, studenti su popisali svu periodiku franjevačkog samostana u Osijeku,

nakraju povezavši svaki broj posebnom vrpcom, smjestivši je ponovno u predviđenu kutiju. Na žalost zbog prevelikog obima posla, studenti prve i druge godine, nisu stigli svoj rad proširiti i na knjige, no svakako su uvelike doprinjeli rastvrstavši i popisaviši periodiku koja je činila veliki dio fonda Franjevačkog samostana u Osijeku.

Za razliku od svojih kolega, studenti treće godine u Subotici, radili su složeniju vrstu posla.

Naime samostan u Subotici, kao i njena pripadajuća crkva, također imaju bogatu kulturnu prošlost, a franjevcii se ovdje nastanjuju već 1686. godine. Kako se navodi na službenoj stranici, knjižnica samostana broji oko 15 000 knjiga, koje su izmještene u sredenu prostoriju s prikladnim i novim policama, te razvrstanu po principu starija knjižna grada – 16., 17. i 18. st., odvojena je od grada 19. i 20. st. Studente je u knjižnici koji su bili podjeljeni u grupama po pet osoba, osim mentora, u posao uvodila i gđa Anka Glavan, knjižničarka Franjevačkog samostana u Trsatu, čiji je zadatak osim katalogiziranja stare knjižne grade, bio pokazati studentima sam tijek obrade i unos zapisa u bazu Franjo koja se nalazi u sklopu Crolista.

Naknadno je dogovoreno da studenti osim ovoga imaju zadatak raditi inventar grada 19. i 20. st. koja je također jednako važna kao i stara knjiga. Napravljena je prvo UDK klasifikacija, a zatim je slijedio inventar u posebno napravljenim tablicama koje su sadržavale redni broj, osobne podatke autora – ime i prezime, naslov, izdavača, godinu izdavanja, mjesto i napomene. Studenti su svaku knjigu, pomno pregledali, ocijenili ide li eventualno u zavičajni fond, popisali sve potrebne podatke u tablicu, knjigu žigom označili kao vlasništvo Franjevačko samostana u Subotici, te na stražnjim koricama u desnom kutu zaljepili naljepnicu s oznakom stoljeća i rednim brojem.

Ono što je posebno zanimljivo,

vo, da je tijekom pokretanja suradnje i rada studenata, u knjižnici subotičkog samostana, pronađena i knjiga Mihovila Radnića - Pogargegne izpravnosti od svijeta, koja je objavljena u Rimu 1683. godine, a koja je posebno značajna za kulturu i književnost na narodnom jeziku Vojvođanskih Hrvata. O ovom otkriću održan je i znanstveni kolokvij Zavoda za kulturu Vojvođanskih Hrvata 19. listopada 2015. godine, na temu Iz blaga iz samostanske knjižnice – Radnićev Pogargegne izpravnosti od svijeta gdje su profesori Odjela za kulturologiju iznjeli ovo otkriće, kao i izvještaj o uređenju knjižnice nakon rada studenata.

I za kraj možemo zaključiti, kako je ovaj projekt za obje studentske grupe Osijek-Subotica, prošao prilično uspješno s obzirom da su studenti prvi puta imali priliku raditi s knjigama, a posebno s starim knjigama. Naučili su kako razvrstavati gradi, od stručne osobe koja je katalogizirala staru građu. naučili su

kako teče taj proces, te su nakraju imali priliku i sami raditi inventar knjige, koji će im u budućnosti bili od velikog značaja za struku. S ozbirom da postoji dobra volja da se ovaj projekt i dalje nastavi, pozivaju se svi studenti knjižničarstva, da svakako razmisle žele li doprinjeti ovom projektu koji je od velikog kulturnog značaja, a pritom i od velikog značaja za njihovo buduće zanimanje.

Iskustvo studentice Valentine Stantić koja je bila dio subotičke ekipe:

Valentina Stantić: Što se tiče prakse i pristupa knjižničarskim poslovima te prikupljenog znanja o svemu pomalo iznimno sam zadovoljna naučenim, a kako i ne bih bila kada sam uz sve ostale studente i profesore imala pristup knjižnici sa zatvorenim fondom koja se nalazi u samom srcu Franjevačkog samostana, dijelu koji je strogo zabranjen javnosti (zboa knjižnice koia odiše starim i mis-

FOTOGRAFIJE OSIJEK

FOTOGRAFIJE OSIJEK

terioznim knjigama odmah mi je u misli došao roman *Ime ruže*, ali naš boravak i rastanak su sve suprotno od tragičnog). Bavili smo se stvarno svačime i sve je bilo zanimljivo na svoj način, i fizički dio sređivanja knjižnične građe koji nije bio lagam i to doslovno, pogotovo ogromne enciklopedije, primjereni smještaj iste građe pa sve do stručne obrade knjižnične građe na mađarskom, grčkom, latinskom, njemačkom jeziku koja datira i do 16. stoljeća. Držanje i listanje starih, povjesno važnih knjiga je za nas knjižničare svečani osjećaj koji izaziva divljenje. U slobodno vrijeme smo posjetili mnoge ulice prekrasne Subotice koja zapanjuje svojim secesijskim gradevinama, brojnim parkovima te hladom koji

nas je pratio cijelim putem, čuveni buvljak na izlazu iz grada, Tavankut koji je poznat po naivnoj umjetnosti u tehniči slame, vidjeli Zvonka Bogdana, saznali mnogo korisnih i zanimljivih informacija o povijesti vojvođanskih Hrvata u Subotici, uživali u prekrasnoj hrani i smještaju koji su nam osigurani od strane naših domaćina i nadamo se da ćemo se uspjeti odužiti im se i pokazati svoje gostoprимstvo jednoga dana, a držimo fige da ćemo opet surađivati i u Subotici. Sve je rečeno, čista petica našem Odjelu za kulturologiju te našim domaćinima iz Subotice.

Festival znanosti 2016. – “Maleni pomoćnici profesora Baltazara”

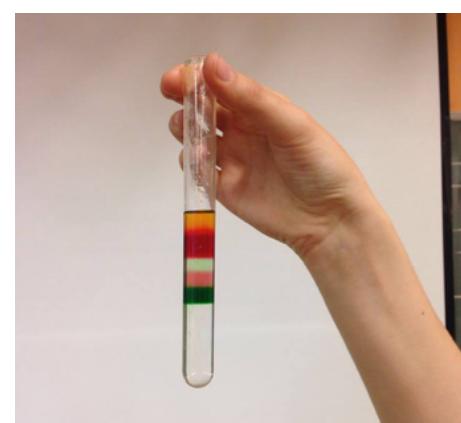
Manuela Polak

U sklopu 14. Festivala znanosti, dana 20. travnja 2016. godine u suradnji s kolegicom Ivanom Domac pod mentorstvom dr. sc. Marije Erl Šafar i asistentice Tihane Lubine u Osnovnoj školi Antuna Mihanovića u 3. a razredu obilježila sam Festival znanosti. S obzirom da je tema ovogodišnjeg Festivala bila Znanost i umjetnost ja sam provela edukativno-kreativnu radionicu pod nazivom „Maleni pomoćnici profesora Baltazara“.

Kako studiram knjižničarstvo, radionica je bila prije svega usredotočena na knjige i promicanje čitanja kod djece. Tako su učenici na radionici saznali mnoge zanimljive, ali i njima nove činjenice o dugi, pokusima te znanosti općenito. Cilj je radionice bio na zanimljiv način povezati znanost i umjetnost. Napravila sam poveznicu na sljedeći način: na samom početku radionice učenicima je zadatak bio reći asocijacije, tj. na što prvo pomisle kada kažemo riječ duga. Odgovori su bili različiti – npr. radost, šareno, sreća, ljubav, dugina staza itd. Važno je za istaknuti da su sve asocijacije bile pozitivne.

Nadalje, s učenicima smo provele i jedan pokus koji je njima bio posebno zanimljiv. Učenici su na trenutak postali mali kemičari i stvorili svoju dugu u epruveti.

Na kraju radionice učenicima je bio zadatak napraviti svoju vlastitu dugu. Kada su duge bile gotove, došli smo do zaključka da je svaka duga drugačija kao i svatko od nas te da moramo poštivati razlike između nas jer je to ono po čemu smo posebni.

Udruga KultAkt

Andrijana Katava

Udruga KultAkt nastala je kao odgovor na pitanje «Što ćemo nakon faksa?» a osnovale su ju četiri studenice 2. godine diplomskog studija Kulturnog menadžmenta. Laura Plantak, koja je predsjednica udruge i tri potpredsjednice: Ivona Maršić, Josipa Kraljević i Andrijana Katava. Sve četiri smo stekle iskustvo u menadžerskoj i marketinškoj praksi kroz volontiranje na različitim projektima i za razne kulturne institucije za vrijeme studija te smatramo kako nas je to uvelo u svijet kulturnog menadžmenta na najbolji mogući način – naučile smo osnove posla bez pritiska i straha.

Ideju za osnivanje udruge smo dobile na predavanju profesorice Ivane Bestvine Bukvić 13. siječnja ove godine i osnovale udrugu već 1. veljače, a u želji da ostanemo povezani s Odjelom za kulturologiju za Savjetodavni odbor smo odabrali našu profesoricu Ivanu Bestvinu Bukvić i asistente, Martu Borić i Tomislava Levaka. Udruga KultAkt je neprofitna, dobrovoljna, neovisna, nepolitička pravna osoba, a naši ciljevi su: razvoj i promocija kulture; razvoj i promocija menadžmenta; uključivanje mladih te podizanje svijesti šire zajednice o prethodno navedenim ciljevima.

Unatoč tome što ne postojimo dugo, imamo nekoliko partnera. Prvi je Odjel za kulturologiju, a suradnju smo ostvarile i s udrugom PLANTaža na organizaciji ReArt festivala. Jedan od partnera s kojim planiramo buduće projekte je Proni centar (Info centar za mlade), a trenutno radimo na projektu Filmska RUNDA u suradnji s Teatrom To Go te marketing za Međunarodni festival hrvatske tamburaške glazbe koji će se

održati u HNK Osijek u svibnju. Drago nam je napomenuti kako smo održale radionicu na Kreativnoj riznici na temu društveno odgovornog djelovanja udruga u lokalnoj zajednici, a u ovom trenutku su u pripremi i naši projekti Ljetna škola kulture, Piknik kulturne raznolikosti i Kultura zdravog života o kojima će uskoro biti više informacija.

Planiramo se baviti projektima i eventima iz područja kulturnih i kreativnih industrija, a kako smo novoosnovana udruga trenutno smo u fazi primanja novih članova koji nas mogu pronaći i kontaktirati na Facebooku.

Groblje horora

Bruno Koić

O blogu:

Blog „Groblje horrora“ bavi se komentiranjem horor filmova, serija i prenošenjem vijesti iz svijeta horora, a i filmova općenito.

Nastao u lipnju 2007. godine, blog je kroz skoro desetljeće uglavnom konstantnog rada okupio preko 430 recenzija, raznih kolumni, vijesti i članaka koji se bave problematikom zastupljenosti filmova strave, a od ožujka 2009. godine, kada je postavljen brojač posjeta, blog broji preko 120 000 pregleda. Cilj je promocija filmske, prvenstveno horror kulture koja se čini najmanje zastupljom u filmskoj industriji, stoga je ovaj »dnevnik« samo jedan od brojnih načina da se što više čuje za horror žanr, a da se, na kraju krajeva, neki film i preporuči ili ocrni. Blog sadrži tumač znakova koji predstavljaju ocjenu određenog naslova ili serije, popis komentiranih filmova poredanih po abecednom, originalnom naslovu te članke kronološki poredane po mjesecima, budući da platforma blog.hr-a tako funkcioniра.

Riječ autora:

Horor filmove smatram najdražim žanrom već preko 15 godina gledanja filmova, o čemu govori činjenica da sam blog otvorio još u osnovnoj školi. Budući da obožavam filmove općenito te sam s godinama shvatio koliko su horori uglavnom stigmatizirani kao najslabiji i najekvalitetniji, ljubav prema istima još mi se više povećala, pa čak i prema onim najjeftinijim i najslabijim naslovima. Radio sam i pisao za razne filmske portale, surađivao svojedobno s mnogim filmskim projektima i udrugama, no zbog raznih drugih obaveza kroz život, kontinuiranost pisanja na blogu zna

se razlikovati između jednog i 18 postova mjesечно. Nadam se da će vam se svijetiti koncept onoga što radim i vama prikazujem, hvala vam ukoliko blog budete posjetili!

Adresa bloga: <http://recenzije-filmova.blog.hr/>

Adresa Facebook fan stranice: <https://www.facebook.com/GROBLJE-HORRORA-164211083070/>

Door Deal

Damir Časar

Door Deal projekt je nekoliko entuzijastičnih zaljubljenika u glazbu koju na glazbu gledaju nekim drugim očima. Sam cilj projekta jest približiti glazbu mladima i proširiti glazbenu scenu. Kako je već rečeno, naš cilj jest širenje glazbene kulture među mladima i zbog toga smo odlučili se odreći prihoda od prodanih ulaznica. Dakle većina (80-90%) prihoda od ulaznica ide bendu koji nastupa.

Zašto smo se odlučili odreći se prihoda? Zato što volimo glazbu koju slušamo i želimo ju približiti mladima. Smatramo da su turbo folk, instant zvijezde i sintetička glazba uzeli previše maha na trenutnoj glazbenoj sceni. Ukoliko posjetite naše evenete, možete biti sigurni da baš Vi plaćate bend, Vi nagrađujete njihovu kvalitetu, Vi širite svoje glazbene vidike. Mi ćemo se pobrinuti da organiziramo „svirke“ bendova koje Vi želite slušati. Također ćemo se potruditi da cijena ulaznice bude skromna i simbolična, dakako možete donirati i više od predviđene cijene „upada“, bendu će sigurno biti drago.

Također pozivamo bendove da se priključe ovom malom i skromnom projektu u njegovoj realizaciji. Slobodno nam se javite na doordealos@gmail.com, a mi ćemo se potruditi omogućiti svirku, ukoliko se interes za istom pokaže od strane publike.

Prvi Door Deal održan je 9. listopada 2015. godine u osječkum klubu Exit. Nastupili su Samostalni Referenti (Beograd) i S-Kapada (Osijek). Samostalni Referenti, na sceni su duže od 19 godina te iza sebe imaju album „The GreaTESTIS Hits“. Osim što su ponajbolji

ska/punk bend u regiji, a to su i dokazali svirajući s: Manu Chao, La Bolonchona, Jah on Slide, Postolar Triper, Skadrilla,... S-Kapada, pojam koji označava dobar provod, s puno plesa i smijeha. Veselu ekipu je objedinila pozitivna ska energija koju prenose na svakoj svojoj svirci. Od samih početaka S-kapada je bila prepoznata i uslijedili su pozivi festivala u Hrvatskoj. Debitantski album «Balkan C» izdali u lipnju 2012. i dobili mnogo pozitivnih referenci.

Nakon prvog, logično je uslijedio drugi DD koji je održan u dva susjedna grada (Đakovo i Osijek) na kojem su nastupili Goatmare & The Hellspades i Raskid 13 (Pančevo-Beograd).

Ostvarili smo suradnju s Odjelom za kuturologiju te smo zajedničkim snagama organizirali brukošijadu 29. listopada, 2015. godine na kojoj su nastupili: Information, Random Guys i Pullover (u podrumu) i DJ Oliver (u prizemlju).

Door Deal svoja vrata držao otvorenila i u 2016. godini, a novu sezonom otvorili su sa sinjskom grupom M.O.R.T. koju su podržali lokalni momci iz grupe Reset. M.O.R.T. je beskompromisni autorski punk – blues band iz Sinja, žestokog zvuka i živih nastupa. Kostur benda, John, Zvrk i Kikos, postoji još od jeseni 2003. godine s čestim izmjenama ostalih članova. Bend od ljeta 2011. počinje s ozbiljnim radom i čestim nastupima. Onda su skupili skoro stotinu nastupa u Hrvatskoj, BiH i Sloveniji, što samostalnih, što na festivalima na od kojih se ističe finale HR demo kluba 2012., pobjeda na Jelen Demofestu u Banjoj Luci i treće mjesto na WHF-u 2013. godine. Krajem

2012. godine dolazi sadašnji bubenjar i tada snimaju prvi puni demo album "Vrhunsko dno", koji je u ljeto 2013. izdan za "Slušaj Najglasnije". 2014. Potpisuju za Croatiju Records, te izbacuju singlove Tango, Pas i Meni se skače koji su dobro prihvaćeni od publike i glazbenih urednika. U srpnju su izbacili album "Odjel za žešće" koji je pobrao odlične kritike. Sinjane su podržali sve prisutniji i sve poznatiji domaći dečki iz grupe Reset.

Zatim se DD okušao i s antologijskim bendovima, pa je ovaj put ugošćen Pogreb X 12. veljače 2016. godine. Pogreb X nije potrebno previše opisivati, dovoljno je prisjetiti se Ivice Čuljka (Satan Panonski) i njegovih nastupa uz Pogreb. Pogreb X nije tribute to Satan Panonski bend, već je stari punk bend koji vuče korijene još iz daleke 1978. godine. Pogreb X najlakše je shvatiti kao bend koji je osnovao Vladimir Adolf Soldo, bend koji je proslavio Kečera kao vokala i punk performeru. Bez kompromisni stihovi, žestoki nastupi, šok terapija elitnog društva, punk lektira i kronologija performansa su temelji na kojima Pogreb X stoji. Ovaj put kao domaća podrška nastupili su Cadnyflip (EX Random Guys).

Odjel za biologiju i studentska udruga ZOA također su prepoznali potencijal naše organizacije te smo zajedničkim snagama organizirali „party“ na kojem su nastupili: Hysteria, Milost, Slaves of Modern i Age te Spender's High. Važno je napomenuti da je ZOA (Udruga studenata biologije) udruga koja promiče biologiju i studentski stručni rad. Osnovana je od strane studenata biologije i cilj im je stjecanje iskustva kroz terenske radove, očuvanje bioraznolikosti, edukacija građana te suradnja s ostalim udrugama, osobama i organizacijama.

Također smo održali i promociju fotomonografije benda Zbogom Brus Li koje su podržali Indigoscience.

Zbogom Brus Li su utemeljitelji prepoznatljivog pankburaškog zvuka.

Počeli su svirati u Novom Sadu davne 1992. kao melodični post punk. Vremenom su se razvili u majstore štimunga koji vješto kombiniraju punk&roll ritmove s tradicionalnim notama tamburaške ravnice. Za više od dvadeset godina postojanja često su stizali da sviraju u republikama i pokrajinama stare Juge (Hrvatska, Slovenija, Bosna i Hercegovina, Makedonija), kao i u drugim susjednim zemljama (Mađarska, Njemačka, Italija, Poljska, Rumunjska, Austrija,...). Gotovo svaki veliki festival u regiji imao je priliku da ih barem jedanput ugosti. Bogata diskografija i bibliografija svjedoče o poletu i elanu koji Zbogom Brus Li sa sobom donose. U narednom periodu spremaju nova izdavačka iznenađenja, kao i dalje obilaske dragog im komšiluka.

U sklopu koncerta održana je i promocija fotomonografije benda Zbogom Brus Li «Zabranjenima ulaz besposlen».

Indigoscience možemo nazvati prvim osječkim post rock bendom, odnosno prvim bendom tog žanra koji je postao koncertno aktivan. Riječ je zapravo o planu dva post rock entuzijasta, koji je aktivan već tijekom posljednjih par godina, no tek prošle jeseni se uspjela iskristalizirati ekipa od četiri glazbenika, koji su uspjeli pronaći sviralačku kemiju i zajedničku kreativnost. Tako je došlo i vrijeme da se bend predstavi osječkoj publici, koja je uvijek znala cijeniti i prepoznati nešto novo. Pojam post rock zapravo predstavlja kombinaciju više glazbenih žanrova, odnosno smjer bez ikakvih barijera, gdje je najčešće glavna karakteristika to što je riječ o instrumentalnoj glazbi. Tako se i pjesme Indigoscience rastežu od mračnijih atmosferičnih pa sve do veselijih i pozitivnijih tema, sve u cilju pronalaska kemije sa slušateljem. Post rock nije muzika gdje si napravio uspjeh ako ti publika skače i luduje.

Door Deal i dalje odbacujući

okove kalupa pronalazio je vrsne izvođače. Ovaj put riječ je o Sari Renar koja slovi za jednu od najboljih kantautorica na ovim prostorima.

Sara Renar (kant)autorica je iz Zagreba. Svojom glazbom sve više izlazi van uobičajenog «djeko s gitarom» formata te izmiče strogom žanrovskom opredjeljenju. Njene pjesme doživjele su aranžmane rock sastava, blues akustike, trip hopa, brojne elektronske remixeve te čak i jazzu. Godine 2014. nominirana je za Porina u kategoriji novog izvođača godine. Iste godine osvaja nagradu žirija festivala «Poezika» u Novom Sadu, nagradu za najbolju izvedbu na festivalu «ROCK OFF» u Zagrebu te nagradu žirija festivala «Kantfest» u Beogradu. Godine 2015. osvaja nagradu struke Porin za najbolju žensku vokalnu izvedbu. Debitantski album «Djeca» izdan 2013. izazvao je pozitivne reakcije publike i kritike, a EP «Jesen» izdan 2014. potvrdio je očekivanja proširivši zvučnu sliku.

Prije Sare Renar, poeziju su čitale mlade slavonske nade, Mislav Bartoš, Bruno Koić i Valentina Stantić.

Mislav Bartoš rođen je 5. veljače 1994. godine u Osijeku. Završio je osječku II. Gimnaziju, a trenutno svoje studentske dane provodi na osječkom Odjelu za kulturologiju. Poezija mu je došla sasvim slučajno jedne noći, kada je sklopio nekoliko stihova, a slučajno se nastavlja sve do danas. Poeziju smatra jednom od rijetkih sloboda u kojima se danas može uživati, a ujedno predstavlja i one trenutke kada je pojedinac u tišini, van svih stresova, onda kada je sasvim svoj – sasvim slobodan. Poezijom se počeo baviti prije tri godine, a do sada je šest puta izlazio u online zborniku Književnost uživo te je pterostruki pobjednik natječaja Stiholoporter za poeziju, koji se održava pod palicom zagrebačkog kluba KSET. U listopadu 2015. godine

ušao je u uži izbor za dodjelu književne Nagrade Andelko Novaković, od strane Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, u konkurenciji od sveukupno 90 pristiglih zbirk na natječaj.

Bruno Koić rođen je 1993. godine u Osijeku. Pisanjem se bavi od svoje dvaeste godine, a uoči maturiranja u Ugostiteljsko-turističkoj školi za smjer hoteliersko-turističkog tehničara, u travnju 2012. godine objavljuje svoju prvu zbirku pjesama „Umovina“ i iste godine upisuje studij Medijske kulture na Odjelu za kulturologiju u Osijeku. Čitanjem svojih pjesama sudjelovao je na mnogim pjesničkim druženjima i manifestacijama, od 2009. pa nadalje na školskom literarnom natječaju „Lidrano“ gdje se 2010. godine plasirao na državnu razinu s pjesmom „Hladno“, 2009. godine na smotri mладенаčke poezije „Vers“ iz Belišća, gdje 2010. godine osvaja prvu nagradu s pjesmom „Još je tu“ i mnogim drugim manifestacijama kroz godine. 2016. godine trebala bi izaći druga zbirka pjesama „Versionar“, koja se nameće kao logičan nastavak prvog djela, sa sličnim, a opet različitim tematikama.

Valentina Stantić. Rođena 1994. godine u Vinkovcima. Trenutno živi i studira u Osijeku na Odjelu za kulturologiju, 1. godina diplomskog studija, smjer Knjižničarstvo. Pisanjem se bavi od osnovne škole koje u nešto ozbiljnije prelazi u gimnaziji pod okriljem literarne skupine „Orion“ koju tada pohađa. Sudjeluje na raznim čitanjima poezije od kojih se može izdvojiti kulturna manifestacija „Dani Josipa i Ivana Kozarca“ u Vinkovcima. Njezina pjesma Vlakovi su nove psihiatrije je pohvaljena na Natječaju za najbolju neobjavljenu pjesmu 2015. koji je objavljen od strane Gradske knjižnice Solin. Trenutno radi na svojoj prvoj zbirici.

Nakon mladih pjesnika nastupila je i mlađa vokalna nada. Dora Vestić rođe-

na je 12.8.1995. u Našicama. Od malih nogu se bavi glazbom pa tako paralelno s osnovnom školom 2003. Upisuje osnovnu glazbenu školu Franje Kuhača u Osijeku i uči svirati violinu i pohađa ritmiku, suvremeni ples i balet 6 godina. 2004. godine proglašena je za Njklincezu Osječko-baranjske županije. 2010. upisuje Ekonomsku i upravnu školu Osijek i paralelno s time ide u srednju glazbenu školu gdje je jedno vrijeme bila na teoretskom odjelu, a zatim na solo pjevanju. Svira klavir, tamburu, ukulele i violinu. Pjevanjem se bavi od malih nogu ali ozbiljnije počinje 2010. godine s raznim suradnjama i nastupima. 2014. upisuje Umjetničku akademiju u Osijeku i studira Glazbenu pedagogiju. Kratko vrijeme bila je član Vokalnog ansambla Brevis, a nakon toga pridružuje se HPD Lipa. Sa Mješovitim zborom glazbene škole Franje Kuhača osvajala je razne nagrade po državnim i međunarodnim natjecanjima, a već 3 godine za redom sudjeluje kao vokalni solist na Međunarodnom festivalu hrvatske tamburaške glazbe sa tamburaškim orkestrom glazbene škole Franjo Kuhač. 2015. godine sudjelovala je na show-u The Voice na kojem je postigla uspjeh i ušla u prvi 24 u Hrvatskoj. Zajedno s prijateljem Mislavom Pavinom ima duo s kojim već dugi niz godina surađuje. Trenutno radi s Mislavom, a u planu je i prvi samostalni album te razne suradnje.

Deveti „event“ doveo je Justin's Johnson, skabilly bend iz Splita, osnovan 2001. godine kao produkt suradnje dva mlada muzičara i prijatelja, vokala, gitarista i autora pjesama, Mira Alača i bubnjara Gorana Brzulje. Preostali članovi Justinsa pojavili su se tijekom godina, redovito mijenjali, a današnju postavu još čine: Frane Mihalj, Marin Cecić, Ivan Boban i najnovije osvježenje, bubnjar iz Perugie, Cyro Gastone. Preko 200 održanih koncerata do sada odveli su bend i van granica države. Bilježe i zapažene nastupe na brojnim festivali-

ma, među kojima se nalazi i Exit. 2013. godine bend izdaje svoj prvi studijski album "Na krivom mjestu u pravo vrijeme" koji je pobrao jako dobre kritike. Justins i iza sebe imaju i vrlo uspješnu live turneju na kojoj su promovirali snimljeni materijal, kao i pjesme na engleskom sa svog prvog demo albuma. 2014. godine bend potpisuje ugovor s Croatia Records diskografskom kućom. U znaku domaće podrške nastupili su Garage in July.

Garage in July su visokootkanski Swamp <n> Roll sastav nastao u jesen 2009. pod utjecajem The Stoogesa, Velvet Undergrounda, The Rolling Stonesa, The Sonicsa te starog Delta i Chicago Bluesa. Želja im je stvarati i prašiti rock <n> roll dok god su živi te dalje prenositi izvorni duh i naslijede Delte. Sviraju direktno i iskreno, iz jaja i iz srca. Četvero ih je: Leo Fekete (bubanj), Igor Hanžek (bas gitara), Marko Bagarić (solo i ritam gitara) i Bojan Đurđević (vokal, ritam gitara, usna harmonika). Dosad su objavili EP «Samo Ljubav i Rock <n> Roll», «Live at «RIBA» za Slušaj Najglasnije! Zdenka Franjića te LP «7»i«Imašlistasti?»zaDirtyMojoRecords. Nastupali su na velikom broju festivala diljem regije među kojima se ističu Jelen Demo Fest (Banja Luka), Kupres Play (Kupres), Kaleidoskop Festival (Tuzla), Underground Festival (Maribor), Prvomajski Inkubator (Krk) i Festival Omladina (Subotica). U listopadu 2015. bend je bio na maloj turneji po Londonu gdje je snimio materijal za spot za zadnji singl s albuma Imaš li strasti?!, za pjesmu „Velika duša“. U veljači ove godine bend je snimio duet s Damijom Trkuljom – Šiljom, pjevačem i gitaristom benda Gatuzo. Radi se o pjesmi „Buntovnik ljubavi“ koja je najavni singl za novi studijski album. Pjesmu se može poslušati na Cenerovoj top listi Radija 101 i preuzeti na singlovi.crorec.hr Bend će za „Buntovnika“ uskoro izbaciti i spot kojeg će režirati prijatelj benda Igor Ilić (fontman Orvel-a).

Do sada smo ugostili više od 25 različitih izvođača, u dva grada te u suradnji s dva Odjela (Odjel za kulturologiju i Odjel za biologiju) Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Koncertna organizacija Door Deal, nastaviti će i dalje s radom s jednim ciljem, promicanjem urbane i alternativne kulture u Osijeku.

AIESEC: još jedna studenska organizacija ili nešto više?

Dora Juric

Što je zapravo Aiesec? Aiesec je svjetska studenska organizacija osnovana, vjerovali ili ne, još davne 1948. godine. Aiesec djeluje u 126 zemalja svijeta, a u Hrvatskoj postoji već 60 godina i to u 5 lokalnih gradova; Rijeci, Zagrebu, Splitu, Varaždinu i Osijeku. Cilj organizacije je pomoći mladim ljudima da otkriju svoje potencijale te ostvare samim tim pozitivan utjecaj na društvo.

Aiesec nudi svojim članovima, studentima, da ono znanje koje su stekli na fakultetu iskoriste praktično kroz razne mogućnosti koje Aiesec nudi, a to su: lieder-ske pozicije, timski radovi, radovi na projektima, nacionalnim i internacionalnim konferencijama i seminarima te slično. Prije svega traži ambiciozne članove, a zauzvrat daje izgradnju samopouzdanja.

Svojim projektima, a jedan od njih je i World in the city omogućuje sudjelovanje ili usavršavanje stranih jezika od strane stranih ili tečenih govornika, studenata volontera. Projektu World in the city se može pridružiti svatko, osobe svih dobnih skupina, ne samo studenti. Razdoblje trajanja projekta je 5 tjedana, a tokom tog vremenskog razdoblja sudionici imaju priliku dobiti konkretno znanje te razviti svoje komunikacijske vještine kroz interaktivni rad sa stranim studentima volonterima. Kroz radionice, osim jezika imaju priliku upoznati i razne kulture, običaje te mogu povećati svoje samopouzdanje te postati svjesni sebe i društva koji nas okružuje.

Intervju sa predsjednikom udruge AIESEC Osijek, Zvonimirom Obradovićem

Koji putevi su te doveli do AIESECA i što ti se svidjelo toliko u vezi AIESECA da si se odlučio pridružiti?

Razlog k tomu, zašto sam se, u principu, pridružio u Aiesec je zbog moje prijateljice iz srednje škole- Katarine Raguž. Ona se prva učlanila i pozvala me u neki „Aiesec“. Nisam znao što je to, ali mi je ona ispričala da je to organizacija, puno studenata, druženja, projekti, jezici itd. I moja prva pomisao je bila: „Zašto ne bih probao?“ Glavni motivi su mi ,uglavnom, bili što studiram engleski jezik i što nam na fakultetu nedostaje puno prakse, imamo jako puno teorije ali ne primjenjujemo to dovoljno. To mi je bio glavni razlog uglavnom; da idem negdje gdje mogu pričati engleski, ostvariti nekakvu interakciju u nekom slobodnom druženju, koristiti ono što studiram i ono što volim. To mi je bio glavni motiv na početku i to što imaš kontakt s ljudima izvana; kako bi ja inače upoznao nekog tko je naprimjer, iz Irana? Pronašao sam se u Aiesecu.

Smatraš li da te sudjelovanje u AIESECU napravilo boljom osobom i na koji način? Koja su tvoja najpozitivnija iskustava ?

Mislim da me nije napravilo boljom osobom, teško je pričati o tome da je netko bolja ili lošija osoba, smatram da me napravilo samo puno ambicioznijom osobom

fotografija: Roko Poljak

i da gledam „outside the box“, da gledam široko na svijet, a ne zatvoreno i ravno, da vidim koliko svijet ima mogućnosti i što se sve može zapravo napraviti u životu. Prije nego što sam došao u organizaciju, pošto studiram engleski i filozofiju, možeš biti samo profesor ili slično.. Sada mi ne pada na pamet da bi samo bio profesor, možda u jednom trenutku ako me to bude zanimalo, ali vidim se da bi možda mogao otvoriti svoju jezičnu školu, marketinšku firmu- jer sam se time i bavio u Aiesecu, prodajom također. Najveća je prednost Aieseca što otvara vidike; svijet nije toliko nedostupan i stran.

Kako financirate svoju organizaciju/ putovanja ?

Većinski financiramo putem natječaja. Prijavili smo se sada na natječaj grada Osijeka za dva projekta i nadam se da ćemo ih dobiti, zato što stvarno mislim da smo dobro napisali natječaj. Inače, prije smo se financirali od natječaja studentskih zborova, od sudionika koji dolaze na projekt World in the city- projekt na kojem se uče strani jezici i koji košta 120 kuna po polazniku te onda ti novci nama idu kao konačni profit. Također, financiramo se putem prodaja praksi, šaljemo ljudi van na volonterske i stručne prakse. Prošle godine smo poslali na stručne prakse sedam djevojaka u sedam različitih zemalja. Jedna od djevojaka je i moja sestra koja je otišla u Budimpeštu, a drugu na Filipine koja je otišla raditi financije u jednoj tvrtki u kojoj akumuliramo jako puno kapitala. Tu i tamo imamo donacije od Žita naprimjer, tvrtke u Osijeku , koja nam svake godine donira oko tri tisuće kuna početkom godine za naš rad. Imali smo također donaciju od autoškole Tratinčica, te sad trenutno imamo projekt s turističkom zajednicom grada Osijeka gdje su nam dali sredstva, a mi im radimo promidžbu grada Osijeka. Radimo im promidžbu jer smatramo da ljudi koji dođu Osijek vide potencijal koji im grad nudi.

Koje ti je putovanje bilo najzanimljivije i koje su ti kulture najegzotičnije?

Bio sam na dosta internacionalnih konferencija ali htio bi izdvojiti konferenciju u Istanbulu, gdje sam bio desetak dana. Konferencija kao sama konferencija je trajala pet dana, ali samo ostao u Istanbulu da razgledam grad. U početku sam iznajmio stan s još devet ljudi, šest Nizozemaca , dvoje iz Tunisa, jedan dečko i jedna djevojka iz Japana. Smjestili smo se na glavnom trgu- Taksimu. To mi je bilo genijalno putovanje, prvi doticaj s drugom kulturom- Islam , to je nešto drugačije nego što u doživljavaš u Hrvatskoj ili Zapadnoj Europi . Upoznao sam Pakistane a prvo što ti padne kad kažeš Pakistanci je „bum, bum- bombe“ , ali kad sam upoznao Pakistanca svidjeli su mi se jer imaju smisla za humor kao Bosanci . To mi je najegzotičnija nacija s kojom sam pričao i s kojima sam se zbližio. Različita smo nacija, ali smo svi zapravo ljudi.

S obzirom na to da si toliko putovao, je li to promijenilo način na koji doživljavaš svoj rodni grad Požegu ili Hrvatsku?

Svako putovanje te bar malo promjeni , stekneš nova iskustava, novi ljudi, novo sve pa drugačije gledaš na svijet kad se vratiš. Što se tiče same Požege, otkako sam otišao studirati i pridružio se Aiesecu definitivno mislim da se neću nikada vratiti u taj grad jer vidim zapravo koliko svijet pruža mogućnosti i ono što mene zapravo zanima. Požegu jako volim, pošto sam tamo odrastao ali su ljudi do-

sta ograničeni, imaju dosta zatvoren i ograničen „mindset“. Ljudi ne zanima što se dešava u svijetu, politici, ništa ne bi htjeli mijenjati i sve im je dobro. Mislim da ne razmišljam više kao netko tko je odrastao u Požegi te se u drugim gradovima pruža više mogućnosti; i u kulturi, umjetnosti, kazalištu, koncertima. Ljudi su dosta uskogrudni, a Požega jako malo pruža.

Kako dolazite, kao organizacija, do stranih govornika koji sudjeluju u projektu World in the city?

Na fejsu promoviramo naše prakse u grupama koji su namijenjene za ljudе koji su iz Aieseца koji žele otic̄i na neke volonterske prakse. Mi promoviramo kakve ljudе tražimo, ako radimo za projekt Discover onda tražimo ljudе koji znaju raditi montaže, u fotošopu i koji bi bili dobri za taj projekt i onda radimo s njima intervjue. Na zadnjem projektu Discover Osijek, imali smo najviše prijava - 140 prijava iz cijelog svijeta i primili smo sedam praktikanata i s njima smo imali intervjue. Imamo također tim koji je zadužen za taj projekt i oni filtriraju, ono što nama treba i ono što oni nude.

Kako je nastao projekt World in the city?

World in the city i Discover Osijek su trenutno dva projekta koje vodimo. World in the city je nastao prvi put tu u Osijeku i sad je trenutno nacionalni projekt. Mi smo ga prvi, kao Aisec Osijek proveli i onda su ga kasnije proveli i Zagreb, Rijeka i drugi gradovi. Nastao je po uzoru na druge države koje projekt provode godinama, u Sjevernoj Africi, Južnoj Americi i sl. Samo se drugačije zovu. Dakle na bazi da dolaze volonteri i uče naše građane, studente stranim jezicima za neku simboličnu cijenu, a tečaj traje šest tjedana. U principu, nastao je da sve jezike napravimo dostupnima građanima Osijeka. Htjeli da ljudi mogu učiti jezike, poput engleskog jezika na osnovnoj razini za samo 120 kuna, a inače kad idete u školu stranih jezika više platite. Ovdje od izvornog govornika, osim što naučiš osnove jezika učiš i o kulturi. Jezik učiš najviše kroz konverzaciju.

Imaš dosta iskustava s govornicima iz raznih zemalja, zadnja govornica je bila iz Perua naprimjer. Što se strancima najviše sviđa kod nas u Hrvatskoj?

Strancima se jako sviđa Osijek. Bili smo dosta skeptični u početku jer ima dosta gradova u Hrvatskoj tipa Zagreb, Split, Rijeka, Pula ili Varaždin te gradovi na moru izgledaju, bar po meni, privlačnije od Osijeka. Osijek je ipak kontinentalna Hrvatska, pa zašto bi netko došao u Osijek kad može otic̄i u naprimjer, Split? Ali se zapravo često iznenadimo koliko njih dolaze u Osijek i koliko im Osijek ostane u srcu. Dandanas imamo njih koji se žele vratiti i koji nam se javljaju kako bi se vratili jer su odlična iskustva i jako im se sviđa što je mali grad, sve je blizu i pristupačno. Gabriela, je primjerice došla iz Lime, milijunskog grada blizu Perua, gdje je promet kaotičan. Zanimljivo im je što su ljudi otvoreni, topli, što je sve pristupačno. Bilo im je neobično jer oni u svojoj kulturi nemaju običaj toliko izlaziti naprimjer, na kave kao što mi imamo u Hrvatskoj. Svima se sviđa rakija, svi kupuju domaću i ponesu je kao suvenir kad se vraćaju, ali ne mogu puno popit, nisu baš kao mi otporni na nju. Burek im je naprimjer fascinantna, imali smo jednu Braziliku koja je bila opsjednuta burekom, za nju su Biblja i burek bili dva najveća izuma.

Kako AIESEC može pomoći studentima Odjela za kulturologiju u budućem radu?

Što se tiče same kulturologije, imamo dosta ljudi s kulturologije u našoj or-

ganizaciji. Potpredsjednica Aieseca je studentica s kulturologije, studira Kulturalni menadžment. Mislim da najviše može pomoći u tom dijelu organiziranja događaja, što i mi radimo u Aiesecu, organiziramo događaje za naše strane praktikante, organiziramo događaje kako bi privukli naše studente da dođu i da se prijave na neku od volonterskih praksi, stručnih praksi i sl. U principu, mislim da možemo ponuditi praktični dio koji se možda na fakultetu ne dobije. Jer kasnije kad budete, bar ja tako smatram, kad se budeš htio zaposlit, nitko te neće pitati ocjene već što ti znaš raditi. Mi kao studenti većinom imamo samo taj teorijski dio, i zaboravimo da zapravo ne znamo puno stvari raditi u praksi. Zato stvarno mislim da mislim da možemo ponuditi taj praktični dio. Organizacija događaja, vođenje socijalnih mreža, taj neki dio s marketing strane, PR, idemo na televizije, dajemo intervjuve – sve ubiti, što rade studenti s Odjela za kulturologiju. Taman i da ne radiš to što ti je u struci, koristit će ti jer si razvijaš samopouzdanje. Prva stvar koju radimo u Aiesecu, želimo da imamo ljudе koji će doći u grupu pred tristo ljudi, pričat će i neće im biti neugodno. Javni nastup, to je nešto što možeš vježbati u Aiesecu. To bi bilo korisno svim studentima, osobito kulturolozima.

Pružaju li iskustva, steknuta u AIESECU, šansu ili prednosti u budućem zapošljavanju?

Da, pružaju. Većina naših Aiesecovaca se zaposli prije nego li završi fakultet. 70% se zaposli čak za vrijeme fakulteta. Obično se zaposle u struci u koja ih zanima. Naprimjer, naša bivša potpredsjednica koja je vodila ljudske resurse, zaposlila se u Atlantic grupi koja ima Cedevitu i jako puno drugih brendova, a zaposlila se u Zagrebu i radi za njih kao stažist. Jako se cijeni to što si ili jesi član Aieseca jer jako puno ljudi, poznatih ljudi – političara, biznismenih su bili Aiesecovci. Naprimjer, dogradonačelnik Osijeka je bio u Aiesecu, vlasnik tvrtke Inchoo – koja je jedna od najboljih digitalnih firmi – je bio u Aiesecu također te zapošljava puno Aiesecovaca u Inchoo. DHL naprimjer, firma koja nam je partner, traže isključivo Aiesecovce – jer smatraju da smo mi gotov proizvod. Imali smo jako puno prakse, iskustava koje smo stekli i oni znaju da ćemo odraditi dobar posao. U principu, da. Mislim da Aiesec nudi jako puno prilika.

Ulažu li naši osječki studenti u Aiesec?

Što se tiče samih studenata u Osijeku mislim da su jako pasivni, većina ih neka kao vremena za neke druge aktivnosti, ne samo za Aiesec već za bilo koje druge aktivnosti koje bi im bile vezane za fakultet. Osim fakulteta, smatram da bi se svaki student trebao baviti još nečim. Studenti bi poslije fakulteta zapošljavanje, ali tijekom fakulteta su imali samo ocjene i bili su prosječni, pa se čude kad ih se ne zaposli. Što se tiče studenata u Aiesecu mislim da se vidi velika razlika, ne kažem da su bolji, ali mislim da se vidi razlika u ambicijnosti. Žele više od života, žele pomoći Osijeku, drugim gradovima iz kojih dolaze, žele nešto promjeniti tj. napraviti nešto od sebe da ostanu zapamćeni. Meni je cilj u životu da ne prolazim samo kao prolaznik, već da me zapamte bar oni s kojima sam radio.

Mala kuća velikog čovjeka

Roko Poljak

„Kada je pala noć, a na nebu se pojavile zvezde
u onom bezbroju koji se viđa samo u slobodnoj prirodi,
Dunav je izgledao lepši,
tajanstveniji i veličanstveniji no preko dana.
A kada ga obli mesečina, bio je čaroban.
Bilo je uživanje sedeti u našoj bašti,
posmatrati njegove srebrne talaščice i slušati njihov šum.
S one strane njegove mešala se sa tim šumom
pesma hora bezbrojnih pevača.
To su bile žabe... Rado smo slušali tu muziku.
Ona je bila himna životu,
prirodi i večnom zvezdanom nebu nad našim glavama“

Milutin Milanković

Na obali Dunava u selu Dalj nalazi se rodna kuća svjetski poznatog znanstvenika, Milutina Milankovića. Rođen je 28. svibnja 1879. godine u uglednoj obitelji. Bio je astronom, matematičar, inžinjer, izumitelj, sveučilišni profesor i književnik, a najpoznatiji je po teoriji periodičnosti klimatskih promjena, koja se popularno naziva Milankovićevi ciklusi. Uz Nikolu Teslu i Rudera Boškovića, smatra se jednim od najznačajnijih znanstvenika s ovih područja. Preminuo je 12. prosinca 1966. u Beogradu, a posmrtni ostaci prenešeni su u obiteljsku grobnicu u Dalju.

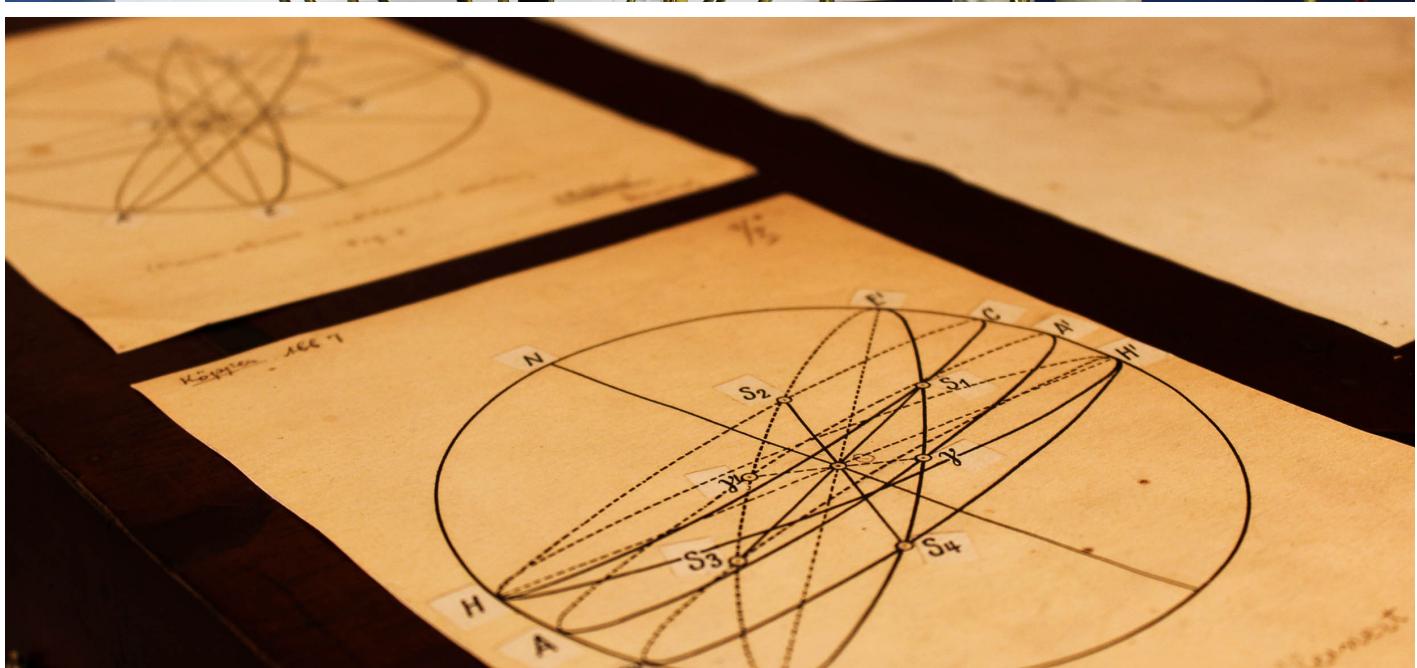
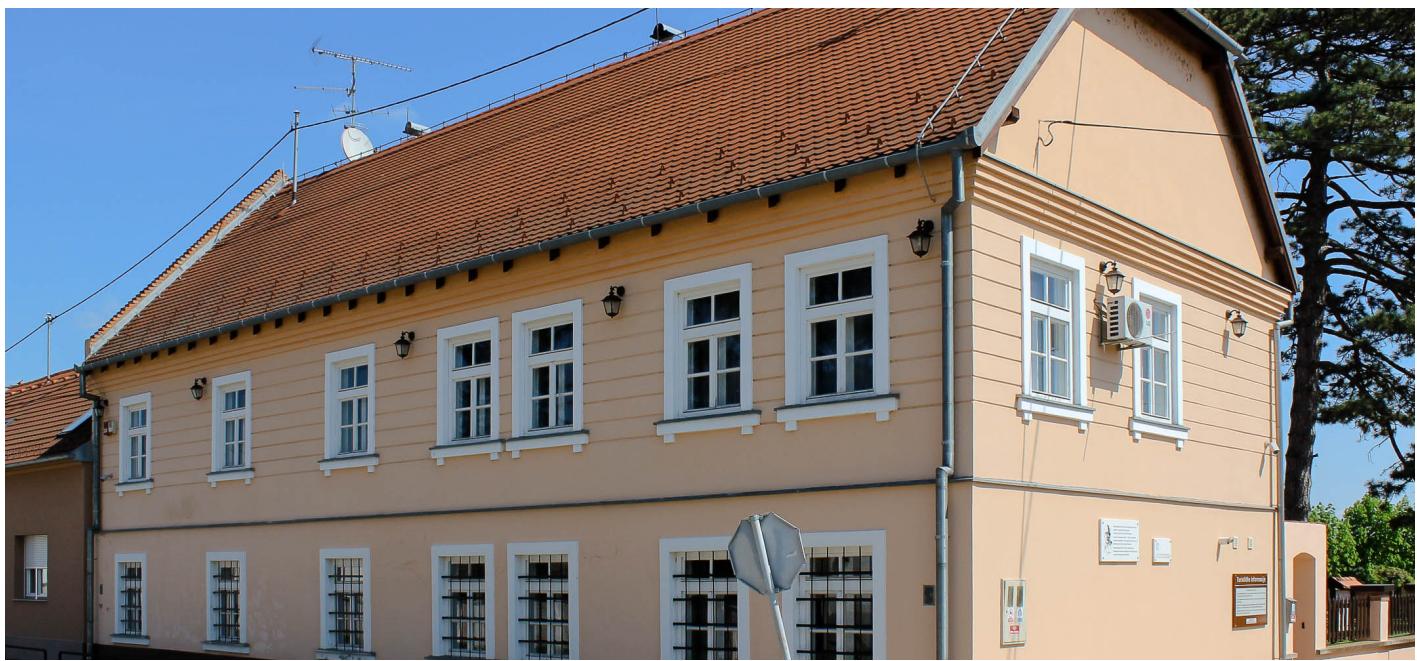
Đorđe Nešić, trenutno jedini zaposlenik kulturno-znanstvenog centra Milutina Milankovića, otkrio nam je brojne informacije o životu Milankovića, povijesti njegove rodne kuće, osnivanju kulturno-znanstvenog centra te sadašnjeg, ali i budućeg rada centra.

Rodnu kuću Milutina Milankovića 30-ih godina 19. stoljeća kupuje njegov pradjed, a Milutin je jedan od posljednih članova obitelji Milanković koji je boravio u njoj. Kuća je teško stradala za vrijeme Drugog svjetskog rata, a za vrijeme Jugoslavije ona se prenamjenjuje prvotno u prostore Zemljoradničke zadruge „Božidar Maslarić“, a nedugo nakon toga se u nju smješta policija, kojoj je tamo bilo sjedište sve do izgradnje nove zgrade kada se rodna kuća prepušta zubu vremena. Dogovorom Republike Hrvatske i Republike Srbije, obnova rodne kuće započinje 2006. godine, a završena je 2007. godine. Rodna kuća Milutina Milankovića pretvorena je u kulturno-znanstveni centar koji ima stalni postav o liku i djelu Milanovića. Izuzev stalnog postava, kulturno-znanstveni centar raspolaže i sa multifunkcionalnim dvoranom kapaciteta 50-ak mjesta u kojoj se prikazuje dokumentarni film o Milutinu Milankoviću. Prostor kulturno-znanstvenog centra mjesto je održavanja radionica, književnih i glazbenih večeri. Kulturno-znanstveni centar trenutno najviše posjećuju osnovnoškolske i srednjoškolske ekskurzije, ali i studenti fakulteta tehničkih znanosti u vidu terenske nastave. S obzirom da je kulturno-znanstveni centar baziran poglavito na tome da bude interaktivna, a budući projekti poput izrade makete Sunčevog sustava kojemu bi centar bio paviljon u dvorištu centru, kupnja teleskopa za promatranje zvijezda „kako ih je Milanković vidi“, svakako će podići kulturno-znanstveni centar na novu razinu.

Zanimljivosti:

- 1970. na 14. Kongresu Međunarodne astronomske unije u Brightonu jedan krater na Mjesecu dobija Milankovićevo ime.
- 1982. planetoid 1605 nazvan je imenom Milutina Milankovića
- Od 1993. Europsko geofizičko društvo počinje svake godine dodjeljivati medalju „Milutin Milanković“ za najznačajnija znanstvena dostignuća u geofizici.

fotografija: Roko Poljak

Noć knjige. Zrinski. GISKO

Ivana Domac

Na Dan hrvatske knjige te uoči Svjetskog dana knjige i autorskih prava, obilježava se manifestacija Noć knjige. Ove, 2016. godine, manifestacija se održavala u 224 grada i različitim mjestima za poticanje kulture čitanja diljem Hrvatske. U oko 1000 programa kojega čine izložbe, prezentacije, dramske radionice, kvizovi, glazbene i filmske projekcije te mnoge druge kreativne programe, sudjelovale su osobe svih generacija od najmlađih do onih najstarijih.

Pod mentorstvom profesora doc. dr. sc. Tihomira Živića i dr. sc. Marije Erl Šafar, studenti sa Odjela za kulturologiju smjera Knjižničarstvo, Ivana Domac i Matej Sakač, održali su predavanje na temu Književnost i umjetnost isprepleteni Sigetskom bitkom. Naime, profesor Živić je imao predavanje sa temom Nikola Šubić Zrinski: Hrvatski Leonida u kojoj nam je približio sam događaj, tijek, posljedice i značenje Sigetske bitke. Saznali smo položaj Nikole Šubića Zrinskoga uoči bitke te smo si mogli predočiti hrabrost koju je Zrinski zajedno sa svojom posadom od 2 500 vojnika pokazao pred velikom četom Turaka. Drugi dio predavanja posvećen je istraživačkom radu u području književnosti koju su studenti Domac i Sakač pretraživali u publikacijama sa vrlo dragocjenim povijesnim zapisima. Istraživanje se odvijalo u studijskoj čitaonici Gradske i sveučilišne knjižnice uz mentorske upute profesorce Erl Šafar. Prve podatke, sa lica mjesta bitke, zabilježio je Franjo Črnko, jedan od branilaca Sigeta koji je zajedno sa još petoricom ili šestoricom, bio odveden u tursko zarobljeništvo iz kojega je kasnije bio i otkupljen. Ovi

zapisu su od povijesnoga značaja, a postoje i brojni pretisci, prijepisi i prijevod originalnoga rukopisa. Liber (Izdanja instituta za znanost o književnosti) 1971. godine izdaje Podsjedanje i osvajanje Sigeta i popratni tekstovi uz vjerne pretiske bez ikakvih dodataka: 1. Vazetja Sigeta grada Brne Karnarutića i 2. prečetak Odiljenja sigetsko Pavla Rittera Vitezovića. Ovaj je pretisak po kriteriju književno-povijesne relevantnosti. U Zagrebu se čuva samo jedan primjerak izdanja Vazetja Sigeta iz 1584. godine. Tiskano je u Veneciji i vrlo je oštećeno. Za Vitezovićevo Odiljenje sigetsko postoji prvo izdanje iz 1684. godine (Linz) i drugo izdanje iz 1685. tiskano u Beču. Izdanja su identična. U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu sačuvano je nekoliko Vitezovićevih primjera. Nadalje, posebna je pozornost posvećena braći Nikoli i Petru Zrinski, praunuci ma sigetskog junaka. Nikola Zrinski je bio mađaski pjesnik hrvatskoga porijekla imenom Zrínyi Miklós. Napisao je ep Szigiетi veszedelem u razdoblju 1647. do 1648. godine. Brne Karnarutić imao je utjecaj na njega za vrijeme pisanja epa. Ep Karnarutićev i Nikolin su pisani dvanaestercem, s time da se Karnarutićev i kasniji Petrov prijevod razlikuju po rimovanju u sredini dvanaesterca, dok Nikolinom epu to nedostaje, u tom se vidi poveznica Petra i Karnarutića. Petar koji prevodi ep svoga brata ipak je vjerniji djelu Karnarutića, kojeg koristi za prijevod. Petar Zrinski drugačije prevodi neke stihove. Prema istraženome, Nikola Zrinski gradi svoj ep na madžarskom kroničaru Istvanffyju i na Karnautićevu. Petar Zrinski svoj prijevod gradi na Karnarutiću. Bud-

ni (Črnku) i narodnoj poeziji, a Karnarutić na Črnku, Zoraniću, Maruliću i narodnoj pjesmi. Djelo Nikole Zrinskog nastavlja tradiciju već znatno razvijenu unutar hrvatske književnosti, te na taj način, njegov ep postaje kamenom ugaonim za mađarsku književnost. Sačuvana književna djela značajna su koliko za hrvatsku toliko i za mađarsku književnost. Navedeni epovi su apokrifnog sadržaja, a Sigetska bitka dopire do ne tako davne povijesti, kao ponovna inspiracija. Poveznicu sa temom svakako ima ime Franje Markovića. Studenti su se nadovezali na riječi profesora Živića koji je spomenuo poveznicu Markovića i Zrinskih. Franjo Marković je bio književnik i političar, znanstvenik i sveučilišni profesor, pisac široke kulture i čovjek neprijeporna ugleda, lirski i epski pjesnik, biograf, književni kritičar i polemičar, estetičar i govornik. Pohađao je gimnaziju u Zagrebu, godine 1866. imenovan je suplementom na gimnaziju u Osijeku, a klasičnu filologiju, slavistiku i filozofiju studirao je u Beču. Hrvatski studenti u Beču osnovali su društvo Velebit, kojemu je ime nadjeno upravo Marković. Osim svojih epova i drama, okušao se i u pisanju stihova za glazbu. Hrvatski su studenti u Beču proslaviti 300. godišnjicu pogibije sigetskog junaka Nikole Zrinskog. Gospodin Zajc je sastavio zbor za tu svečanost, a Marković je napisao davoriju U boj, koju je uglazbio upravo Ivan Zajc. Deset godina kasnije Zajc je tu skladbu uvrstio u svoju operu Nikola Šubić Zrinski. Opera je u Zagrebu prazvedena 4. studenoga 1876. godine, a do 1909. godine imala je 109 izvedbi. O Markoviću su pisali mnogi autori koji su ga cijenili kao nadarenog, mladog i skromnog autora.

Ovaj nam događaj Sigetske bitke govori o važnosti ispreplitanja kulture, jezika i obrane kršćanstva, govori o herojstvu i žrtvovanju koja se morala dogoditi radi viših ciljeva. Bitno je za spomenuti važnost interkulturalnosti današnjice, odnosno sjedinjavanja Hrvatske i Mađarske književnosti i zajedničke povijesti. Povod za prisjećanje na bitan povijesni događaj upravo je zajed-

ničko obilježavanje 450. godišnjice pogibije slavnoga sigetskog junaka Nikole Šubića Zrinskoga. Proslava će se održati u rujnu ove godine u Međimurskoj županiji pri kojoj će sudjelovati Hrvatska, Mađarska i Turska, a bit će to spoj povijesti, glazbe i kuharstva. Zaključno ovoj temi, Hrvatsko Obrtničko, pjevačko i glazbeno društvo „Zrinski“ iz Osijeka upriličilo je svojom izvedbom kraj obilježavanja značajnog nam i dragocjenog povijesnog trenutka. Prostorima Gradske i sveučilišne knjižnice zaorila je pjesma U boj, u boj čime se istaknuo spomen na sigetskog junaka, ali i autora teksta za skladbu, već spomenutoga, Franje Markovića.

Osijek – europska prijestolnica kulture?

Adriana Vulić

Europska prijestolnica kulture inicijativa je Europske unije kojoj je cilj istaknuti bogatstvo i raznolikost umjetničkog razvoja kao i zajedničke kulturne aspekte Europe kako bi pridonijela zbijavanju europskih naroda i njihovom boljem međusobnom razumijevanju. Inicijativa Europska prijestolnica kulture jedna je od najprestižnijih i najvidljivijih europskih kulturnih manifestacija. Značajna je u mjerilu i opsegu pa su stoga i zahtjevi za osvajanje titule strogi u umjetničkom i kulturnom smislu. Uspjeh manifestacije ovisio je o kvaliteti programa, o predanosti javnih vlasti te o uključenosti socijalnih i gospodarskih dionika grada.

Prema Odluci br. 445/2014/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 16. travnja 2014. o uspostavljanju inicijative Unije za Europske prijestolnice kulture u razdoblju od 2020. do 2033., jedan hrvatski i irski grad 2020. bit će Europske prijestolnice kulture.

Kako je, uz Umjetničku akademiju, Odjel za kulturologiju imao jednu od važnijih uloga u ovoj inicijativi, odlučila sam razgovarati s kolegama kako bismo iz prve ruke saznali čime su se naše kolege bavile proteklih mjeseci.

Uz kolege Darka Mrkonjića, Arinu Veočić, Ana-Mariju Šeketa i Josipa Dukovca, sudjelovali su i Erasmusovci Katrina Upatniece, Katarzyna Dylevska i Michal Kucharski, kolege studenti iz Poljske.

Kolega Darko Mrkonjić uputio me na projekt Festung Hotel koji je, zajedno s doc. dr. sc. Vladimirom Rismondom, predstavio na znanstvenom skupu Nijemci i Austrijanci u hrvatskom kulturnom krugu. U projekt su, dakako, uk-

ljučeni studenti Odjela za kulturologiju, kao i Erasmusovci. Projekt je predstavljen na EFOS-u 22. travnja 2016. u sklopu Kreativne riznice.

Iz razgovora s Katrinom Upatniece doznala sam kako ona vidi Osijek iz perspektive objektivnog promatrača: „Po mome mišljenju, Osijek je predivan grad – predivni parkovi, rijeka i Tvrđa. Projekt revitalizacije bi mogao pomoći rasvijetliti najveće kvalitete grada. Festung Hotel je doista zanimljiv i dobar način poticanja Osječana da prime turiste raširenih ruku. Osijek je priča koja je vrijedna pričanja svijetu. Kao takva definitivno treba biti prezentirana lokalnom stanovništvu kao i ostatku svijeta.“

I kolega Josip Dukovac podijelio je sa mnom svoje viđenje sudjelovanja u projektu Europske prijestolnice kulture: „Uključenost u projekt Europske prijestolnice kulture započela je prije nešto više od godinu dana kroz brojne kolegije na kojima su nas profesori poticali, kroz razgovor i diskusiju, o promišljanju i važnosti ovog megaeventa kako na općoj odnosno lokalnoj, tako i na pojedinačnoj razini“.

Ipak, presudan trenutak dogodio se 15. prosinca 2015. godine kada je gostovanjem dogradonačelnika Vladimira Hama i Igora Mavrina na našem Odjelu percepcija Osijeka kao EPK dobila sasvim novu dimenziju. Prilika koja nam je predstavljena omogućila je prijelaz iz statičkog u proaktivni sustav rada čime smo mogli pridonijeti zajedničkom uspjehu kandidature. Radilo se o mogućem prijedlogu projekata, ideja za poboljšanje ili pak primjedbi. Kako sam u to vrijeme slušala kolegij Projektni menadžment kod doc.dr.sc. Ivane

Bestvina Bukvić, zajedno s kolegicama Ana-Marijom Šeketa i Arianom Veočić odlučili smo poslati naš projekt kojega smo osmislili u svrhu seminarskog rada za prethodno navedeni kolegij. Riječ je o Fantastičnom festivalu filmova, skraćeno 3F.

Možda najbolji pomak dogodio se odlukom da ne ćemo stati na samo jednom projektu već krenuti u osmišljavanje novih. Tako se iz toga izradio i možda najopsežniji od njih, Kulturni kamp, na kojega se istovremeno nadovezuje projekt Virtual Bike. Najopsežnijim ga smatram iz razloga što smo ga razradili do sitnih detelja te naveli i opisali svaku pojedinačnu radnju unutar projekta koji je obogaćen velikim brojem radionica, tribina, edukacija, okruglih stolova i ostalog. Kako smo već duboko ušli u kreativnost i predlaganje novih ideja tako smo ovu priču odlučili završiti projektom pod nazivom Obrok Tolerancije kojim smo zaokružili sva četiri programska stupa osječkog Bid Booka.

Najveće priznanje našem radu došlo je 17. ožujka 2016. kada nam je i službeno uručena zahvala za rad koji je uvelike oblikovao i pripomagao u kreiranju završne verzije Bid Booka.

Nakon toga slijedili su dani isčekivanja i nestrpljenja koji su okončani odlukom o tome tko će biti hrvatski predstavnik Europske prijestolnice kulture 2020. godine. Kada je iz ustiju gospodina Stevea Greena Rijeka izšla kao poglednik razočarenje nisam mogao prikriti. Ipak iz tog razočarenja se ubrzo rodila nuda i težnja koja još uvijek traje. Iako titula nije došla u naše ruke ne treba jenjavati u daljem radu kada je već toliko toga započeto. Stoga smatram kako je isto potrebno i nastaviti, odnosno dovršiti te usavršavati i nadograđivati. Najvažnije je da trenutačnu svijest o kulturi koju smo usadili građanima održimo na ovoj razini te ju sustavno povećamo pa da se do 2020. godine možemo pohvaliti kako je Osijek već postao Europskom prijestolnicom kulture! Premda na papiru piše drugačije na kraju je bitno samo ono što

je u svijesti i percepciji naših građana koji će biti temelj izgradnje buduće kulture Osijeka. Klima koja se stvorila tijekom kandidature, a posebno nekoliko tjedana prije finalne odluke, stavila je kulturu na prvo mjesto svih aktivnosti u gradu Osijeku. Sam cilj EPK-a ide u smjeru cjelogodišnjeg slavlja kulture, a ono u Osijeku nedobivanjem titule zasigurno neće stati. Ono je tek započelo, a glavno što možemo očekivati u narednim godinama je izdizanje kulture iz prašine, bijeg iz zatvorenih ladica u sve dijelove grada te u sve subkulture jer to Osijek može, treba te mora postići.

Također mislim kako će veliku ulogu u tome imati upravo studenti Odjela za kulturologiju koji je ovim projektom pokazao svoju snagu i važnost. Mislim kako su svi koji su s Odjela bili uključeni u kandidaturu, na bilo koji način, shvatili kako bez našeg znanja, ali i onog najvažnijeg, kreativnog potencijala koji se krije u svakome od nas, kultura ne može živjeti, kao ni mi bez nje, u konačnici!

Stoga, najbolji recept ovoga trenutka u postizanju stanja u kojemu će kultura djelovati kao održivi razvoj grada jest interakcija pojedinca i kulture jer je pojedincu nužno potrebna sloboda, a gradu vitalnost, svrha, inovacije i budućnost koja se bez kulture ne može graditi.

fotografija: Roko Poljak

Notan
studentski e-časopis Odjela za kulturologiju
god. I., br. 2., 2016.

On-line izdanje dostupno je u pdf formatu.

Kontakt:

Za sve informacije, upite, primjedbe i ostalo kontaktirajte nas na notan.urednistvo@gmail.com

Za studente:

Želite objaviti tekst u studentskom časopisu? Javite nam se na e-mail jer objavama imate priliku ostvariti dodatne bodove iz određenih kolegija. Osobno pridonesite stvaranju časopisa kako biste zanimljivim i aktualnim tekstovima pridonijeli imidžu Odjela, ali i obogatili studentski život.

Rad može imati više autora, a svaki autor može prijaviti jedan rad.

Osnovne tehničke upute:

MS Word, max. 16 kartica teksta, font rada Times New Roman 12, prored 1,5; bilješke u radu navode se u zagradama (autor, godina: broj stranice).

Časopis izlazi dva puta godišnje.

Tvrdnje i mišljenja u objavljenim radovima izražavaju isključivo stavove autora i ne predstavljaju nužno stavove i mišljenja uredništva ili izdavača.

Uporaba materijala i sadržaja ove internetske stranice dopuštena je isključivo u nekomercijalne svrhe uz obvezno poštivanje autorskih prava i srodnih propisa.

Dio sadržaja ove internetske stranice čine informacije preuzete iz drugih izvora. Njihov je izvor jasno naznačen te NOTAN (časopis) na njih ne polaže autorska prava.

